

MİHRAPTA

Kalbi ve Kalemı Sağlam Bir Hizmet Eri: Hafız Mustafa Karabeyoğlu

Faruk ÇELİK

Göreve başladığım 2010 yılından beri Hafız Hoca'yla ilgili duyduklarım hep ilgimi çekti. 1968 yılında vefat etmesine rağmen toplum hafızasında yaşamaya hâlâ devam ediyordu. Bunda gönüllü olarak yaptığı hizmetin katkısı büyüktü. Vefatından sonra zor zamanlarda yürüttüğü hizmetin önemi daha da anlaşılmış ve anma programları düzenlenmeye başlamıştı. 1948-1968 yılları arasında yaptığı hizmet büyük bir boşluğu doldurmuş ve yetiştirdiği talebeler bölgede din hizmeti hususunda önemli bir işlev görmüştü. Kastamonu'nun ilçelerinden, Karabük ve Çankırı'dan eğitim almak için öğrenciler o zaman Araç ilçesinin nahiyesi olan Mergüze (İhsangazi)'ye gelmişler, eğitim almışlar ve hizmet etmek üzere memleketlerine geri dönmüşlerdir.

Zamanla zihnimde hakkında anma programları düzenlenen Hafız Hoca hakkında biyografik bir çalışma yapma fikri doğdu. Hakkında bilgi topladıkça merakım gittikçe arttı. Toplum içinde etkinliği, saygınlığı, azmi, kararlılığı, yazdığı şiirleri çok etkileyiciydi. Sonunda hakkında yaptığım çalışmayı bitirdim ve bütün din gönüllülerine örnek olan hocamızın hayatı 2013 yılında kitap hâline gelerek okuyucuyla buluştu.

Mustafa Karabeyoğlu 01.07.1888 tarihinde Araç ilçesinin Gemi köyünde dünyaya gelir. Ailesi varlıklı bir ailedir, Karabeyoğulları olarak bilinirler. Babasının adı Mehmet, annesinin adı Nuriye'dir.

Mekteb-i İbtidai (İlkokul)'den mezun olduktan sonra Araç Mekteb-i Rüştiyesine (Ortaokul) girer ve 1899 yılında mezun olur. 1900 yılında hafızlık eğitimi için Kastamonu'da medreseye girer.

Hafızlığını tamamladıktan sonra, yüksek tahsil için 1906 yılında İstanbul'a gider. İstanbul'da Koska semti yakınlarında Hekim Çelebi Medresesi'nde altı yıl kalır.

Tahsil hayatı devam ederken I. Dünya Savaşı patlak verir. Çanakkale savaşlarına katılır. Hocanın tahsili dikkate alınarak Topçu İhtiyat Zabiti yani Topçu Yedek Subayı olarak orduya alınır. Çanakkale'yi tasvir ettiği şiirinde şöyle der:

Dünyada dağ, tepe, / Tümsek, sayısız çok. / Bu şâhikanın, / Vallâhi! Bir eşi yok.

Daha sonra Filistin cephesine gider. Osmanlı ordusunda İngilizlere karşı Gazze hattında Sahra Topçu İhtiyat Zabiti olarak Gazze savaşlarına katılır. 1917 yılında Gazze'nin İngilizlerin eline geçmesiyle, askerliği sona erer ve memleketine döner.

Memleketine döndükten sonra Kastamonu Müftüsü Hafız Ahmet Hazım Efendi'nin kızı Bedriye Hanım ile evlenir. Bu evlilikten 01.07.1921 tarihinde bir kız çocuğu dünyaya gelir. Adını Güzine koyarlar. Hafız Hoca'nın nesli, kızı Güzine Hanım ile devam eder.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra memleketin üretim ihtiyacı içinde olduğu bilinciyle Safranbolu'da dokuma işleri yapmak üzere dokuma makinesi alır ve küçük bir atölye işletir.

Bu arada siyasetle de ilgilenir. Halkını mecliste temsil etmek ister. Mebusluk talebini Sahra Topçu İhtiyat Zabiti (Yedek Subay) olarak yapar. Elimizdeki belgede tarih bulunmamaktadır. Bu talebin 1935-1942 yılları arasında yapıldığı kuvvetle muhtemeldir.

Bir gün kardeşi Cemal Efendi ile birlikte atlarla Safranbolu'dan Kastamonu'ya giyim alışverişi için giderken, Daday-Selalmaz arasında eşkiya yollarını keser. Hoca'yı bacağından ve kolundan vururlar. Bundan sonraki hayatına engelli olarak devam eder. Toplum arasında "Topal Hafız" lakabıyla anılır. Bu olaydan sonra kendini tamamen Kur'an eğitimine adar.

“Er-Rahmân Alleme’l-Kur’ân” başlıklı şiirinde de şöyle der:

Yunus’tan Araçlı’ya, / İlçesi Ağaçlı’ya, / Söylendi: “okut” sözü, / Ayağı Ağaçlı’ya.

Araç ilçesi Çay Mahallesi’nde bulunan Kötürüm Bayezid Camii’nde Kur’an dersleri verir ama siyasi şartlar müsaade etmez. Buna rağmen Kur’an eğitiminden vazgeçmez. İğdir ağalarından Ali Deveciler’in odasında, Kur’an dersleri vermeye devam eder.

1948’in başlarında Mergüze’de bir hayır sahibinin tahsis ettiği ahşap bir binada Kur’an kursu açar. Bir ara yaşadığı sıkıntılar onu Kastamonu merkeze bağlı Karamukmolla köyü Örükbeli Mahallesi Camii’nde kurs açmaya iter. Daha sonra nahiye halkı, Hoca’yı Mergüze’ye tekrar getirmek için kırk-elli atlı ile yanına giderler. Mergüze’de devam etmesi hususunda ısrarcı olurlar. Hoca, Mergüze’ye dönmeyi bir şartla kabul eder. O da; “Bana yeni bir kurs yaparsanız gelirim” olur. Nahiye halkı da iki katlı ahşap Kur’an kursunu kısa sürede inşa eder.

Mergüze’ye manevi bir vazifeye gelişini bir şiirinde şöyle anlatır:

Aldım izni er yurduna, / Var okulu aç, dediler. / Başlat hemen gelenleri, / Hak emrini saç, dediler.

Okulunun gayesini ise “er-Rahman Alleme’l-Kur’an” başlıklı şiirinde şöyle açıklar:

Bir, burada birleşir, / Birlemeye sen de gir. / Birlemeye girmeyen, / Şirk kırıyla kirlenir.

Siyabınla bedeni, / Can durağı bu evi. / Şirkten, çirkten arıtmak, / Okulumun emeli

Hafız Hoca, Kur’an eğitimini manevi bir vazife olarak saymış ve hiçbir engel onu Kur’an eğitiminden vazgeçirememiştir. Zamanın siyasi şartları gereği kurs kapatılmaya çalışılsa da o, bir yolunu bularak kesintiye uğratmadan hizmeti devam ettirmiştir. Resmî onay istediklerinde Ankara’ya gitmiş ve bir günde onay çıkarttırmıştır. Mergüze’de Kur’an okulunu açtıktan sonra eğitim aşkını, heyecanını şu dizeleri ile dile getirmiştir:

Lâilâhe illallâh, lâilâhe illallah, / Muhammed Rasûlüllâh! / Kur’ân Evi açıldı. / Şükür Elhamdülillâh!

Bir ayağı ve bir eli engelli olmasına rağmen hiç yılmadan yaklaşık yirmi yirmi beş yıl Kur’an hâdimi olmuştur. Onun cesaret, sabır, inanç ve tevekkül sahibi, dirayetli ve dirençli bir kişiliğe sahip olmasına işaret eden husus; ellili ve altmışlı yıllarda 80 kişiye yatılı hizmet vermesi ve bir ayağı olmamasına rağmen oturarak hiç namaz kılmamasıdır. Onun ihlasla başlattığı hizmet bugün Müftülüğümüze bağlı Hafız Mustafa Karabeyoğlu Yatılı Kız Kur’an Kursu’nda devam etmektedir.

Hafız Hoca iki kez hacca gitmiştir. Talebelerinin anlattığına göre ilk haccına Kastamonu Valisi Niyazi Akı ile beraber, ikinci haccına ise Hoca’nın hacca gitme arzusunu duyan Çiçekpınar köyünden bir hanımın çemberinin (başörtüsü) arasına sararak getirip hediye ettiği altınlar vesile olur ve 15 Nisan 1963 tarihinde hac için yola çıkar.

Hoca’nın yayımlanmış eserleri de mevcuttur. Bunlar:

1. Kırk Bir Cim, Şiir Risâlesi, Ankara 1949.

2. Millî Dinî Türk Marşı Ey Gaziler, Şiir, Ankara 1949.

Hafız Hoca, Kur’an hizmeti sunduğu İhsangazi’de (Mergüze) vefat etmiş ve isteği üzerine İhsangazi Heracoğlu dergâh mezarlığına defnedilmiştir. Nüfus bilgilerinde vefat tarihi 15.09.1969 olarak yazılmıştır. Bu tarih yanlıştır. Gerçek vefat tarihi 10.11.1968 yılıdır. İhsangazi ve Heracoğlu dergâhına yazdığı şiirde şöyle der:

Mergüze şen bucağ, / Sönmesin bu ocak. / Şûle ver Allah’ım, / Nurlansın nur ocak!

HAFIZ EFENDİ'NİN ARDINDAN

Prof. Dr. Kaşif Hamdi OKUR

Hafız Efendi... Yakınları kendisinden bahsederken bu ifadeyi kullanırlardı. Bu tabiri ilk defa Ahmet Sezikli Hoca'dan duymuştum ve çok hoşuma gitmişti. Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde kırk yılı aşkın bir süre görev yapmış olan ve bu sürenin otuz yılını Çorum Ulu Camii İmam-Hatibi olarak geçiren Hacı Hafız Recep Camcı, 20 Kasım 2016 tarihinde Hakk'a yürümüştür. 1933 yılında Çorum'da dünyaya gelen Recep Camcı, küçük yaşta babası Hafız Ahmet Efendi'den hıfzını ikmal etmiş, ilk tashih-i huruf, tecvit ve talim eğitimini yine Çorum'da almıştır. Babasının teşvikiyle bir müddet medrese usulüyle Arapça ve İslami ilimler tahsil etmiştir. Ders aldığı hocalar arasında Müftü Mehmet Tefvik Ergun, Vaiz Hakkı Adıgüzel, Server Efendi, Servet Ahıska, Hakkı Bilal Efendi gibi yörenin tanınmış simaları yer almaktadır. Kur'an dersi aldığı hocalar arasında ise Bursa ve Çorum Ulu camilerinde imamlık yapmış olan Batumlu Hafız Yusuf Efendi ve Hasan Akkuş Hoca Efendi'nin talebelerinden Hafız Halil Ayhan yer almaktadır. Daha sonraki yıllarda da Hafız Bahattin Efendi'den ilm-i vücuh, aşere ve takrip okumuştur. Bir müddet İstanbul'da Abdurrahman Gürses Hoca Efendi'nin derslerine de devam etmiş, bu arada Üsküdar İskele (Mihrimah Sultan) Camii'nde açılan imamlık imtihanını kazanmış ise de göreve başlayamadan Çorum eşrafının ısrarlı talepleri neticesinde 1956 yılında memleketine dönerek Bahçelievler Camii'nde görev almıştır. Aynı zamanda yeni açılan Çorum İmam-Hatip Okulunda Kur'an-ı Kerim, din ve akait dersleri hocalığına başlamıştır. 1965 yılında yapılan kanuni düzenlemeyle iki görevi bir arada yürütme imkânı ortadan kalkınca, İmam-Hatip Okulundaki görevinden ayrılmıştır. 1968 yılında tayin edildiği Ulu Cami İmam-Hatipliği görevini 1998 yılında emekli oluncaya kadar sürdürmüştür. TRT Diyanet ekranlarında yer alan "Bir Asır Bir Çınar" programının onuncu bölümüne konuk olan Recep Camcı'nın hafızlığı ve musikişinaslığı, Bâd-ı Sabâ programında da gündeme getirilmiştir. (Recep Camcı'nın hayatı hakkında bk. Ubeydullah Sezikli, "Çorumda Bir Musikişinas: Hafız Recep Camcı", İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2010, sayı: 22, s. 267-284; Ali İlica, Çorum Ulu Camii ve Vakıfları, Ankara 2006, s. 283-286.)

Hafız Efendi'nin birçok özelliği yanında bilhassa üç yönü üzerinde durulmalıdır: İmam-Hatip Okulundaki öğretmenliği, hafızlığı ve musikişinaslığı, Ulu Camii İmam-Hatipliği. Çorum İmam-Hatip Okulundaki hocalığı sırasında Ali Bardakoğlu, Süleyman Uludağ, Ahmet Lütfi Kazancı, Erhan Yetik, Bayraktar Bayraklı gibi isimler başta olmak üzere bilhassa Diyanet İşleri Başkanlığının muhtelif kademelerinde, ilahiyat fakültelerinde, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında görev yapmış olan çok sayıda talebe yetiştirmiştir. Bu dönemdeki mesaisinden bahsederken bir sohbetimizde "Süleyman Uludağ, Ahmet Lütfi Kazancı ve emsalleri gibi dışarıdan ders okumuş olan talebelere hocalık yapabilmek için Halebi, Mültekâ, Tahtavi gibi eserleri inceler, meseleleri çıkarırdım. Gösterdiğim o mesai beni yetiştirdi." ifadelerini kullanmıştı. Öğrencilerden kurduğu kırk kişilik ilahi ve mevlit ekibi, yeni açılan İmam-Hatip Okulunun tanıtılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bilhassa Samsun'da Recep Camcı idaresindeki İmam-Hatip Okulu öğrencileri tarafından okunan mevlit sonrasındaki süreçte, henüz İmam-Hatip Okulu açılmamış çevre illerden çok sayıda öğrenci Çorum İmam-Hatip Okuluna yazılmıştır. Öğrencilerden kurduğu mehter takımı ve düzenlediği Mevlana İhtifali de Recep Camcı'nın İmam-Hatip Okulundayken yaptığı iz bırakan faaliyetlerdendir. Bu faaliyetler sırasında gerekli dekor ve kıyafetleri öğrencileriyle, birlikte tamamen kendi çabaları ve mahalli imkânlarla bizzat kendileri hazırlamışlardır. Resmî görevi sona erdikten sonra da İMVAK (Çorum İmam-Hatip Lisesi ve İlahiyat Fakültesi Vakfı) üyesi olarak bu okulun gelişimiyle yakından ilgilenmiştir. Kendisi İmam-Hatip Okulundaki hizmetlerini anlatırken, bu dönemde sarf ettiği çabaları af ve mağfiretine vesile olabilecek yegâne ameli olarak gördüğünü, bu ümidini taşıdığını ifade ederdi.

Hafızlığı ve musikişinaslığına gelince Kur'an-ı Kerim'i, mevlid-i şerifi ve diğer cami musikisi formlarını İstanbul tavrına uygun olarak başarılı bir şekilde icra ederdi. "Yeşil pop" tabir edilen köksüz ezgilerin,

Arap ülkelerindeki okuyucuların etkisinde kalarak icra edilen taklit okuyuşların oldukça ilgi çektiği günümüzde Recep Camcı'nın bulunduğu çevrede, sık sık vurgu yaptığımız medeniyetimizin ürünü olan İstanbul üslubunun liyakatli bir temsilcisi olarak ömrünü tamamladığını söyleyebiliriz. Okumuş olduğu aşr-ı şerifler TRT kayıtlarında mevcuttur. Ayrıca hatm-i şerifi de kayda alınmıştır. Hafızlığının ve musiki bilgisinin yansması, imamlık görevini icra ederken de hissedilirdi. Bunun en bariz örneği kıldırıldığı teravih namazlarıdır. Çorum'a yeni geldiğim dönemlerde, 1995 yılı ramazan ayında teravih namazlarını, vaazlarım vesilesiyle Ulu Cami'de kılmıştım. Hafız Efendi iki rekâta bir selam verir, yirmi rekâtı da acemaşiran makamında kıldırır, teravihin akabinde bir ilahi ve bir naat okuduktan sonra vitir namazını kıldırırdı. Genelde ilk on beş gün "Şükür Yine Geldi Mah-ı Mübarek", son on beş gün ise "Yöneldi Gitmeye Yoktur Kararı" güfteleri aynı acemkürdi beste ile okunurdu. Ama bunların dışında hicaz, rast ve hüzzam makamlarında ilahiler okunduğu da olurdu. Üçüncü ve beşinci tervihalardan sonra ise müezzinler salat-ı ümmiye okurdu. Hafız Efendi bu usulün Çorum Ulu Camii'nde eskiden beri takip edilen usul olduğunu ifade ederdi. Ancak emekliye ayrılmasından sonra bu usul varlığını koruyamadı. Mamafih bu usul fıkha da uygundur. Nitekim müstehap olan uygulama, teravih namazında iki rekâta bir selam verilmesidir. Her dört rekâta bir ve teravih ile vitir arasında terviha (dinlenme) yapmak da müstehaptır. (Tahtâvî, Hâşiye alâ Merâkı'l-felâh, Beyrut 1997, s. 414.) Bu sürenin nasıl değerlendirileceği ise her beldenin kendi örfüne bırakılmıştır. (Bedrüddîn Mahmud b. Ahmed el-Aynî, Minhatü's-sülûk fî şerhi Tuhfeti'l-mülûk, Katar 2007, s. 150; Ebü'l-Leys Muharrem b. Muhammed ez-Zîfî, Hediyetü's-su'lûk şerhu Tuhfeti'l-mülûk, Kazan 1289, s. 71.) Yani dinlenme aralığının hangi tervihadan sonra nasıl kullanılacağı noktasında yerleşmiş gelenek ve tatbikat etkili olmuştur. Anadolu halkı da dinî hissiyatını ifade eden ilahiler ve naatlar okuyarak bu tervihalari değerlendirmiştir. Bu hususta gerek İstanbul'da gerekse Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde farklı usuller ortaya çıkmıştır. Maalesef zamanımızda bu geleneklerin terkedilmeye ve unutulmaya yüz tuttuğu görülmektedir. Öte yandan Enderun teravihi ve Cumhur müezzinliği uygulamasını ihya teşebbüsleri bu bağlamda, kayıpların telafisi için umut verici bir gelişme olarak dikkat çekmektedir.

Recep Camcı'nın musikiyle ilgili diğer bir yönü de bizzat dergâhlarda öğrendiği tekke musikisine olan aşinalığı idi. Tasavvufla ilgisi küçük yaşlarda başlamıştı. Sultan Abdülhamid zamanında zaviyedar olarak atanan Hıdırlık Şeyhi Abbas Külâhi'ye yirmi beş sene hizmet ettiğini ve kendisinden İmam Rabbanî'nin Mektubat'ını okuduğunu ifade ederdi. Başta Çorum'da ramazan ayında sahurda okunan bestenigâr temcit olmak üzere, kaynak kişisi olduğu cami ve tekke musikisine ait çok sayıda eser Yrd. Doç. Dr. Ubeydullah Sezikli tarafından notaya alınmıştır. Bu bağlamda gerek kendisinden derlenen eserler, gerekse kendi bestesi olan eserler albüm çalışmalarına konu olmuştur. (Yönetmenliği Ubeydullah Sezikli tarafından üstlenilen İlahi Anadolu Çorum İlahileri 1-2-3 albümleri ve İlahi Anadolu Bestekârlar-1 Hafız Recep Camcı başlıklı albüm.) Recep Camcı'nın 1960'lı yıllarda makaralı teyplere okunmuş yüksek performanslı icraları Ubeydullah Sezikli'nin arşivinde bulunmaktadır. Bu arşivden faydalanarak Hafız Efendi'nin icracı yönünü temsil edebilecek bir albüm hazırlaması kendisinden beklenmektedir. Recep Camcı'nın görevdeyken ve emekli olduktan sonra çalıştırdığı amatör korolarla verdiği Türk Tasavvuf Musikisi içerikli konserlerin kayıtları da mevcuttur.

Ulu Camii imam-hatipliği Recep Camcı'nın kimliği ile özdeşleşmiş bir görevdi. Bu görevi icra ederken her şeyden önce yeterliliğini gözetirdi. Giyim tarzının uygunluğu, kılık ve kıyafetin düzenliliği, konuşma ve üsluba özen göstermek gibi hususlar kendisinin titizlikle riayet ettiği, aynı zamanda mesai arkadaşlarını da bu hususta motive ve kontrol ettiği noktaları. Bir şehrin Ulu Camii'nin İmam-Hatibi olmanın ağırlığını hem taşımış hem de hissettirmiştir. Başta valiler olmak üzere mülki erkânın zaman zaman kendisini Cami meşrutasında ziyaret ettiği, kendisinin de misafirlerini gerekli ihtimam ve hürmeti göstererek ağırladığı müşahede edilmiş bir husustur. Halk üzerindeki tesir ve etkisini, kendi tatbik etmediği hiçbir hususu minber ve kürsüden cemaate tavsiye etmemiş olmasına bağlıdır. Görev yaptığı dönemde Çorum'da cenaze, doğum, düğün, nişan vb. vesilelerle hizmetinde bulunmadığı hane

neredeyse yok gibiydi. Bu hususu cenazesini teşyi ederken emekli il müftülerimizden İbrahim Acar Hoca dile getirmiştir. Aynı zamanda diğer vilayetlerde Çorum dendiğinde hemen akla gelen değerli bir şahsiyet olabilmeyi de başarmıştı. Coğrafi intisabın çok ötesine geçmiş bir değeri ifade eden “İstanbul Beyefendisi” ve “Osmanlılık” özelliklerini yaşamayı başarmış bir şahsiyetti.

Sonuç olarak Türkiye’de dinî eğitimin inkıtaa uğradığı, bir anlamda yer altına indiği dönemin kısıtlı imkânları içerisinde kardelen misali kendini yetiştirmiş, sonraki süreçte de imam-hatip ve ilahiyat neslinin yetişmesine destek vermiş Hoca efendiler kuşağına çok şey borçluyuz. Bugün “din görevlisi” değil, “din gönüllüsü” olabilme sırrının peşinde koşuyorsak, o dönemlerde maddi bir istikbal vadetmeyen bu görevleri rıza-yı Bari için, aşkla ve şevkle icra eden hocalarımızın hayat çizgisinde bize yol gösterecek işaret taşları bulabiliriz. Kısa bir süre önce kaybettiğimiz Hacı Hafız Recep Camcı da bu kervanın bir mensubu idi. Cenab-ı Hak rahmetiyle muamele eylesin. Din gönüllüsü olabilmeyi hedefleyen genç nesiller, Hafız Efendi’nin hayat çizgisinde kendilerine numune-i imtisal teşkil edecek çok şey bulacaklardır.

ALAY MÜFTÜSÜ ÇORUMLU HAFIZ HACI RÜŞTÜ EFENDİ

Ne vakit doğmuş olduğunu kendi de bilmiyordu. Fakat memleketinde icazetini aldıktan sonra Sultan Aziz zamanında tabur imamı olmuş ve Belgrad kalesinde Tuna hududunda işe başlamış, Belgrad kalesinin de boşaltılmasından (1867) sonra Girid'e ve Karadağ'a gitmiş. Hersek ihtilali zamanında taburu ile Mostar'da, Trebinje'de, Nikşik'te bulunmuş. Duka boğazından vuruşa vuruşa bir daha Karadağ'a inmiş. İskodra'dan, Üsküp'ten geçmiş; Niş'te, Zayçar'da, Timok'ta müsademeler görmüş ve yapmış. İlk demiryolunu Dedeagaç'la Pazarcık arasında görmüş. Hezargrad'da Serdar-ı Ekrem ordusuna verilmiş. Daha sonra yine Girid'e, Garptrablus'una, Hicaz'a, Yemen'e, Trabzon'a, Alasonya'ya gitmiş; Milona'larda çarpışmış, Fener Yenişehirinde (Larissa) Cemaati Kübra ile gaza namazı kıldırılmış ve Dömeke'leri kuşatmış. Daha sonra eski dördüncü orduya, Van'a, Sason'a, badehu Zeytun'a gitmiş. Gitmiş, gitmiş, gitmiş... Hemen her bir gidişinden bir madalya, bir nişan veyahut omuzundan, kaburgasından, bacağundan ve daha bilmem hangi beden kısımlarından bir ikişer yara ile dönmüş. Yaralarının eserleri, yüzünde, kolunda görülüyor. Gaziliğinden hoşnut, şehit olmadığından esefli; Mahmut Şevket Paşa kanunuyla (1909) alay müftülüğü ile tekaüt olup Çorum'da evine, tarlasına dönmüş. O tarihte yaşını 65'ten yukarı hesap etmişler.

Trablus ve Balkan harplerini mühimsememiş; Umumi Harpte müracaatları dinlemeyip evinde, bağında bırakılmış. Fakat kendisi, beş vaktine beş katarak devlet ve milletin selametine dualar etmiş.

Umumi Harbin bitmesiyle beraber, vatanın hududuna değil, içine, aziz Anadolu'nun batılarına yabancı silahı, yabancı ayağı girdiğini duyunca, artık dayanamayıp en büyüklere telle müracaat etmiş; "Yaşım sekseni aşkın, fakat dincim. Evvelce kırk sene hizmet ve gaza yollarında çalışmışım. Bir kaç defa yaralandım. Şimdi yine vatan yolunda çalışmak istiyorum. Dünyada emelim ve dünyaya lüzumum kalmadı. Çocuklarımı çoktan evlendirdim ve geçinecekleri kadar toprak sahibi ettim, yetişmiş torunlarım var. İhtiyar zevceme evimi verdim, evlatları da hayırlıdır. Ben, önce hazreti Allah'tan, sonra sizden artık şehit olmak nimeti istiyorum. İzmir'e, Bursa'ya giren yabancıların def'ine ben de çalışmak istiyorum. Atım, silahım hazır; lütfen beni de harbe çağırın!" demiş; istida vermiş. Bunun üzerine yine hizmete çağırılmışlar ve ...inci alayın müftülüğüne tayin etmişler (1337=1921), hakikaten iyice bir binek atı ve iyice bir tabancası vardı.

Uzun boylu, keskince yüzlü, seksen şu kadar senenin yaptığı tesirlerle daima biraz öne bükük. En saf surette dindar ve ekseriya halidane bir edep ve sükût içinde. Her şeyle temiz surette ilgili. Yokluk ve darlığı ve en ağır çalışmaları hoş gören ve tabii bulan bir hilkat. Subaylar ve erler ve bütün köylüler kendisine en büyük saygı ve sevgiyi göstermekte; fakat kendisi de onları en büyük tevazuyla karşılamakta; bununla beraber hocalık, müftülük, insanlık ve ihtiyarlık vakalarından en az bile ayrılmamakta.

Uykusu az olduğu için odasında veya çadırında hemen her gece seccadeciği üzerinde sabahlamakta.

Âdeti az söylemek, fakat sözleri hep hayırdan. Elleri, tırnakları temiz; yüzü temiz, ağzı ve dişleri temiz; gömleği, elbisesi temiz; çantasında deste ile kuru sabun ve misvak var. Çadırının içinde veya arkasında, kendinin berber leğeniyle, abdest alır ve leğeni eliyle götürüp uzakça ve zararsız bir yere döker. Havlusu, gömleği gibi tertemiz. Hafif, pek hafif belli belirsiz gülyacağı kullanır. Kolonya gibi güzel koku ikramını severek kabul eder. Renkli büyük mendilleri temiz. Her şeyisi, odasının veya çadırının içi gibi, belli belirsiz gülyacağı kokar. On beş günde bir izin alıp bir iki saat cenuptaki kasabanın hamamına gider, sabunlanır. Atla gider, atla gelir; çamaşır bohçacıği beraber. (Hizmetine, akrabasından Çorumlu bir er bakıyor. Er de efendisi gibi temiz ve ahlaklı.)

Yardımsız eğerin üstüne çıkamıyor; fakat bir defa çıktıktan sonra atın idaresini mükemmel yapıyor ve lazımsa dört nal da yaptırıyor. Yere inmekte de yardıma ihtiyacı var. Bu yardımları ona er, subay, komutan, kim yakın bulunursa şevk ile yapıyorlar.

Az ve basit yiyip içiyor. Tütün ve kahve ile hemen hiç ülfeti olmamış. İkram edilirse nadiren bir kahve yahut çay kabul ediyor. Fakat kendisinin ihlamuru var; sıcak ihlamuru severek içiyor ve ikram ediyor.

Söylemesi âlimce ve hâkimce; sözü sıkmaz. Şark adabınca harekât ve sekenatı kusursuz. Yeniliğe dost; işittiği veya hükmettiği bir lüzumun tatbikinde veya tatbikini istemekte ihmalsiz. Daima, "iyi şeyi uyutmamak lazımdır." der.

Askere va'z ve nasihatleri basit ve kısa; fakat sözde de, tesirde de sehl-i mümteni. Her subayda, her erde bir gazi, bir mücahit görüyor ve onlara o muameleyi yapıyor. Köy camiinde her cuma köylülere va'z ve nasihatinde istihsalin arttırılmasını, kimsenin miskinliğe kapılmamasını söylüyor.

Bu yüksek yaradılışlı, yüksek emelli, saf doksanlık adam, sarığında ve cübbesinin kollarındaki yeşil renkli soluk şeritleriyle, bulunduğu yerde edep ve insanlık ve melekliliği suretlendirip yayıyordu. Herkes ona ister istemez imreniyordu. O, bazı bilen ve hissedenlere vaktiyle Vaac ve Yanık suları boylarında zeybek oynayan, Kızılorman'da (Bukovina) ve Turla (Dinyester) boyunda kuzu çeviren, Hocabeyi, Azağı, Mahçakaleyi kuran, Şemahiler, Hemedanlar, Maskatlar, Adenler; Zeylalar; Habeşler, Çadlar, Vahranlar, Navarinler ve Banalukalarda mukabeleler dinleyen ahyar-ı eslaftan bir veli tesiri yapıyordu. Güya ki huzurunda -Kanuni Sultan Süleyman tarafından ruy-i zemine taraf taraf saldırılan- demir kuşaklı cihan pehlivanlarının kuzulaştığı bir ârif aralarımızda bulunuyordu.

Bu sevimli yaşlı kahraman, 26 Ağustos Cumartesinin arifesi olan 25 Ağustos günü Bazlar köyü camiinde cuma namazından sonra, bağlı olduğu yerlerle vedalaşmış, helalleşmiş ve sonra işittik, kaybolmuştu. Bir hafta ve daha ziyade onu düşünen olmadı. Nihayet Turgutlu'da (Kasaba) yine görüldü. Kendi kısa hikâyesi: İlk muharebe sabahından beri muhtelif kıtaların muharebe hatlarında bulunmuş; piyadelerin ve topçuların atış ve ateşlerini teşvik etmiş; ateş yerlerinde yaya ve atla dolaşmış; hiçbir yerde bir kurşun veya gülle parçası gelip de kendisini götürmemiş. Fakat hiç olmazsa birçok gazilere, ecel gelmedikçe insanın vurulup düşmeyeceğini, ölmeyeceğini göstermiş; hatlarda, aksakalı ve kısık sesiyle, ezan okuyup herkese gayret vermiş.

Hacı Rüştü Efendi bu harpte de kendisine şehadet nasip olmadığına yanar dururdu.

Bu muhterem zat yolda karnından mühimce hastalanıp Manisa hastahanesinde tedavi olundu ve mütarekeden sonra terhisinde saygı ve sevgilerle Çorum'a döndürüldü.

1932 Şubatına kadar dostları bayramlarda sağlık ve iyilik haberi ile hayır duasını alırlardı. 18 Şubat 1932'de sevdiği susanlara karışmıştır: Çorum'un bu hayırlı ihtiyar oğlu nur içinde yatsın ve Çorum onun bu asra uygun benzerlerini de yetiştirsin!

Ahmet Hamdi Akseki, Askere Din Kitabı, Syf: 113-116, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. İstanbul 1945.

Tefsir İlminin Ete Kemiğe Bürünmüş Hâli: Konyalı Hüseyin Küçükkalay Hoca

Rıfat ORAL

Geçtiğimiz yüz yılda ilmî çalışmaları ve birikimiyle zirveye ulaşmış âlimlerden birisi de hiç şüphesiz Hüseyin Küçükkalay Hoca'dır. Tefsir ilmi yanında Arap Dili ve Edebiyatında da bir deha idi. O kadar birikimli bir insandı ki, cahiliye döneminden başlar Rasulüallah dönemi, Emeviler ve Abbasiler dönemine kadar gelen tarihî süreçteki şiirler, tartışmalar ve önemli bilgileri hafızasından nakleder, harika analizler yapar ve konuları güncellerdi. O sanki yürüyen bir kütüphane ve arşivdi. Suriye ve Irak'ta lise ve üniversite eğitimi aldığı için Arapçayı fasih ve avamca olarak ana dili gibi konuşurdu. Karşısındakinin de fasih ve belîğ konuşmasını isterdi. Ondaki ilim hırsını ve aşkını her ilim talibi okumalı ve başkalarına da aktarmalı ki ilim meşalesi yanmaya devam etsin.

Hüseyin Küçükkalay 1932 yılında Konya'da doğdu. İlkokulu 1944 yılında bitirdikten sonra babasının zoru ile 3 yıl bisiklet tamirciliğinde çalıştı. Ancak içindeki ilim aşkına bir türlü hâkim olamıyordu. 1947 yılında okumaya ve İslami ilimleri tahsil etmeye karar verdi. Her gün işe gitmeden önce sabah namazından 1-2 saat önce kalkarak o dönemin büyük âlimi Hacı Veyiszade Mustafa Hoca'dan, Cemil Efendi'den sarf ve nahiv dersleri aldı. İlk dersi ile ilgili şu hatıra onun içindeki ilim aşkını göstermeye yeterdir:

Hüseyin Küçükkalay ilim öğrenmek için devrin büyük âlimi Hacı Veyiszade Mustafa Hoca'ya gider. O da yaşça büyük talebelerinden Ali Rıza Işın'ı kendisine yardımcı olması için yönlendirir. Bundan sonra yaşananları Ali Rıza Hoca bir sohbette şöyle anlatmıştı:

"Hacı Veyiszade bazen yeni gelen öğrencilerin eğitimi için eski talebelerini görevlendirirdi. Bir gün 15-16 yaşlarında Hüseyin isimli bir çocukla benim ilgilenmemi ister. Benim ise yapmam gereken dersler olduğu için ilk anda şaşırıyorum. Bu çocuğun ilme olan tutkusunu denemek için ertesi günü sabah namazından bir saat önce Aslanlı Kışla'nın oradaki camiye gelmesini söyledim. Bu saatte geleceğini zannetmiyordum, ama gittim. Baktım ki bir çocuk soğukta abdest almaya çalışıyor. Yaklaştığımda bunun dün gelen Hüseyin isimli çocuk olduğunu gördüm. Onun azmi beni çok etkilemişti ve derse başladık."

Hüseyin Küçükkalay her sabah namazından önce ilim okumaya, sonra da çalışmaya gidiyordu. Onun azmi annesini bile şaşırtmıştı. Bir keresinde annesi ona kıyamayıp sabahleyin kaldırmamıştı. Uyanınca ona sitem etti ve kızdı. Annesi Fatıma Hanım'ın anlattığına göre bundan sonra uyumadan önce sağ elini bileğinden tavana bağlardı ki rahat uyumasın ve sabah namazından önce çabucak uyanınsın. Annesinin bütün ısrarlarına rağmen 2-3 ay buna devam etti. Bu bir yıl içinde sırasıyla Ali Rıza Işın, Hacı Veyiszade Mustafa Hoca, Cemil Efendi ve Mustafa Parlayan' (Akdedeoğulların)dan ders okudu.

Yurt dışı eğitimi

a- Halep ve Şam: Onun hayali bir Arap ülkesinde okumaktı. Uzun çabalar sonunda babasını ikna edip onun rızasını alınca eski Beyşehir Müftüsü Ömer Tekin Efendi'nin oğlu Cemal Tekin Hoca ile beraber büyük sıkıntılar çekerek Halep'e gittiler. Burada çok zor hayat şartları altında okumaya başladılar. Hem çalıştılar, hem de okudular. Daha sonra buraya gelen başka Türk öğrencilerle bir grup oluşturdular. Mehmet Ulucan, Osman Zeki ve Mehmet Savaş hocalar bunlardan bazılarıydı. Hüseyin Hoca, Şam öğreniminde İslam âleminin en meşhur hocalarından ders aldı: Albülvehap Hafız'dan Fıkıh, Abdurrahman ez-Zubi'den Tefsir, Şeyh Halit'ten Arap Dili ve Edebiyatı, Şeyh Nayif el-Abbas'tan Fıkıh Usulü dersleri okudu. Ayrıca Şeyh Abdurrahman Ebu Tok ve Şeyh Abdülğani ed-Dakr gibi meşhur ilim adamlarından da ders okudu. Onun zekâsını ve azmini bütün hocaları takdir ediyordu.

b- Bağdat: Hüseyin Küçükkalay Hoca el-Ğarra'daki eğitiminden sonra Bağdat Şeriat Fakültesine gitti. 1956 yılında Hoca, okul yöneticilerinin bütün engellemelerine rağmen Şam'daki hocalarından aldığı

referans mektupları sayesinde buraya kaydını yaptırabildi. Kaydını zor yaptıran Hüseyin Küçükcalay Hoca keskin zekâsı ve azmi ile fakülteyi birinci olarak bitirdi. Bir Türk öğrencisinin ana dili Arapça olan öğrencileri geçerek birinci olması hocaları da şaşırtmıştı. Hüseyin Hoca Bağdat'ta da et-Tefsir ve'l-Müfessirun sahibi Muhammed Hüseyin ez-Zehebî'den Tefsir, Bedir el-Mütevelli'den Fıkıh ve Usul, Abdülkadir el-Cümeynî'den Belağat ve Aruz, Ömer Bavezi'den Arap Dili ve Edebiyatı dersleri aldı.

Tedris hayatı

Başta Konya Yüksek İslam Enstitüsü, Selçuk İhtisas Eğitim Merkezi ve ilahiyatlar olmak üzere birçok yerde Arap Dili ve Edebiyatı, Tefsir ve Tefsir Usulü dersleri verdi. Konya'ya döndükten sonra 1961 yılında askerliğini yedek subay olarak tamamlayıp Konya Yüksek İslam Enstitüsüne Arap Dili ve Edebiyatı öğretim görevlisi olma hakkını kazandı. Burada şu andaki öğretim üyelerinin bir kısmı onun talebesidir. Hüseyin Hoca burada 22 yıl (1970-1982 arasında) görev yaptı. 1982 yılında kendi isteği ile emekli oldu.

Hüseyin Küçükcalay Konya Yüksek İslam Enstitüsü'nden 1982 yılında emekli olduktan sonra Suudi Arabistan'daki Kral Suud Üniversitesi'nden gelen bir teklif üzerine yurt dışına hoca olarak gitti. Kral Suud Üniversitesi'nde başladığı Arap Edebiyatı ve Tefsir derslerindeki hocalığı 6 yıl sürdü. Orada ana dili Arapça olan Üniversite öğrencilerine hocalık yaptı, tezler yönetti ve ilmî tartışmalara katıldı.

Riyat'taki 6 yıllık üniversite hocalığından sonra Hüseyin Küçükcalay Türkiye'ye geri döndü. Ama ilim aşkı onu ilerlemiş yaşına rağmen rahat bırakmıyordu. O yıllarda Konya'da yeni açılan DiB Selçuk İhtisas Eğitim Merkezinde Arapça ve Tefsir dersleri hocalığına davet edilince hiç tereddüt etmeden kabul etmişti. O dönemde Konya İhtisas Merkezi'nde sadece Hüseyin Hoca değil, aynı zamanda hadiste Dr. Nurettin Boyacılar, fıkıhta Mehmet Savaş Hoca ile birlikte İstanbul Haseki Eğitim Merkezinin fıkıh hocaları da sırayla gelmiş ve dersler vermişlerdi.

Kişiliği ve karakteri

Hüseyin Küçükcalay Hoca, Cumhuriyet döneminde yetişmiş olup Osmanlı tarzı medreselerinin belki de son temsilcilerindendi. Onda Osmanlı müderrislerinin ilmî alt yapısı ve yeterliliğini görmek mümkündür. Bütün bu ilmi enginliğine ve tefsirdeki birikimine rağmen kendisinde eşine az rastlanır bir tevazuu vardı. Bir gün hasta yatağındaiken dostlarının kendisine; "Hocam, bu kadar ilminize rağmen medyatik olmadığınız için az tanınıyorsunuz. Size yeterince değer verilmediği için bizler üzülüyoruz." sözlerine şöyle cevap vermişti: "Biz basit kullarız. İmam-ı Azam gibi âlimlerin yanında bizim adımın bile anılması büyük şans. Bunu dert etmenin anlamı yok. Allah günahlarımızı affetsin."

Çok hoş sohbet olan Hüseyin Küçükcalay'ın konuşmaları saatlerce dinlenirdi. İlmî konuşmalarını ve tefsir derslerini tarihî olaylar ve şiirlerle süsleyen hoca etkili ve ikna edici idi. Kendisini ziyarete gelenler bu sohbet ortamında onu dikkatlice ve hayranlıkla dinler, yanından ayrılmak istemezlerdi. Hüseyin hoca sabırlı bir insandı, sertlikten hoşlanmazdı. İnsanlarla konuşurken sesini yükseltmez ve her işini güzellikle halletmeye çalışırdı.

Vefatı

1998 yılında hastalığı artınca Hüseyin Küçükcalay evine çekildi. Hasta olmasına rağmen yatağının başında kitapları dizili durur ve her fırsatta onları okumaya gayret ederdi. 1998 yılı Aralık ayında hastalığı iyice ağırlaştı ve Ramazan ayınının 28. günü (17 Ocak 1999 tarihinde) öğle vakti, saat 12.30'da Hakk'ın rahmetine kavuştu. Konya'daki çok sevdiği üstadı Hacı Veyiszade Mustafa Hoca Efendi'nin kabrinin yakınlarına defnedildi. Her nefis ölümü tadacaktır, hükmü onun için de gerçekleşmişti. Daha sonra bir kitabın girişine yazdığı (Arap şiirinden tercüme) şu mısralar onun kabir taşına yazılmıştı:

Başı zora geldiğinde arayacak insanım benim / Tıpkı karanlık gecede dolunayı aradığı gibi.

Allah rahmet eylesin, mekânı cennet olsun.

Lütfi Şentürk Hocamızı Kaybettik

Şükrü ÖZTÜRK

Lütfi Şentürk, 11 Temmuz 1936 tarihinde Çaykara ilçesi Yukarı Kumlu Köyü'nde doğdu. İlkokulu köyünde okudu. Babasında hafızlığını bitirdikten sonra Ahmet Hulusi Serdaroglu'ndan Arapça ve İslami ilimler okudu. Ortaokulu ve liseyi dışarıdan imtihanlarla bitirdi. 1967 yılında girdiği üniversite sınavında başarılı olarak Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine girdi ve bu Fakülteden 1971 yılında mezun oldu.

1954 yılında Diyanet İşleri Başkanlığınca açılan imtihanı kazanarak 31 Temmuz 1954 tarihinde Kastamonu-Tosya ilçesine vaiz olarak tayin edildi. 1956 yılında askere gitti ve askerlik dönüşü 26 Kasım 1958 tarihinde tekrar Tosya'ya vaiz olarak atandı. 14 Mart 1959 tarihinde Tosya Müftüsü, 30 Mart 1963 tarihinde de Niğde Müftüsü oldu. 1967 yılında Ankara İlahiyat Fakültesine öğrenci olarak kaydolduğu için, derslere devam edebilmek için kendi isteği ile Niğde İl Müftülüğünden Ankara Merkez vaizliğine tayinini yaptırdı. 1971 yılında fakülteyi bittirince, Ankara İl Müftülüğüne atandı. Ankara İl Müftülüğü görevini 1978 yılına kadar başarılı bir şekilde yürütürken terfian 30 Haziran 1978 tarihinde Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığına tayin edildi. Başkan Yardımcılığı görevine devam ederken 7 Ocak 1980 tarihinde T.C. Almanya Bonn Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliğine atandı. 20 Ocak 1984 tarihine kadar bu görevini yürüttükten sonra yurda döndü ve 30 Ocak 1984 tarihinde tekrar Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığına atandı. 28 Eylül 1988 tarihine kadar bu görevini de yürüttükten sonra 30 Eylül 1988 tarihinde T.C. Suudi Arabistan Riyad Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliğine tayin edildi. Bu görevini başarı ile yürütürken hizmetine ve kişiliğine olan ihtiyaç üzerine 1 Ocak 1990 tarihinde üçüncü defa Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığına getirildi. Başkan Yardımcılığı görevini yürütürken 10 Nisan 1992 tarihinde Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeliğine seçildi. 7 yıl süreli Kurul Üyeliği sona erince 17 Nisan 1999 tarihinde kendi isteği ile emekli oldu.

Lütfi Şentürk, 1975 yılında kurulan Türkiye Diyanet Vakfının ilk mütevelli heyetinde kurul üyesi olarak görev yaptı. Daha sonraki yıllarda da defalarca mütevelli üyeliği ve mütevelli heyet başkanlığı ile adı geçen vakfın denetleme kurulu başkanlığı görevlerinde bulundu.

Lütfi Şentürk, kendisine has kişiliğiyle, çok sabırlı ve çok temkinli oluşuyla, hoşgörülü, güler yüzlü ve tatlı diliyle örnek bir hayat sürdü. Hayatının her safhasında Kur'an'a, dinimize, milletimize, ülkemize ve bütün insanlığa hizmet etme gayreti içinde oldu.

Yürüttüğü hizmetlerde elinde olan bir imkânı hiç kimseden esirgemedi. Bu hasletleri sebebiyle de kendisini tanıyan herkesin sevgi ve saygısını kazandı.

Lütfi Şentürk, kavgadan ve tartışmadan uzak olmayı, arabuluculuk yapmayı, küsleri barıştırmayı severdi.

Lütfi Şentürk hocamız, tedavi için yattığı hastanede 20 Mayıs 2017 Cumartesi günü saat 22.45'te çok sevdiği rabbine kavuştu.

Lütfi Şentürk hocamızın ölüm haberinin duyulmasıyla bazı illerde din görevlileri ve Kur'an kursu öğrencileri ile kendini seven dostları tarafından ruhuna bağışlanmak üzere 259 hatim okundu.

Elimden geldiği kadarı ile hocamızın teşhiz, tekfin ve defin işlemleriyle yakından ilgilenmeye çalıştım. Kuruluşundan beri uzun yıllar hizmet ettiği Türkiye Diyanet Vakfı'nın tahsis ettiği ambulansla 22 Mayıs 2017 pazartesi günü hastaneden aldık ve öğle namazından bir saat önce Hacı Bayram Camii'ne getirdik.

Merhumun naaşı, 22 Mayıs Pazartesi günü Ankara-Hacı Bayram Camii'nde öğle namazını müteakip kalabalık bir cemaatin iştiraki ile kılınan cenaze namazından sonra Karşıyaka Mezarlığında, hayatta iken hazırlattığı ve mezar taşını bile yazdırdığı (ölüm tarihi hariç) kabrine defnedildi.

Sevenleri ve dostları, ailesini yalnız bırakmamak ve üzüntülerini paylaşmak için belli bir plan dâhilinde taziye görevlerini yaptılar, yakınlarına baş sağlığı ve sabırlar dilediler.

Mekânı cennet, derecesi âlî olsun.

Eserleri:

1. Ahiret Günü (Tercüme, Ahmet Hulusi Serdaroglu birlikte).
2. ez-Zevâcir an İktirahî'l-Kebâir (Tercüme, Ahmet Hulusi Serdaroglu ile birlikte).
3. Diyanet Yeni İslâm İlmihali (Seyfettin Yazıcı ile birlikte) Ankara–1996.
4. İslâm İnanç Esasları (Akaid).
5. İslâm Dininde Haramlar ve Büyük Günahlar (Ahmet Serdaroglu ile).
6. Örnek Vaazlar 1.ve II. Kitap.
7. Güncel Dini Meseleler.
8. Diyanet Gazetesi ile Dergisinde yazdığı çeşitli yazılar ve makaleleri.

Ali Düzenli Hocaefendi

Ali AYGÜN

Onu, Hollanda Rotterdam Mevlana Camii'nde görevli olduğu zamanlarda tanıdım. Çocuktum daha. Babam, namaza alışayım diye camiye giderken beni de yanında götürürdü. Mütebessim çehresi, kadife sesi çocuk yüreğime dokunmuştu.

Yıllar sonra Türkiye'ye dönmüştük ikimiz de. O, vaizlik görevine devam ediyordu. Ben de Samsun İmam-Hatip Lisesi öğrencisi olmuşum. Pazar günleri Yalı Camii'nde ikindi namazını müteakiben verdiği hadis derslerini takip ediyordum.

Medrese usulü ilim zincirinin bir halkası olarak Samsun'da gösterilebilecek ender kişilerden biri de Ali Düzenli Hocaefendi'dir. Ali Düzenli Hocaefendi, 1938'in Ekim'inde o zamanlar Trabzon'un Of ilçesine bağlı Dernekpazarı nahiyesinin Güney Mahallesi'nde doğdu. Çocukluğu bu mahallede geçti. Bu dönemde okula gidemeyen çocukların eğitim aldığı sübyan mektepleri vardı. Çocuklar, sübyan mektebi denilen mahalle mektebinde caminin odasında okurlardı. Sübyan mektebinde öğleye kadar Kur'an-ı Kerim, öğleden sonra da ilmiyal dersi verilirdi. Genelde altı aylık bir süre için hoca tutulur, mahalleli o hocanın iâşesini karşılayarak hizmete devam etmesini temin ederlerdi. Ali Düzenli Hoca söz konusu mektepte derslere dokuz yaşına kadar devam etti.

Dokuz yaşında Dernekpazarı Yeni Cami Mahallesi'nde Hacı Salih Şenocak Hoca'da hafızlığa başladı. 7 sayfaya kadar onda okudu. O vefat edince Uğurlu Köyü'nde Mehmet Âşıkkutlu Hoca'da okumaya devam etti, ancak hafızlığını babasının dayısı Hafız Muharrem Aydın'da tamamladı. Yine babasının dayısının oğlu Muhittin Aydın'dan 6 sene kadar Arapça okudu, eski usule göre icazet aldı.

Diploması olmadığı için vaizlik sınavına giremiyordu. Dönemin Diyanet İşleri Başkanı Eyyüp Sabri Hayırlıoğlu'nun vesile olmasıyla sınava girmeye hak kazandı. 1958 Eylül'ünde vaizlik sınavını kazandı, ancak askerliğini yapmamıştı. Bir sene sonra asker oldu. Askerliği 2 sene sürdü. Bu arada dışarıdan ilkokul diplomasını aldı. 30 Haziran 1962'de Ordu Perşembe'de vaiz olarak göreve başladı. 3,5 sene Perşembe'de görev yaptıktan sonra 1966 Aralık'ında Sinop'a tayin oldu. Burada 11 sene görev yaptı. Bu esnada Sinop İmam-Hatip Lisesi'nin açılmasına büyük katkısı oldu. 1977'de tayini Samsun'a çıktı. 1980'de din görevlisi olarak Hollanda Rotterdam'a gitti. 2,5 sene kadar Rotterdam Mevlana Camii'nde görev yaptı. 1985-1988 yılları arasında Samsun Çarşamba'da vaiz olarak görev yaptı. 2003'te yaş haddinden emekli oldu. İkametine Samsun'da devam ediyor, ancak yazları memleketi Dernekpazarı'nda geçiriyor. 2003'te emekli olmasına rağmen 1977'den şu ana kadar Samsun Büyük Cami'deki vaazlarına devam ediyor.

Ali Düzenli, vaaz ve sohbetleriyle halkı bilgilendirdi ve onlara önder oldu. Neredeyse hiçbir vatandaşın okuma ve anlamaya imkân bulamayacağı İbn Kesir tefsirini, yirmi yılı aşkın sürede cami vaazlarında baştan sona hatmetti. Yalnız vaaz ve sohbetleriyle halkı bilgilendirmekle kalmadı. Vaizlik görevi esnasında ayrıca özel olarak dersler verdi. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın muhtelif kademelerinde, ilahiyat fakültelerinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı eğitim kurumlarında görev yapan çok sayıda öğrenci yetiştirdi, onlara icazet verdi. Diyanet görevlilerine de dersler verdi, hâlâ vermeye de devam ediyor. Onlara Arapça, akait ve İhtiyar okutuyor.

Ali Düzenli Hoca, derslere ilaveten öğrencilerin maddi imkânlarıyla, kalacakları yerlerle ve hatta aileleriyle de ilgilenir.

Kendisine iletilen hemen her konuda orta yollu bir tavır takınarak, hikmetleri gözeterek cevap verir.

Ali Düzenli Hoca, talebenin hocasını unutmaması gerektiğini söylüyor. Bayramlarda, kandillerde bir tebrikle de olsa hocasını hatırlamalı. Talebe, hocasını bırakmamalı, onunla alakasını kesmemelidir.

Öğrencisi Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı Salih Şengezer, hocası Ali Düzenli ile ilgili şunları söylüyor:

“Dört yılı aşkın süreyle, Yusuf İbrahim Yücel ile birlikte bize evinin kapılarını açıp, meşguliyetlerini, uğraşlarını, rahatını bir kenara bırakarak bizim için vakit ayırıp, bizden gelen sıkıntılara katlanıp en sonunda da bizi kendisinden öğrendiklerimizi öğretmeye mezun etmesi, Ali Hocamızın alicenaplığını ifade etmek için yeterlidir. Bu eğitimi tamamlayıp bu mesleğin sırrını kulağımıza fısıldadıktan sonra, ‘Artık kazmayı küreği elinize aldınız.’ diyerek asıl çalışmanın o zaman başladığını işaret etti. Sonrasında da “Şimdi siz bu zincirin son halkasıınız, sakın son halka olarak kalmayın.” sözleriyle bu ilim mirasını devam ettirmemizi öğütledi. Hiç şüphe ve tereddüt etmeden söyleyebilirim ki, kısa denebilecek ömrümün en güzel ve en verimli zamanı, Ali Hocamızın huzurunda diz üstü otururken geçen anlardır. Muhterem Hocamdan üzerimizdeki himmetini ve dualarını eksik etmemesini istirham eder, Cenab-ı Hak’tan da hocamıza sağlıklı ve uzun bir ömür bahşetmesini, kendisi sayesinde aldığımız ilim ve irfanın feyz ve bereketini daim eylesin.”

Hollanda’da görev yaptığı esnada yaşadığı şu olayı hiç unutmuyor. Rotterdam Mevlana Camii’ne Türk çocuklarıyla beraber Hollandalı bir kız çocuğu da gelir, arkadaşlarıyla o da dersi dinlemiş. Bir gün, Ali Düzenli Hoca’ya: “Bana Kur’an-ı Kerim’in Hollandaca mealini verebilir misiniz?” diye sormuş. Hoca da din ataşeliğinden Hollandaca Kur’an mealini temin edip öğrenciye vermiş. Öğrenci arkadaşlarıyla derslere gidip gelmeye devam ediyormuş. Ali Düzenli Hoca bir gün öğrenciye Hollandaca meali okuyup okumadığını sorduğunda öğrenci: “Bir kez okudum, ikinciye başladım, ancak bir sorum olacak.” demiş. Hoca da elbette sorabilirsin, deyince öğrenci şöyle sormuş: “Elif-lâm-mîm, ne demek, tercümesi yok?” Bu zamana kadar kendisine Müslümanlardan böyle bir soru gelmemesine, Hollandalı bir kız çocuğunun bunu sormasına hem şaşırıyor hem de üzülüyor Ali Düzenli Hoca.

Kendi öğrencilik yıllarının imkânsızlıklar içerisinde olduğunu, okumak için yeterli materyalin olmadığını söyleyen Ali Düzenli Hoca, din görevlilerinin kendilerini en iyi şekilde yetiştirmeleri gerektiğini vurguluyor.

Dünyevi hiçbir beklentisi olmadan kendisinden ilim talep edenlere evini ve ilmini açan kıymetli hocamızdan Allah razı olsun. Ömrünü, ilmini bereketli, ahirette de derecesini yüksek eylesin. Ümmet-i Muhammed’i kendisinden ila yevmi’l-kıyameh müstefat eylesin inşaallah.

İlim ve Ahlak Abidesi Bir Şahsiyet: M. Selim Beki Hocaefendi

Sadullah BEKİ

Çift kanatlı eğitim; gönüllere rikkat ve incelik, ruhlara ulviyet ve yücelik, vicdanlara saffet ve duruluk, dünyada mutluluk ve saadet, ahirette vuslat ve merhamet kazandırır.

M. SELİM Beki, 1 Eylül 1932’de medrese diyarı ve şehitler yatağı Bingöl’ün merkez Çukurca köyünde (Körtedev) dünyaya geldi. Babasının yaklaşık otuz yıl fahri olarak imam-hatiplik yaptığı köyde, ilk tahsiline yine onun yanında başladı. Daha küçük yaşta, babasının dizinin dibinde Kur’an’la buluşarak onunla hemhal oldu. Babası, kendisi ve üç erkek kardeşinin yanı sıra binlerce vatan evladına din hizmeti sunmuş ve bir o kadar talebeye hocalık yapmış bir şahsiyetti.

İlim, ahlak ve fazilet timsali M. Selim Beki, ilk medrese tahsilini babası ve amcasından aldı. O, daha genç yaşlarda ilmin kıymetini anlamış ve şu sözlerle dile getirmişti düşüncelerini: “İlim, insanın dünyasını ve ahiretini aydınlatır. Toplumun sosyal ve ahlaki yapısını düzenler. İlim, ufukta ışıldaayan bir güneş... Bilgisizlik güneşin sabahsız gecelerini oluşturur.”

İlimin kıymetini anlayanlar doğdukları, büyüdükları yerlerdeki eğitim müesseseleriyle yetinmeyerek uzaklarda tahsil görmeyi tercih ederler. O da bu gelenekten hareketle, vatani görevini yerine getirdikten sonra doğu ve güneydoğu bölgelerinin bazı illerinde değerli hocaefendilerle tanışma ve ilmini devam ettirme imkânı buldu. Bingöl, Diyarbakır, Mardin ve Batman’ın seçkin medreselerinde okudu. Özellikle Arapça, akait, fıkıh, tefsir, hadis, kelam, maani, belagat, filoloji (sarf-nahiv) ve mantık dersleri aldı.

Hocaefendi, bir taraftan medrese tahsilini ikmal ederken diğer taraftan dışardan aldığı diplomasiyle yaklaşık iki yıl fahri imam-hatiplik görevini ifa etmeye başladı.

Yıl: 30 Temmuz 1967... Kendi ifadesiyle hayatının en verimli dönemi olan resmi imamlık görevi başlıyordu. Bunun yanı sıra halkın desteğiyle kurulan medresede çevre il, ilçe ve köylerden gelen gençlere ders vererek bu onurlu hizmet kervanını yürütmeye devam ediyordu.

Ekonomik sıkıntılara ve kısıtlı imkânlarla rağmen yetişen talebelerin büyük bir kısmı Diyanet İşleri Başkanlığının muhtelif kademelerinde sorumluluk üstleniyor, bir bölümü de resmî ve özel sektörlerde vazife alıyordu.

O, âlim kişinin bazı vasıflara haiz olması gerektiğini her zaman dile getirir ve bunu şu sözlerle vurgulamaktan geri durmazdı: “Âlim edepli olmalı, düşüncesini bilgi üzerine inşa etmeli, ilme ibadet nazarıyla bakmalı, takva sahibi olmalı ancak muhatabın haline uygun fetva vermeli.”

Çift kanatlı eğitim; gönüllere rikkat ve incelik, ruhlara ulviyet ve yücelik, vicdanlara saffet ve duruluk, dünyada mutluluk ve saadet, ahirette vuslat ve merhamet kazandırır. Âlim insan, huzur dolu bir dünyanın hülyasını düşleyen fikir işçisidir. İlimin kalktığı, bilimsel çalışmaların ihmal edildiği, insanların adeta magazinleşen bir ortama sürüklendiği bir çevre, ürün vermeyen bir tarla gibidir. Bu gerçeğin farkında olan M. Selim Beki Hoca, fahri hizmetiyle birlikte teşkilatımızda mihrap, minber ve kürsü seviyesinde aynı yerde yirmi yedi yıllık onurlu hizmet maratonunu tamamlayarak geride yüzlerce talebeyi miras bırakarak 15.10.1992’te emekliye ayrıldı.

Din hizmetinde “emekli olmak” gibi bir kavramın yeri olmaması gerektiği düşüncesinde olan hocaefendi, sohbet ve vaazlarıyla bu şerefli mesleği vefatına kadar devam ettirdi. O, sohbetlerinde hadisin ifadesiyle cari yatırımlara dikkat çekiyor ve şöyle diyordu: “Cehalet, terakki ışıklarını söndürür, aileyi temelinden yıkar. Öyle ise sadaka-i cariyeye dediğimiz kamusal hizmetler, yararlı bilgiler ve hayırlı evlatlar adına iyi bir alt yapı oluşturulmalıdır.”

İlminin yanı sıra ibadet ve takvasıyla da temayüz eden M. Selim Hoca ibadet hususunda şunları söyledi: “Her geçen gün, ömür duvarından düşen bir tuğla, ibadetsiz ve ilimsiz hayat binasının tavanından yuvarlanan çürük birer tahtadır. Meçhul bir âlemden birer birer gelen ve bir müddet imtihan gölgeleri altında sallandıktan sonra yine teker teker dünya sınırından ötelere ötesine akıp giden insanların, bu geliş gidişlerindeki hikmet ve manayı anlamayan insaf sahibi bir insan düşünemiyoruz.”

Geçen sene izin mevsiminde, kendisiyle güncel fıkhi meseleleri müzakere ederken, sohbet esnasında söylediği şu sözler adeta bir vedalaşma esintilerine tercüman oluyordu:

“Ölümün yaşı yoktur, onun için genç-ihtiyar fark etmez. Dünyaya gelince can borcumuz yazılmış demektir. Bunu da taksit taksit ödemenin imkânı yoktur. Akıllı insan, ölmek için çare arayan değil, ebedî saadet için hazırlanan ve bu fani dünyadan göç ederken insanlığa iyi eserler bırakandır.” Hocaefendi de başta ailemiz olmak üzere kendinden sonra gelenlere, takip edecekleri silinmez bir iz ve örnek alacakları mümtaz bir hayat armağan etmiştir. İnsanın dünyasını ve ötesini aydınlatan, toplumların sosyal ve ahlaki nizamını düzenleyen sermaye; ilim, ahlak ve marifettir. Din ve ilim birlikteliğini bozmanın tedavisi zor olan bir hamakat hastalığıdır. Ulema ordusundan mahrum kalmış bir milletin gelecek güneşi bitmiş, karanlık bir hayatın korkunç gecesine dalmış bir mezarlığa benzer.

İlmi donanımı yanında çevresinde sevilip sayılan, verdiği hizmet ve sahip olduğu güzel ahlakıyla tanınan M. Selim Beki Hocaefendi, 09.01.2015 Cuma gününün sabahında 83 yaşında iken Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Hayatını minber, mihrap ve kürsülere adayan, kişiliğini Kur'an tilaveti ve ilim tahsiliyle güzelleştiren, üstün ahlakıyla etrafına ışık saçan edep abidesi irfan ordusundan vefat edenlere rahmet; hayatta olanlara sağlıklı ömürler ve hayırlı hizmetler dilerim.

Çukurova'nın Hafız Fabrikası Muzaffer Var Hocaefendi

Prof. Dr. Mustafa ALTUNDAĞ

Kendisi ibadetlerine düşkün, şuurlu bir Müslüman idi. Vakit namazlarını cemaatle kılmaya özen gösterirdi. Gittiği camide genellikle namazı kendisi kıldırır, vaaz eder, aşır okurdu.

TÜRKİYE genelinde iki yüz civarında hafız yetiştirmiş olan ve bu yüzden bir dönem kendisine “hafız fabrikası” denilen Adana Karaisalı müftülerinden Muzaffer Var hocamız 1936 yılında (nüfusta 1943 yazılı) Karaisalı'ya bağlı Gülüşlü köyünde dünyaya gelir. Nüfustaki ilk adı Mustafa'dır. Baba tarafı Kırşehir'in Dedeli köyünden, anne tarafı ise Karaisalı Karakılıç köyündendir. Dedeli doğumlu olan dedesi Çoban Ahmet, 5 yaşlarında Karaisalı'nın Güvenç köyünde çobanlık yapmaya başlar ve zamanla Gülüşlü'ye yerleşir.

Merhum hafız hocamız, tahsil hayatına Gülüşlü'de babası Ali Hoca'da hafızlık yaparak başlar. Ali Hoca, Konya ve Kayseri medreselerinde Arapça ve dinî ilimler tahsil ederek kendisini yetiştirmiş ve zamanında Karaisalı'nın hatipliğini yapmış bir hocadır.

Babasında hafızlığı tamamladıktan sonra Adana'ya gider. 1949-1950 yıllarında bir sene süre ile Adana Ulu Camii İmamı Hataylı Mustafa Efendi ve Âmâ Hafız İsmail Efendi'den tashihu'l-huruf ve makam dersleri alır, hıfzını pekiştirir. Ardından Karaisalı'ya döner. Millî Mücadele döneminin Adana bölgesi manevi liderlerinden Karaisalı Müftüsü (müftülük dönemi: 1911-1957) Mehmet Sadık Sapmaz Hocaefendi'den uzun süre Arapça dersleri alır.

İlkokulu dışarıdan verir. Örgün öğrenime devam edebilmek için nüfustaki ismini Muzaffer, doğum tarihini de 1943 olarak değiştirir. 1962 yılında Adana İmam Hatip Okulu'nu bitirir. İmam Hatip Okulu'na devam ederken ara tatillerde Konya ve Kayseri'de İslami ilimler üzerine özel dersler alır. Merhum Hamdi Mert, Ziya Demir, Rıza Özsu ile Prof. Dr. Yaşar Fersahoğlu Adana İmam Hatip Okulu'ndan dönem arkadaşlarıdır.

Adana Yeşileveler mahallesinde bir süre imam-hatip olarak vazife yaptıktan sonra Konya Yüksek İslam Enstitüsü'ne kaydolur. Enstitü yıllarında Hadim'de vaiz olarak görev yapar. 1970 yılında enstitü tahsilini tamamlayınca, daha önce ramazan aylarında Erenköy'deki evinde birkaç sene hatimle teravih namazı kıldığı Merhum Tahir Büyükkörükçü Hocaefendi'nin, Konya'da kalması ve hizmetlerine burada devam etmesi yönündeki ısrarlı talebine karşılık memleketine hizmet isteği baskın gelir ve Karaisalı'ya döner.

1974-1983 yılları arasında Karaisalı müftüsü olarak görev yapar. Kilis ve Kozan vaizliğinin ardından Adana vaizi iken emekli olur.

Ömrünü yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'i öğrenme ve öğretmeye vakfetmiş olan Hafız Muzaffer Var hocamız, 29.01.2016 tarihinde Cuma günü sabah vaktinde geride muhtereme hanımı ve 3 kızını bırakarak İstanbul'da vefat etmiş, ertesi gün Karaisalı Gülüşlü Köyü Maşat Mezarlığına defnedilmiştir.

Kendisi ibadetlerine düşkün, şuurlu bir Müslüman idi. Vakit namazlarını cemaatle kılmaya özen gösterirdi. Gittiği camide genellikle namazı kendisi kıldırır, vaaz eder, aşır okurdu. Talebelerine karşı gayet disiplinli, insanlarla ilişkilerinde ise doğru bildiğini çekinmeden söyleyen bir insandı.

Merhumun hıfzı çok kuvvetli idi, her sureyi Fatiha gibi okuyabilirdi. Ara sıra talebelerine: “Bana 3, 4 haneli iki sayı söyleyin, bir de Kur'an'dan herhangi bir sayfa.” der, aynı anda hem söylenen sayılarla dört işlemden birini yapar hem de söylenen sayfayı takılmadan okurdu. Talebeleri onu müftü veya

Muzaffer Hoca diye değil hep “hafız” olarak anardı; kendi aralarındaki konuşmalarda ondan “Hafız geliyor” “Hafız şöyle dedi”... diye bahsederlerdi. Çünkü o gerçekten hem hıfzının kuvveti hem de yaşantısı ile gerçek bir hafızdı. Kendisine nerede rastlasak hafif sesle Kur’an okurken görürdük. Kur’an okumak ve okutmak, onun en büyük gıdası idi; onsuz yapamazdı. Hatimle teravih namazı kıldırmaı kendine vazife edinmiş, Adana İmam Hatip Okulu’na kaydolduğu yıl başladığı bu güzel geleneği ömrünün son senelerine kadar aralıksız devam ettirmiştir.

Merhum hocamız, hafız yetiştirmeye Adana’da imam-hatip olarak vazife yaptığı yıllarda başlar. Konya Yüksek İslam Enstitüsü’ne kaydını yaptıınca kendisinde hafızlık yapan 8 talebesini de beraberinde götürür. Nişantaşı Mahallesinde kiraladıkları evdeki talebe sayısı zamanla artar. Onun esas talebe yetiştirme dönemi Karaisalı Müftüsü olduğu yıllardır (1974-1983). Müftülük binasındaki Kur’an Kursu’nda Merhum Mehmet Savaş hocamızın da katkılarıyla yürüttüğü çalışma, kısa sürede Adana ve civarında duyulur ve ilgi çeker. Özellikle Adana il ve ilçe müftüleri Karaisalı’ya öğrenci göndermeye başlar.

Karaisalı’daki hafızlık çalışmasında günlük program şu şekilde olurdu: Merhum, imsak vaktinde talebeyi o tiz sesiyle “Salâh!” diye seslenerek kaldırır, kursun merdiven sahanlığında sabah ezanını okur, o sırada öğrenciler abdestlerini alırlardı. Ardından ders dinlemeye geçerdi. Derslikteki masasının sağ, sol ve ön tarafına birer ikişer öğrenci oturur, 2-3 öğrenciyi aynı anda dinlerdi. Takılan ya da yanlış okuyan olduğunda anında fark edip müdahale ederdi, dikkatinden kaçan olmazdı. Sabah namazını kılma vaktine kadar ezber dinleme işi bitmiş olurdu. Sabah namazını kursun mescidinde kendisi kıldırırdı. Vazifesi gereği mesai saatlerinde müftülük makamında bulunurdu. Kahvaltı arasından sonra talebe ders çalışmak üzere ilçenin Merkez Camii’ne giderdi. Öğle ve ikindi namazları cemaatle birlikte kılınır, bu sırada öğrenciler müezzinlik yapma, aşır okuma imkânı bulurdu. Ders çalışma vaktinde camiye giren bir kimse arı uğultusuna benzer bir sesle karşılaşırdı. Akşam ve yatsı namazlarını kursta genellikle kendisi kıldırırdı. Yatsıdan sonra talebe bir süre çalıştıktan sonra istirahat çekilirdi. Yaz aylarında Kızıldağ Yaylası’na çıkılır, orada da benzer bir program uygulanırdı. Yayılda, ders çalışma mekânı olarak açık bir alan (Çinçin Mezarlığı ve civarı) da kullanılırdı.

Hafızlığı pişirme aşamasının sonlarına doğru her gün birkaç cüzü talebeden toplu olarak dinlerdi. Talebe halka oluşturur, herkes sırasıyla birer ayet okurdu. Bir iki hatim de vakıf yerleri esas alınarak yapılırdı. Ayrıca Mushaf’ın sayfa başlangıçları Fatih’a dan Nas’a hemen her gün ezbere hızlıca okunurdu. Böylece bir hafız, Kur’an metnini sure, cüz, sayfa, ayet, vakıf yerleri açısından zihnine nakşetmiş olurdu. Yatsı namazından sonra da Hocamızın kendi sesiyle okuyup oluşturduğu hatim setinden 1-2 cüz topluca dinlenirdi. Hocamız, ayrıca talebeyle ilmihal bilgilerini de öğretirdi. Abdest, ezan, namaz, nikâh, cenaze dualarını ezberletirdi.

İmam Hatip Okulu yıllarının sonlarından 1983 yılına kadar farklı yerlerde sürdürdüğü özverili ve hasbi faaliyet sonunda Türkiye’nin farklı yerlerinden 200 civarında hafız yetiştirmiştir. Bunlar içinde 3’ü kendi kızı olmak üzere 5 hanım da bulunmaktadır. Akrabasından hemen her bir evden en az bir kişi hafız olmuştur. Karaisalı’dan da hafız çıkmayan köy yok gibidir. Mezun ettiği hafızlarla karşılaştığı zaman, hafızlıklarından mutlaka sorar, hıfzlarını zayıflatmamalarını tembih ederdi. Bir iki dönem, mezun ettiği hafızlara Arapça dersleri de vermiştir.

Yetiştirdiği talebeleri çeşitli resmi kurumlarda vazifeler üstlenmişler; öğretim üyesi, müftü, vaiz, imam-hatip, müezzin, öğretmen olarak görev almışlardır. Bir kısmı ise Kur’an kurslarında hamele-i Kur’an yetiştirmek suretiyle, hafızımızın yolundan yürümektedir.

Görünmeyen Üniversitenin Müderrisi MEHMET ZAHİT KOTKU

Kâmil BÜYÜKER

KULAĞIMDA ve kalbimde farklı bir tat ve duygu uyandıran onun dilinden aktarılan ilk duyduğum söz: “Kardaş, arkadaşlık pekey demekle kaimdir”di. Yani kardeşliğin, arkadaşlığın devamı kardeşinin, dostunun kahrını çekmek ve ona “pekey” yani “peki” demekle kaim olacağı idi. Sonra bu sözü söyleyen zatın “Görünmeyen Üniversite” olduğunu öğrenmiştim. (Ersin Nazif Gürdoğan, Görünmeyen Üniversite, İz yay. 1991, s. 18.) Mekân İskenderpaşa, anlatılan kişi ise her şeyin yerli yerine oturduğu, güzel ahlakın bizatihi yaşayarak tedris edildiği son dönemin en tesirli görünmeyen üniversitesinin müderrisi ve mürşidi Mehmet Zahit Kotku idi.

Bilmek meziyet, yapabilmek devlet

“Bilmek bir meziyet ise, yapabilmek daha büyük bir meziyet ve devlettir.” diyen Mehmet Zahit Efendi sadece anlatan bir müderris değil, hayatı ile anlattıklarını ikame eden bir mürşitti. Fotoğraflarında rastladığımız o mütebessim çehre, etrafında sayısız talebenin de açılan bu çığırdan yürümesine vesile olmuştur.

Mehmet Zahit Efendi hicri 1315 (1897) senesinde Bursa’da Kale içinde Türkmenzade çıkmazındaki baba evinde dünyaya gelir. Aslen Kafkasyalı olan aile Bursa’ya 1880’li yıllarda gelip yerleşmiştir. Babası İbrahim Efendi Bursa’ya geldiğinde 15-20’li yaşlardadır. Ve Hamza Bey medresesinde tahsil görüp, muhtelif yerlerde imamlık yapar. Bursa ovasında İzvat köyünde imamlık yaparken 70’li yaşlarda vefat etmiştir. Annesi Sabire Hanım ise 1900’li yıllarda Mehmet Zahit Efendi 3-4 yaşlarında iken vefat etmiştir.

İskenderpaşa’da tesis edilen ilim ve tasavvuf akademisi

Gerek ilim tahsili, gerekse tasavvuf/tarikat yolunda önemli bir merhale kaydeden Mehmet Zahit Efendi, 1952 yılı Aralık ayında Gümüşhanevi Dergâhı’ndan arkadaşı Abdülaziz Bekkine’nin vefatı üzerine görevi onun vazife yaptığı Zeyrek’teki Ümmü Gülsüm Mescidi’ne nakledildi. Bu mescidin istimplaki söz konusu olunca Fatih İskenderpaşa Camii’ne tayin edildi (1958). 22 yıl aralıksız, kapısını herkese açan Mehmet Zahit Efendi yaptığı sohbetler ile büyük bir manevi çekim alanı olmuş, sayısız ilim adamı ve her meslek grubundan insan kendisine intisap etmiştir. Sohbetlerinde hep açık anlaşılır, sade bir üslupla konuşan Mehmet Zahit Efendi, bu özelliği dolayısıyla İskenderpaşa Camii’ni bir medrese haline getirmiştir. Sohbet meclislerini ve devamı da esas alan Gümüşhanevi ekolünde Mehmet Zahit Efendi de sohbetlere ve devamlılığa büyük önem verirdi. “Sohbeti ve Sohbeti Yapanları Sevmek” konulu dersinde şunları söylemiştir:

“Ebu Said Hazretlerinden rivayet olunan hadis-i şerifte iki şeyden bahsedilmektedir; birisi hayır işlerini sevmek, (Güzel sohbetler de bu hayır işlerinden sayılmaktadır.) İkincisi ise, bu hayır işlerini ve tatlı sohbetleri yapanları sevmektir. Hadis-i şerif bize bu kişiyi sevmeyi hem emreder ve hem de bereket, yümn, artma, ziyade, afiyet ve bütün belalardan selamet bu iki şey ile beraberdir der. Çünkü Allah Teala, marufu halk ettiği gibi, ona layık kimseleri de halk etmiştir ve bunları birbirlerine sevdirmiştir. Binaenaleyh sen de bunları sev ve yaptıkları hayırları da sev, kurak yerlere yağmurlar yağınca oralar nasıl yeşillenir ise, bu hayırları sevenler ve hayırlı işleri yapanlar da tıpkı yağın yağmurlar gibi onlar da kalpleri yeşillendirir, nurlandırır, hayatlarına hayat bahş ederler.” (Mehmet Zahid Kotku, En Güzel Ameller, Seha Neşriyat, 1985, s. 46.)

Sakin, telaşsız, öfkesiz, suçlamasız, neler yapılması gerektiği konuşulan sohbetler

Mehmet Zahit Kotku insan eğitimini esas almış, kendini fertlerin iç dünyalarının zenginleştirilmesine adanmıştı. Görev yaptığı camilerde her pazar ikindi namazının ardından Ramuzü'l-ehadis dersleri vermiş, cuma vaazları ve önemli günlerdeki konuşmaları yanında özel sohbetleriyle de halkı eğitmeye çalışmıştır. (Mahmut Esat Coşan, "Mehmet Zahit Kotku", DİA, c: 26, s. 227.) Ona gelenlerin sıkıntılarını dinler, kısa ancak öz tavsiyelerde bulunurdu. Öte yandan kendisi hiçbir zaman günübirlik şeyler üzerinde durmaz, sürekli güzel insan olmanın inceliklerini anlatırdı. Her gördüğüne selam verir, herkesi güler yüzle karşılardı. Sohbetleri sakin, telaşsız, öfkesiz, suçlamasız ve başkalarının eksiklikleri üzerine değil de, neler yapılması ya da neler yapmamamız gerektiği üzerinde yoğunlaşırdı. Hocaefendi, sürekli insanların gönlünü zenginleştirmede ve ruhlarını çağın kirlerinden arıtmada ana yöntemin eğitim olduğunu sabırla vurgulardı. (Gürdoğan, 82.) Tam manasıyla bir ruh mimarı ve gönül inşacısı mürşit ve mürebbi olan Mehmet Zahit Efendi, bugünün insanına da tebliğ ve irşat yolunda önemli şeyler söylemektedir. Önemli olanın çok söylemek, yüksek perdeden söylemek değil, az ve öz söylemek ancak kalpten söylemek olduğunu yaşantısı ile ortaya koymuştur.

Ebediyete hazırlayan son hac yolculuğu

Mehmet Zahit Efendi vefatından takriben bir sene önce rahatsızlanmış ve 7 Mart 1980'de bir mide ameliyatı geçirmiştir. Talebelerinin beyanlarına göre 1980 yılı Ramazan orucunu tutmuş, teravih namazlarını da kılmış, yine ders ve vaazlarına devam etmiştir. O sene hac yolculuğuna çıkmış ve hac dönüşü 6 Kasım 1980 Perşembe günü rahatsızlanmıştır. 13 Kasım tarihinde ise ebedi yolculuk için son saatlerde yani saatlerin 11:50'yi vurduğu vakitte Mehmet Zahit Efendi vefat etmiş, cenazesi 14 Kasım 1980 Cuma günü Süleymaniye Camii haziresine defnedilmiştir.

Gümüşhanevi yolunun rehberlerinden Seyyid Mehmet Zahit Efendi geride İskenderpaşa gibi bereketli bir ilmi ve tasavvufi ekolün yanı sıra kıymetli eserler de bırakmıştır. Tasavvufî Ahlâk (I-V, İstanbul 1979), Cennet Yolları (Hadislerle İlim), (İstanbul 1985), Ana Baba Hakları, (İstanbul 1991), Nefsin Terbiyesi (İstanbul 1983), eserlerinden sadece bir kaçıdır.

Eskişehir’de Bir Kıraat Âlimi: Mehmet Sarıcaoğlu

Mustafa BODUR

Gönlü Kur’an’la dopdolu Sarıcaoğlu hocamız, hac yahut umre ibadetini eda için mübarek mekânlara her gittiğinde, Kâbe’yi tavaftan sonra hep şu duayı yaptığını talebelerine söylerdi: “Yarabbi benim canımı ya namaz kılarken ya Kur’an okurken ya da Kur’an okuturken al.”

DEVAM eden satırlarda anlatılacakları bilmeyenler, kıraat öğretimi ve “Eskişehir” ikilisini yan yana getirmekte zorlanabilirler. Zira kıraat talimi, İstanbul, Trabzon, Konya gibi meşhur beldeleri çağrıştırır. Eskişehir de bu meşhur şehirlerin arasına çoktan katılmıştır. Eskişehir’de kıraat ilmini okunur hâle getiren ve toplam beş dönem kurs açarak pek çok hafıza aşere-takrip-tayyibe icazeti verilmesine vesile olan bu müstesna kişi merhum Mehmet Sarıcaoğlu Hocaefendi’dir.

İnsan ömrü, varılması arzulanan hedefleri içine sığdıramayacak kadar kısacıktır. Kısa ömrü faydalı işlerle uğraşarak geçirmek gerekir. Zamanın kıymetini bilme konusunda bizi uyarın Rasulullah Efendimizin tavsiyesine hepimiz uyamasak da Sarıcaoğlu Hoca gibi müstesna kişiler, yaptıklarıyla Peygamber Efendimiz’in tembihine uyduklarını herkese göstermişlerdir.

Pek çok Kur’an üstadı gibi onun da doğum yeri Trabzon’un Of ilçesidir. Köyünün ismi sonradan Saraçlı olan Halman’dır. Halman’da 1920 yılında doğan Sarıcaoğlu Hoca, Topal Hafız olarak bilinen Hasbi Efendi’den 9 yaşında hafızlığını tamamlamıştır. Ona 1939’da aşere okutacak kişi merhum Kurra Mehmet Rüştü Aşikkutlu Hoca’dır.

Sarıcaoğlu Hoca’nın yolu Eski-şehir’e kalaycılık yaparak geçimini sağladığı yıllarda düşecektir. 1951 yılında Beylikova ilçesinde okuduğu bir ezanı beğenen dönemin ileri gelenleri ona Eskişehir’de kalmasını tavsiye edeceklerdir. Sarıcaoğlu Hoca görevi kabul eder ve tam 19 yıl merkez Çarşı Camii’nde imamlık yapar, Kur’an öğretir. Yıl 1968’e geldiğinde aşere hocası merhum Kurra Mehmet Rüştü Aşikkutlu’nun Trabzon Of’ta açtığı ilk ihtisas kursuna katılır ve takrip ve tayyibede de icazetini alır. Yeniden Eskişehir’e döner. Eskişehir’de kıraati ile hep dikkat çeken ve saygı gören Sarıcaoğlu Hoca, Reşadiye Camii imamı merhum Şifavermez Hoca’nın da teşvik ve gayretleri ile Reşadiye Camii yeniden inşa edilmek üzere yıkılincaya kadar orada, sonra da Çarşı Camii’nde merhum Bahri Hoca’nın emekliliğinden sonra görev yapar. Bahri Hoca gibi ona da Çarşı Camii İmam-Hatipliğinden emekli olmak nasip olur.

Sarıcaoğlu Hoca’dan önce Eski-şehir’de kıraat ilmini bilen birkaç kişiden bahsedilse de bu ilmi okutan olmamıştır. Merhum Sarıcaoğlu Hoca bu bakımdan bir ilki başlatmıştır. 1970 yılında Eskişehir Ak Camii’de on dokuz imama aşere ve takrip okutmaya başlamıştır. Ne var ki 12 Mart 1971 muhtırası, pek çok hayırlı hizmetin aksamasına yol açtığı gibi başlanan bu girişimin sonuçlanmasına imkân vermemiştir. Dersler kesilmek durumundadır. Bu kesinti ilk mezunlarını 1984 yılında verecek ikinci girişime kadar devam edecektir. Bu arada ülke 1980 darbesini yaşamıştır. Sarıcaoğlu Hoca, ilk grubu 1984 yılında tamamlayabildiği aşere-takrip-tayyibe kurslarına artık ara vermemiş ve 1987 yılında ikinci grubunu mezun etmiştir.

Sarıcaoğlu Hoca’nın büyük bir özveriyle sürdürdüğü üçüncü dönem 1993 yılında tamamlanmış ve bu defa kurs resmi bir hüviyet kazanmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı’nın izni ile 1993 yılında resmî statüye kavuşan aşere-takrip-tayyibe kurslarıyla yetinmeyen Sarıcaoğlu Hoca bir yandan talebelerine hafızlık yaptırmaya, tashih-i huruf ve talim dersleri vermeye de devam etmiştir. Kendisinden hafızlık yapanlar sadece mihrap gönüllüleri değildir. Onun rahle-i tedrisinden Kur’an kursu öğrencileri hatta resmî görevi olmayan ancak gönlü Kur’an’a hizmetle dolu Müslümanlar da geçmiştir.

Kur'an hizmetkârlığını hayatının gayesine dönüştüren her âlim gibi Sarıcaoğlu Hoca da bu işlerin yanında Kur'an ve hafızlık eğitiminin kurumsallaşmasında da elini taşın altına sokmuş, Eskişehir ve civarının hafız ve mihrap görevlisi ihtiyacına önemli katkı sağlayacak olan Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Ziya Paşa Yatılı Erkek Kur'an Kursu'nun 1979'daki ilk kuruluşunda görev almıştır. İlerleyen dönemde kendisi de bizzat burada talebe okutmuş, kendi açtığı aşere-takrip kurslarını bitiren talebeleri de bu kursta görev almışlardır.

1995 ve 1997 yıllarında iki dönem daha aşere-takrip-tayyibe kurslarından mezun veren Sarıcaoğlu Hoca'nın bu kurslardan yetiştirdiği talebeler Diyanet İşleri Başkanlığı merkez ve taşra teşkilatlarıyla ilahiyat fakülteleri ve imam-hatip liselerinde yeni nesillere Kur'an öğretmeye devam etmektedirler.

Merhum Kurra Hafız Mehmet Sarıcaoğlu Hoca, hemşehrisi ve hocası merhum Aşikkutlu Hoca'dan Mısır tariki diye bilinen usul üzere okumuş, kendi kurslarında da Mısır ekolünün iki mesleğinden biri olan Şeyh Ataullah mesleğini talebelerine okutmuştur.

Kıraat ilminin ana metni elbette İbnü'l-Cezeri'nin mukaddimesidir. Hafızlığını güzel bir şekilde tamamlamış talebeye öncelikle bu metin ezberletilir. Ardından arz ve sema metoduyla öğretim devam eder. Sarıcaoğlu Hoca, kursa başladığı ilk zamanlar, Cezeri metnini ezberleyerek talebelerine dersi kendi okur, sonra talebelerini tek tek dinlerdi. Bir süre böyle devam ettikten sonra talebelerin okuyuş inceliklerine nüfuzları, usul ve tavırları gelişmeye başlayınca yavaş yavaş Hoca, kendisi daha az okuyup talebelerin okuyuşlarını dinlemeye geçirdi.

Son derece tertip ve düzenli olan Sarıcaoğlu Hoca, talebelerinden de aynı titizliği göstermelerini isterdi. Ciddi bir görünümü olan ve ciddiyetini hep muhafaza eden Sarıcaoğlu Hoca'nın talebeleriyle çok yakın diyaloglara girebildiğini ve onlarla hep bir arkadaş gibi vakit geçirdiğini talebeleri sitayişle naklederler.

Hafızlık cemiyetlerinin en mümtaz misafiri olarak ömrünün sonuna kadar saygınlığını koruyan Sarıcaoğlu Hoca, bu programlarda bir karinin yaptığı hataya hemen müdahale eder ve düzeltilen hâliyle o kısmın yeniden okunmasını sağlardı.

Çoğu Eskişehir'in merkezindeki camilerde hâlen görevde olan toplam elli dört aşere-takrip-tayyibe okumuş cami görevlisi vardır. Bunlardan on sekizi bizzat Sarıcaoğlu'nun talebeleridir. Rahmetli Sarıcaoğlu Hoca da yerine kıraat öğretimini sürdürecekt mümtaz talebeler bırakmıştır. Bunlardan Kurra Hafız Yaşar Tekeli Hoca, görevde olduğu yıllarda Sarıcaoğlu'nun başlatıp sürdürdüğü kıraat kurslarını fasılasız devam ettirmiştir. Genç yaşta emekli olduktan sonra da kıraat öğretimine Eskişehir'den katkı yapmayı sürdüren Yaşar Tekeli'nin 1997'den bu yana açtığı kurslarda toplam otuz altı kurra hafız yetişmiştir. Böylece Eskişehir camilerinin mihraplarında da kurra hafız hocaların tilavetleri, kalpleri Kur'an sedasıyla itminan bulmuş müminlerin kulaklarında uzun yıllar çınlayıp durmuştur.

Gönlü Kur'an'la dopdolu Sarıcaoğlu hocamız hac yahut umre ibadetini eda için mübarek mekânlara her gittiğinde, Kâbe'yi tavaftan sonra hep şu duayı yaptığını talebelerine söylediler: "Yarabbi benim canımı ya namaz kılarken ya Kur'an okurken ya da Kur'an okuturken al." Gönülden yapılan her duanın Rabbimiz katında icabet bulduğuna biz Müslümanlar iman ederiz. Sarıcaoğlu Hoca'nın duası da bu anlamda müstecap bir dua olmuştur. 23 Ağustos 1997'de Trabzon'un Of İlçesi Hayrat Beldesi'nde bir hafızlık merasiminde Saff suresinin 8. ayetini okuduktan sonra başka da bir dünya kelamı konuşmadan ruhunu Rabbine teslim etmiştir. Merhum Sarıcaoğlu Hoca'nın son okuduğu ayetin mealî şöyledir: "Onlar ağzlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar. Hâlbuki kâfirler istemeseler de Allah nurunu kesinlikle tamamlayacaktır." Rabbimiz, onun ve Kur'an yolunda hizmeti olan bütün geçmişlerimizimizin ruhunu şad eylesin.

Tevazu Ehli Bir İnsan: Kadir Temel

Halit GÜLER

KISA bir müddet önce aramızdan ayrılan Ankara Kocatepe Camii İmam-Hatibi Kadir Temel Hocaefendiyi, 1970'li yıllarda İstanbul'da tanımıştım. Bendeniz İstanbul Sümbülefendi Camiinde cuma günleri vaaz ederdim. O da aynı caminin İmam-Hatibi idi. Samimiyet ve hizmet yüklü görev arkadaşlığı, sevgi ve saygı dolu dostluk, birbirimize hizmetimize karşılık ilgi ve takdir o tarihlerde başlamıştı.

Sümbülefendi Camii Fatih bölgesinde İstanbul'un önemli mabetlerinden, ziyaret yerlerinden ve maneviyat merkezlerinden birisi idi. Yerli ve yabancı küme küme insan orayı ziyarete gelirdi. Merkez Efendi'ye mahal olarak da çok yakındı. Sümbülefendi Hazretlerinin de metfun bulunduğu bu camide imam olabilmek için meslekte kariyer ve hizmette tecrübe sahibi olmak gerekirdi. Kadir Temel Hocaefendi görev yaptığı sırada İstanbul İmam-Hatip Okulunda öğrenci idi ve çok gençti. Yalnız Sümbülefendi Camii'ne yakışır bir olgunluğa, saygınlığa ve liyakate sahipti. Cemaati memnun edecek bir okuyuşa ve ses güzelliğine malikti. Genç olmasına rağmen caminin cemaati kendisini çok beğeniyor, seviyor, gectiği mihrabın ve giydiği dinî kisvenin hakkını veriyordu.

Çocuk denecek bir yaşta Kur'an-ı Kerim'i okuyuşuyla dikkat çeken Hafız Kadir Temel, katıldığı bir Kur'an-ı Kerim'i güzel okuma yarışmasında birinci seçilmişti. O sebeple olsa gerek, onu Sümbülefendi Camii'ne imam yapmışlar. Belki de bu görev ilk imamlığıdır.

Bir gün, cuma namazını eda ettikten sonra camiden ayrılmama fırsat vermeden yanıma geldi. Heyecanla ve gözlerinin içi parlayarak "Hocam." dedi ve devam etti: "Bugünkü vaazınız çok dikkatimi çekti ve beğendim. Konuyu bu şekilde dile getirmenizi çok faydalı buldum. Vaazınızın bir kopyasını alabilir miyim?" Genç bir imam olan merhum Kadir Temel'in konuya bu şekilde ilgi duyması beni de memnun etti. Demek ki merhum Kadir Temel'in yalnız sesi ve okuyuşu değil, akli da güzeldi.

Ben Fatih'te müftü iken müftülüğün bulunduğu binanın alt katında bir Kur'an kursu vardı. Sonradan öğrendim ki kursun hocası, Kadir Temel'in babası imiş. Demek ki Kadir Temel'in ailesi Kur'an hizmetinde olan bir aile imiş. Bütün varlığıyla, hevesiyle ve kabiliyetiyle Kur'an'a yönelmiş, çok küçük yaşlarda hafız olmuş Kadir Temel işte böyle bir ailenin çocuğu idi.

Sümbülefendi Camii'ndeki vazife arkadaşlığının dışında, Ankara'ya taşınmam sebebiyle olsa gerek, Kadir Temel'i beraber yurt dışı görevine gittiğimiz tarihe kadar bir daha görmedim.

1989 yılında Başkanlık beni ramazan ayında Batı Trakya'da görevlendirdi. Yol ve görev arkadaşımın Kadir Temel olduğunu öğrenince çok sevinmiştim. Seçim isabetli idi. Kadir Temel o zamanlar Üsküdar Selimiye Camii İmam-Hatibi idi. Asker dönüşü o göreve getirilmişti. İstanbul'da buluştuk ve otobüsle Batı Trakya'ya gittik. Bir ay ramazan süresince Gümülcine şehrinde görev yaptık. Aynı otelde ve bir odada beraber kaldık. Birbirimize çok yakın olduk. İyi bir oda arkadaşlığı yaptık.

Merhum Kadir Temel, gönül ve hizmet ehli bir insandı. Sanki Kur'an-ı Kerim ruhuyla büyümüş ve ahlakıyla ahlaklanmıştı. Sakin bir yaratılışa sahip olan rahmetli Kadir Temel'e tevazu çok yakışıyordu. Batı Trakya da şehir merkezi kadar önemli olan köyler vardı. Fırsat buldukça, vaktimiz yettikçe köylere de gidiyorduk. Gittiğimiz her camide ben vaaz ediyordum. Kadir Temel Hocaefendi namaz kıldırıyor ve Kur'an-ı Kerim okuyordu. Cemaati oluşturan soydaşlarımız kadın erkek bu Kur'an-ı Kerim ziyafetinden son derece memnundular. Anavatan Türkiye'ye; kendilerini hatırlamasından, bu sıcak ilgisinden ve hizmetinden dolayı dua ediyorlardı. Kadir Temel çok güzel okuyor ve cemaat camiden ayrılmak istemiyordu. Nihayet Batı Trakya'dan, ramazan boyunca soydaşlarımızla beraber olmanın huzur ve onuruyla döndük.

O günlerde Ankara Kocatepe Camii'ne imam aranıyordu. Ben de konuyu bilenlerden ve takip edenlerdendim. Bu arada Kocatepe Camii'nin ilk imamlarından İsmet Demir vefat etmişti. Onu da bu vesile ile rahmetle anıyor ve hizmetlerini takdirle hatırlıyoruz. Genç yaşta kaybettiğimiz Kocatepe Camii müezzini Süleyman Arabulani da bu vesile ile rahmetle anıyoruz. İsmet Demir'in vefatından sonra Kocatepe Camii'ne uygun bir imam bulunamamıştı ve aranıyordu. Bir aylık bir arkadaşlıktan sonra yakından tanıdığım Kadir Temel'in Kocatepe Camii'ne imam olabileceğini düşündüm ve kendisine teklif ettim. "Bir düşüneyim hocam" dedi. Cevabı çok fazla gecikmedi. Kabul etmişti. Böylece Kadir Temel, Kocatepe Camii'ne imam olmuştu. Çaresiz hastalığa yakalanıncaya kadar bu görevi ihlasla ve liyakatla sürdürdü. Cami imamlığının dışında yurt içinde ve yurt dışında Başkanlığımızı temsilen önemli toplantılara katıldı. Güzel okuyuşuyla ve insanın ruhuna işleyici sesiyle Başkanlığımızı oralarda onurla temsil etti.

Batı Trakya camilerinde okuduğu, soydaşlarımızın hayranlıkla takip ettikleri Kur'an-ı Kerimleri unutamadığım gibi; Bakü şehitliğinde şehitlerin ruhuna bağışlanmak üzere okuduğu Kur'an-ı Kerim'i de unutamıyorum. O harika tablolar hiç gözümün önünden gitmiyor.

Kadir Temel'le ikimiz de Ankara'da olduğumuz için sık sık bir araya geliyor ve sohbet ediyorduk. Bir gün kendisine sordum: "Kadir Hoca, Kur'an-ı Kerim'i çok güzel okuyorsun. Bunu yalnız ben söylemiyorum işin ehli olan herkes söylüyor. Ayrıca bu durumu kendin de biliyorsun. Çünkü bu konuda istekli ve iddialısın. Bunu neye veya kime borçlusun? Bunu nasıl sağladın veya bu okuyuşu nasıl kazandın? Herkes senin gibi okuyamıyor." Verdiği cevap enteresandı: "Hocam, ben bu işin hastasıyım.Yerli yabancı güzel Kur'an-ı Kerim okuyanları bıkmadan ve usanmadan takip ederim ve kendilerini kasetlerinden tekrar tekrar dikkatle dinlerim. Ben de onlar gibi olmaya ve okumaya çalışırım." dedi. Bu cevaptan sonra anladım ki bu güzel okuyuş bu merakın ve çabanın neticesi idi.

Kısa bir müddet için de olsa Batı Trakya'da görev yaparken ve Azerbaycan seyahatinde beraber olduğumuz Kadir Temel'i daha yakından tanıma fırsatı buldum. Onun imamlıktan başka bir işi ve Kur'an-ı Kerim'den başka bir uğraşı yoktu. Gece gündüz Kur'an-ı Kerim'le beraberdi. Kadir Temel, dünyevi çıkarları için mesleğini ve Kur'an-ı Kerim'i okuyuşunu kullanmayan ve istismar etmeyen bir insandı. Yakinen biliyorum ki bu konularda çok hassas ve dikkatli idi. Yanlış anlaşılmaktan veya birilerine benzetilmekten korkardı. Her işi özellikle Kur'an-ı Kerim'in devrede olduğu her ameli Allah'ın rızasını kazanmak için yapardı. Kendisini Kur'an-ı Kerim istismarına ve ticaretine çekmek isteyenlere katıyken fırsat vermezdi ve bu amaçlı teklifleri kabul etmezdi. Onun hayatı alnını koyduğu secde mahalli kadar temiz, onun yüreği Kocatepe Camii'nin minareleri kadar lekesiz ve hür, onun gönlü Kocatepe Camii'nin kubbesi kadar engin ve serindi. Kadir Temel, maneviyat bahçesinde gülleri, Kur'an-ı Kerim ikliminde nefesi ve sesi olan bir insandı.

Kadir Temel, daima takdirle anılacak, yokluğu devamlı hissedilecek, bıraktığı boşluk hiç doldurulmayacak bir ömür sürdü. Allah rahmet eylesin, yakınlarının ve sevenlerinin başı sağolsun.

Kur'an'a Vakfedilmiş Bir Hayat: Şeyhulkurra Safvan Çakıroğlu

Nuri GARBETOĞLU

1940 yılında Trabzon ili Çaykara ilçesi Maraşlı köyünde doğmuştur. 9 yaşında Kur'an-ı Kerim'i hıfz etmiştir. 1951-1952 yılları arasında merhum Mehmet Rüştü Aşikkutlu Hocaefendi'den Meharic-i Huruf ve Sıfat-ı Huruf dersleri alarak Kur'an-ı Kerim'i Tertil, Tedvir ve Hadır Tariki üzere hatmetmiştir. 1953- 1954 yıllarında merhum Ahmet Zengin Hocaefendi'den Sarf ve Nahiv ilmi okumuş, birkaç yıl köy imamlığı yaptıktan sonra, Çaykara Müftüsü merhum Yusuf Bilgin Hocaefendi'den Aşere, Sarf, Nahiv, Mantık Alaka, Siyer, Akait, Kelam, Usul-i Fıkıh ve Tefsir ilimleri konusunda icazet almıştır. 1968 yılında Merhum Mehmet Rüştü Aşikkutlu Hocaefendi'den Takrib-Tayyibe derslerini okuyarak icazet almıştır. 1969 yılında Hacı Bayram Camii'nde düzenlenen, İhtisas Kursu'nda meslektaşlarına Aşere dersi vermiştir. Safvan Çakıroğlu hocamız yüzlerce talebesine İbnü'l-Cezerî'nin, Mukaddimetü'l-Cezerî isimli kitabını okutmuştur.

İmam hatip olarak görev yaptığı, Ankara Hacı Bayram Camii'nde, 1988 yılında Aşere-Takrib dersleri vermeye başlamıştır. 3-4 yıllık dönemlerle ders vermiş ve her dönem mezun olanlara icazetname vermiştir.

Bir gün ders esnasında hocamız, “Arkadaşlar sizler, bu ilmi okumak için başkalarının hakkına girdiniz, belki onlar bu işi daha iyi sahiplenecekti. Ancak sizler, girdiğiniz sınavda onları elediniz ve bu emanete bizler sahip çıkacağız dediniz. Bizi de, kendinize şahit tuttunuz. Şayet, sözünüze sadık olmazsanız, hakkına girdiğiniz arkadaşlarınız da, bu ilmi size kadar intikal ettirenler de, Hz. Kur'an da sizden hakkını alır.” dedi. Ben bu konuşmadan ne büyük bir sorumluluğun altına girdiğimizi anladım.

Hocamız; böbrek hastalığı nedeniyle, haftada 3 gün diyalize giriyor, fakat hastaneden çıkınca evine gitmek yerine, derse yetişebilmek için âdeta çırpınıyordu. Üstadımıza asistanlık yaparken bir sabah, büyük bir baş ağrısıyla uyandım ve derse gitmemeyi düşündüm. Ancak daha sonra, hocamın diyalizden çıkarak derse geldiği aklıma gelince, hocama ne mazeret söylerim diyerek fırladım, kalktım. Hocamız ders için Keçiören müftülüğünde, arkadaşlar tarafından sandalyeye oturtulmuş hâlde merdivenlerden yukarıya doğru çıkarıldığını gördüm. Bana dönerek hasta hâlimde bile beni geçemiyorsunuz, dedi. Hasta iken bile kesinlikle derse gelmekten ödün vermezdi.

Uzun seneler görev yapmasına rağmen yaptığı işten usanç gösterdiği görülmemiştir. Emekli olduktan sonra da kıraat ilmiyle bağını koparmamış, hastaneye yatıncaya kadar, bizzat derslere girerek bu ilme verdiği değeri göstermiştir. Talebelerine, “Nefes alıp verdiğim sürece bu ilmi okutmaya devam etmek için Rabbime söz verdim.” derdi.

Her derse başlarken selefi salihine dua etmeden başlamazdı. Kendisine şakayla da olsa, “Hocam bir harfi değiştirmeden ne çıkar?” denilince, “Bu ilim tevkifidir/peygamberden alındığı gibi, değiştirilmeden silsile yoluyla bize kadar intikal ettirilmiştir. Herkes bir harfin sıfatında ya da mahrecinde değişiklik yapsa, bu ilim salimen, günümüze kadar bozulmadan nasıl gelirdi hiç düşünmüyor musunuz?” derdi. Kıraat konusunda, otoritesi bütün İslam ülkelerinde kabul edilen Cezerî'ye, son derece bağlılık gösterirdi. İtiraz edene, “lazım kitap” derdi. Asla kaynaksız, delilsiz konuşmaz, konuşanın kaynağı yoksa itibar etmezdi.

Kendisine iltifat edildiğinde, o hep üstadı Mehmet Rüştü Âşık Kutlu merhumu tarif eder, siz onu tanısanız çok severdiniz. Hiç kimseyi kırmaz, incitmez, çok nazik bir şahsiyetti, diyerek konuyu değiştirirdi. Yaptığı hizmetlerden övgüyle bahsedilmesinden hoşlanmazdı. Asla medyatik değildi. Yeni bir kursa mutlaka çarşamba günü başlardı, Rabbine ruhunu teslim etmesi de bir tevafuk olarak çarşamba günü olmuştur.

Öğretme konusunda son derece titiz, hassas ve hırslı idi. Defalarca yorulmadan bıkmadan hatayı düzeltmek için ikaz ederdi. Ciddiyet göstermeyen olursa, vebali boynuna bunu düzeltmelisin der, mutlak sorumluluğa vurgu yapardı. Mütevazılığın yanında, heybetli ve vakarlı idi. Kur'an'ın vakarını taşırdı. Bir gün sınava girecek öğrenciler, kendisinden yardım isteyince, "Ben size verdiğim eğitimle, en büyük yardımı ettim." derdi.

Zaman zaman bu ilme, gerekli değer verilmediği düşüncesiyle hüzünlenirdi. Üstadımızın talebelerine vasiyeti "Allah (c.c.)'tan, Cebrail (a.s.) aracılığı ile Peygamberimiz (s.a.s.)'e ondan da, silsile yoluyla, hiçbir kesintiye uğratılmadan bize kadar intikal ettirilen ve haddimiz olmadan bizim omuzlarımıza yükletilen bu kutsal emaneti, sizlere tevdi ediyorum. Bu ilmin kıyamete kadar yaşatılması için, onu sizlere aktardım ve emanet ettim. Bir harfine ya da bir harfin, sıfatına zarar verirsiniz vebaldesiniz. Üstlendiğiniz bu kutsal emaneti sizden sonrasına iletmezseniz vebaldesiniz. Bu ilmin kıyamete kadar yaşatılması noktasında emanete sahip çıkmanızı istiyorum." derdi.

2005 yılı Mart ayında 45 yıl iki ay, görev yaptıktan sonra emekli olan Safvan Çakıroğlu, Ankara Koyunpazarı Camii, Küçükesat Dört Yol Camii, İç Cebeci Camii, Küçükesat Merkez Camii, Balaban, Zincirli ve Hacı Bayram camilerinde imam hatiplik görevi yapmıştır. Kıraat ilminde, herkesin otoritesini kabul ettiği sayılı Kur'an hadimlerinden birisi olmuştur. Çakıroğlu, Ankara'da 6 dönem okuttuğu Kıraat İhtisası Aşere-Takrib kurslarında 85 kurra hafız yetiştirmiştir.

1988'de başlayan ve 28 yıl kesintisiz devam eden kıraat ilmine hizmet aşkı, 24 Aralık 2014'te kendi deyimiyle nefes alıp vermesi bitinceye kadar devam etmiştir. Kur'an'a hizmet uğrunda 74 yaşında rahmet-i rahmana kavuşmuştur. Üstadımız evli ve dört çocuk babası idi.

Abdurrahman Gürses Hocaefendi

Yrd. Doç. Dr. Kâmil YAŞAROĞLU

Henüz küçük yaşta babasının dizinin dibinde Kur'an'la buluşmuş, daha sonra o yüce kitabı eşsiz bir hazine gibi içinde taşımış, onunla hemhâl olmuş, kırk yıl boyunca binlerce mümine imamlık ve bir o kadar talebeye hocalık yapmış bir âlimdir Abdurrahman Gürses.

Abdurrahman Gürses 1909 yılında Hendek'e bağlı Soğuksu köyünde dünyaya gelir. İmamlık yapan babası Said Efendi'nin yanında 13-14 yaşlarında hafızlığını tamamlar. Hafızlığını müteakip kendi köyünde, babasının görevli olduğu camide iki sene ramazan aylarında mukabele okur. Daha sonra Hendek'e gider. Oradaki camilerde kıraatini dinleyen ve aynı zamanda mahkeme-i şer'iyeye azası olan Abdurrauf Efendi eniştesi olan Yeni Cami İmamı Osman Efendi'ye "Bu çocuğun istidadı var. Buna talim okutayım" der. Babası ehliKur'an olduğundan aslında Abdurrahman Gürses'in okuyuşu iyidir. Ancak talimi başından sonuna kadar okumak usulden olduğu için Abdurrauf Hoca'nın rahle-i tedrisinden geçer. Abdurrauf Efendi kendisine "Ben senden hiçbir şey beklemiyorum. Sadece bir Fatiha ile beni hatırla yeter." demiştir. Ömrünün sonuna kadar her namazdan sonra ismini anarak hocasına Fatiha göndermeyi ihmal etmez.

Abdurrahman Gürses talim eğitiminden sonra birkaç sene Hendek'te kalır. Daha sonra İstanbul'a giderek Ayasofya yakınlarındaki Soğukkuyu medresesinde bir süre eğitim alır ve Hendek'e geri dönüp burada çeşitli hizmetlerde bulunur. 1934 senesinde tekrar İstanbul'a gider. Üsküdar'da ikamet ettiği sırada Selimiye Camii İmam-Hatibi Hafız Fehmi Efendi'den başladığı kıraat eğitimini üç sene tamamlar ve hocasından bu ilimde icazet alır. 1938'de Fatih'e yerleşir. İlk resmî vazifesine 1939 yılında Edirnekapı Mihrimah Camii'nde başlar. Bu arada Teşvikiye Camii'nin münhal olan imam-hatiplik kadrosu için de imtihana girmiş ve birinci olmuştur. Mihrimah Camii'nde göreve başlamasının üzerinden bir ay geçmeden Beyoğlu Vakıflar Müdürü'nün ısrarı üzerine Teşvikiye Camii imam-hatipliğine tayin edilir. 1944 senesine kadar orada görev yapar. 22 Mayıs 1944'te Beyazıt Camii'ne atanır.

Beyazıt Camii'ne atanma sürecinde yaşadığı bir olay hayatındaki önemli kararlardan birini vermesine vesile olur. Bu cami için yaptığı müracaat neticesinde komisyon tarafından imtihan edilir. Dönemin İstanbul Müftüsü Mehmet Fehmi Efendi (Ülgener) kararı tebliğ ederken, bir noksanını da uygun bir dille şöyle ifade eder: "Evladım Hafız Abdurrahman! İmtihanı liyakatle kazandınız. Bayezid Camii imamlığını hak ettiniz. Ancak imtihan komisyonunun sizin için bir mülâhazası var. Derler ki: "Abdurrahman Efendi, bu camiye her yönüyle muvafık. Ama bir de sakalı olsaydı; çünkü bu camiye bu zamana kadar sakalsız imam gelmemiştir." Ben de, "İnşallah Abdurrahman Efendi onu da bırakır dedim." Bunun üzerine Abdurrahman Gürses: "Efendim, bu sakal bu anda bırakılmıştır, artık kesilmeyecek." der ve o sünneti de uygulamaya başlar. Buradaki görevine devam ederken aynı camideki Kur'an kursunda ve Nuruosmaniye Kur'an kursunda çok sayıda hafız yetiştirir. 6 Haziran 1979 tarihinde kırk yıllık hizmet süresinden sonra emekli olur.

Abdurrahman Gürses emekli olduktan sonra Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı İstanbul Haseki Eğitim Merkezi'nde açılan ilm-i kıraat (aşere, takrib, tayyibe) kursunda İstanbul tariki üstadı olarak göreve başlar. Burada Mısır tariki üstadı merhum Mehmet Rüştü Aşikkutlu hocaefendi ile beraber çalışır. Gönenli Mehmet Efendi'nin vefatından sonra Reisü'l-kurra olan ve bütün ömrü Kur'an'a ve onun tahsiline hizmet etmekle geçen Abdurrahman Gürses 1998 yılında hastalığının ağırlaşması sebebiyle yatağa düşer. 10 Ağustos 1999 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşan hocaefendinin naaşı otuz beş yıl imamlığını yaptığı ve ders verdiği Beyazıt Camii'ne getirilir. Beyazıt Camii tarihî günlerinden birine şahit olur. Hüzünlü bir salâ ve merhumun tilavet ettiği Kur'an-ı Kerim ile karşılaşan cemaat, caminin avlusuna

sığmayarak Beyazıt meydanına taşar. İkinci namazını takiben kılınan cenaze namazından sonra Beyazıt Camii'nin haziresine defnedilir.

Abdurrahman Gürses kıraat ilminde Türkiye'de kendi kuşağının son halkasıdır. Aşere-yi takrib seviyesinde hıfzetmiş ve cem' metoduyla bu ilmi yıllarca tedris etmiştir. Kendine has okuyuşu ve nağmeleriyle bir "ekol" olan Abdurrahman Hoca'nın fevkalade dik ve güzel sesiyle okuduğu mihrabiyeleri dinlemek için uzak yerlerden gelenler, cemaati içinde önemli bir yekûn teşkil ederdi. Mesleğinde çok titiz ve hassastı. Mihrabiyelerini asla terk etmez, aşkla ve şevkle okurdu. Tilavetindeki kendine has üslubuyla Türk hafızlarının ağzında genellikle incelen bazı kalıpları aslına yakın bir ölçüde korumayı başarmıştı. Kur'an-ı Kerim'i tedris ederken ve imtihan meclislerinde dinlerken onun canlı ve içten okunması konusunda hassasiyet gösteren hoca birçok uluslararası yarışmada jüri üyeliği yapmış ve çeşitli ülkelerde Türkiye'yi temsil etmiştir. Hayatının sonlarında hastalığı ağırlaştığında bilinci kaybolduğu hâlde Kur'an tilavetini fark ediyor, anlıyor, hatta düzeltebiliyordu.

Abdurrahman Gürses ehli Kur'an'ın Kur'an ahlakına göre hareket etmesini, mütevazı ve temiz olmasını, kılık-kıyafetine dikkat etmesini, Kur'an tilavetinde niyetin halis tutulmasını, tecvit ve kıraat ölçülerine dikkat edilmesini, aşr-ı şeriflerin müjde ayetlerinden seçilmesini ve okunan meclisin gündemine uygun olmasını, makam ve nağme hatırına tecvit ve kıraat ölçülerinin ihlal edilmemesini, manaya göre seslendirme yapılmasını tavsiye eder, kendisi de bunları uygulardı. Nitekim Beyazıt Camii'nde görevliyken, mihraba geçmeden önce, kenarında Kadı Beydavi tefsiri bulunan mushafını açar, okuyacağı aşr-ı şerifi, manasını ve tefsirini gözden geçirir, manen onun etkisi altına girer, bu halet-i ruhiye ile oldukça etkili okurdu. Başu açık Kur'an tilavetinde bulunmaz, sarık-cübbesi yanında yoksa mutlaka takke takar, kendisine çeki düzen verirdi.

Adı Beyazıt Camii ile özdeşleşmiş olan Abdurrahman Gürses başındaki sarığı, üstündeki cübbesi ve yüzüne oldukça yakışan sakalıyla kendisini dinleyenleri etkiliyordu. Minbere çıktığı andaki duruşu ve hitabetiyle "müstesna" bir kurra ve âlim olduğunu ve hiçbir hareketinin yapmacık olmadığını lisan-ı hâliyle ifade ediyordu.

Abdurrahman Gürses insan ilişkileri açısından karşındakine güven veren bir kişiliğe sahipti. Kelimenin tam anlamıyla vakur bir âlim, vakur bir imamdı. Örnek kişiliği ve ahlakıyla imamlık mesleğinin zirvesine ulaşmıştı. Cemaatin önüne geçen biri olarak temsil ettiği makamın hamiyetini koruma adına zaman zaman sergilediği tavırlar pek çok kişiye örnek olacak cinstendir. 1950'li yılların başında Hocaefendi'nin cemaatinden maddi durumu yerinde olan bir kişi hacca gitmeye karar verir. Okuyuşuna hayran olduğu Abdurrahman Gürses'i masraflarını karşılayarak birlikte hacca gitme konusunda ikna eder. Bu kişi yol boyunca ve hac esnasında, "hafızım gel Kur'an oku, hafızım otur, hafızım kalk" vb. hoş olmayan bir üslup kullanır. Ayrıca çevresindekilere Hocaefendi'yi hacca kendisinin getirdiğini, masraflarını kendisinin karşıladığını böbürlenerek anlatır. Bu sözler Hocaefendi'nin de kulağına gider. Oldukça rahatsız olur ancak herhangi bir şey söylemez. İstanbul'a döndüklerinde ilk iş olarak evini satar ve doğruca o kişinin yanına gider ve kendisine "Hacca birlikte gittiğimiz için gidiş-geliş ve oradaki masraflar dâhil hac yolculuğu kaçu mal oluyor diye bana soruyorlar. Ben de cevap veremiyorum. Sizden öğrenmeye geldim" der. Kendisine söylenen rakamı masanın üzerine bırakır ve "Ben ne sizin ne de başkasının hafızıyım. Alın paranızı" diyerek oradan ayrılır. O kişinin özür dilemesine rağmen, söylediklerine de hiç iltifat etmez.

Abdurrahman Gürses ömrünü mihraplara, Kur'an hizmetlerine, talebelerine ve cemaatine tahsis etmiş bir insandı. Kişiliğini, Kur'an tilavetiyle özdeşleştirip güzelleştirdi. Bu özelliği ile çevresine örnek oldu. Edep abidesi bir âlim olarak hoş bir seda bıraktı. Bembeyaz sarığına en küçük bir leke sürmeden bu dünyadan göçüp gitti.

İstanbul'un Âlim ve Şair Müftüsü: Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı

Yrd. Doç. Dr. Kâmil YAŞAROĞLU

Vakur duruşu, mütebessim yüzü, tertemiz beyaz sarığı ve cübbesiyle muhataplarında saygı uyandıran Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı İslam ilimlerine hâkim, Doğu kültür ve irfanına vakıf iyi bir hatip ve başarılı bir şairdi.

Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı sıradan bir halk vaizi değildi. Medrese ve tekke kültürünü sanat ve edebiyatla birleştirip zenginleştirdiği için vaazlarında doyurucu olmuştur.

6 Mayıs 1904 tarihinde Selanik'in Petriç kasabasında dünyaya gelir. Babası dönemin Petriç Müftüsü Müderris İbrahim Ethem Efendi, annesi müderris ve hattat Hacı Ali Siyami Efendi'nin kızı Latife Hanım'dır. Hattat dedesinin hatırasını adının yanında taşımak amacıyla daha sonra Güzelyazıcı soyadını alacaktır. Abdurrahman Şeref dört yaşında iken babasını, dokuz yaşında iken annesini kaybeder; küçük yaşta yetim ve öksüz kalır. Ağabeyi Abdullah Hulusi Efendi onu himayesine alır ve büyütür.

İlköğrenimine Petriç'te Hoca Halil Efendi'den aldığı derslerle başlar. Balkan Harbi başlayınca 1912 yılında önce İstanbul'a, ardından Amasya'ya göçerler. Amasya'da bir süre devam ettiği Pendelli İlkokulu'nda Ahmet Efendi'den Kur'an, Yahya Efendi'den matematik dersleri alır. Bir yıl sonra ailesinden kalan kişilerle birlikte Kırklareli'ye bağlı Vize'ye muhacir sıfatıyla yerleştirilir. İlkokulu Saray Ayaş Paşa İlkokulu'nda tamamlar.

Güzelyazıcı daha sonra İstanbul'a giderek 1924 yılında Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi'nden pekiyi derece ile mezun olur. Aynı yıl tıbbiye mektebine kayıt yaptırır da maddi imkânsızlıklar sebebiyle tıbbiyeye devam edemez. Dârü'l-fünûn İlahiyat Fakültesi'ne geçer. Buradaki öğrenimine devam ederken 1926 yılında imtihana girerek felsefe bölümünün üçüncü sınıfına kaydolar. İlahiyat Fakültesi'nden 1927 yılında pekiyi derece ile mezun olur. İlahiyat öğrenimi sırasında sadece fakültede verilen derslerle yetinmez; aynı zamanda Süleymaniye Kütüphanesi'nde açılan kütüphanecilik kursuna katılarak sertifika alır. O dönemde değişik hocalardan aldığı derslerle kendisini yetiştirir. Özellikle Elmalılı Hamdi (Yazır) Efendi'den istifade eder.

Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı, fakülteden mezun olduktan sonra 10 Ağustos 1927 tarihinde tayin edildiği Fatih Millet Kütüphanesi'nde memuriyete başlar. Bu göreve devam ederken İstiklal Lisesi'nde Türkçe derslerine de girer. Bu arada Hürmüz Hanım'la evlenir.

Askerliği sebebiyle görevlerinden ayrılır ve 1932 yılında askerlik hizmetini tamamlayarak Fatih Millet Kütüphanesi'ndeki vazifesine geri döner. Bu görevinin yanında Hayriye ve Vefa liselerinde edebiyat öğretmenliği yapar. Resmî memuriyeti ise Murat Molla Kütüphanesi'ne nakledilir.

1934 yılında Hilal Cavidan, 1936'da Ayşe Zühal adlarında iki kızı dünyaya gelir. 1936 yılında büyük kızı Hilal Cavidan, 1937 yılında da eşi Hürmüz Hanım vefat eder. Tek çocukla dul kalan Güzelyazıcı, biricik kızı ve sevgili eşinin kaybından dolayı hissettiği acıları yazıya döker ve kızı hakkında "Yeter" adlı şiirini, eşi Hürmüz Hanım için de Abdülhak Hamid Tarhan'ın Makber'ine nazire olarak Mezar isimli şiir kitabını kaleme alır. Bu dönemdeki hissiyatının etkisiyle tasavvufa yönelerek Nakşibendi şeyhi Serezli Hacı Hasip Efendi'ye intisap eder. 1940 yılında Kevser hanımla hayatını birleştirerek ikinci evliliğini yapar.

Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte 1941 yılında tekrar askere alınır. 1943 yılında terhis olduktan sonra memuriyete dönerek Süleymaniye Kütüphanesi Tasnif Heyeti'ne tayin edilir. Bu arada bir yandan Zeyrek Ortaokulu'nda Türkçe dersleri verirken diğer yandan üstadı Hasip Efendi'nin arzusu üzerine Şehzade Camii'nde, Cuma günleri öğleden önce vaaz vermektedir. Bir süre sonra vaaz ve sohbetlerine Beyazıt, Valide (Aksaray) ve Fatih camilerinin

kürsülerinden devam eder. İskender Paşa Camii'nde (Fatih) ramazan geceleri teravih öncesi vaazlar verir.

1948 yılında Çapa Kız Öğretmen Okulu'nda Din Dersi öğretmenliğine tayin edilen Güzelyazıcı, bu görevi sırasında Celaleddin Ökten ile birlikte imam-hatip okullarının yeniden kurulması faaliyetlerine öncülük eder. Eğitime başlamasından sonra İstanbul İmam-Hatip Okulu'nda tefsir, usul-i fıkıh, hadis ve usul-i hadis dersleri verir. 1950'de İstanbul İl Müftülüğü vaizlik ve Hademe-i Hayrat murakıplığına atanır. Ardından İstanbul ihtisas vaizliğine getirilir. 1963-1968 yılları arasında Fatih Camii'nde fahrî hatiplik yapar.

30 Kasım 1972 tarihinde İstanbul Müftülüğü görevine getirilen Güzelyazıcı'nın 1976 yılında Suudi Arabistan'ın Riyad şehrinde Türkiye'yi temsilen katıldığı İslam Konferansı Toplantısı'nda sunduğu "İçtihat" konusundaki Arapça tebliği büyük ilgi görür. Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı, 15 Mayıs 1978 tarihinde İstanbul Müftülüğü görevi devam ederken vefat eder. Fatih Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Edirnekapı Şehitliği'nde mürşidi Serezli Hacı Hasip Efendi'nin kabrinin yanına defnedilir.

Vakur duruşu, mütebessim yüzü, tertemiz beyaz sarığı ve cübbesiyle muhataplarında saygı uyandıran Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı İslam ilimlerine hâkim, Doğu kültür ve irfanına vakıf iyi bir hatip ve başarılı bir şairdi. Çok iyi derecede Arapça, Farsça ve Fransızca biliyordu. Onun çok yönlü yetişmesinde, son devir Osmanlı âlim ve meşâyhini, edip ve şairlerini yakından tanimasının önemli rolü vardır. Müslümanların âlim yetiştirme sorumluluğunun önemine sıklıkla vurgu yapan Güzelyazıcı, bir defasında "Bir Müslüman için en zor şey irfan öksüzü olmaktır. İstanbul bir ilim merkezidir. Bazı dinî meselelerde zorlanıyoruz. Soracağımız bir âlim kalmadı, irfan öksüzü olduk" demiştir.

Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı sıradan bir halk vaizi değildi. Medrese ve tekke kültürünü sanat ve edebiyatla birleştirip zenginleştirdiği için vaazlarında doyurucu olmuştur. Bir vaazında Fuzuli'nin bir beytini on beş dakika kadar anlattığı bilinmektedir. Özellikle pazar günleri ikindi namazından sonra Beyazıt Camii'nde verdiği vaazlarda kültür seviyesi yüksek seçkin bir cemaate hitap ederken aslında üniversite gençliğini aydınlatmayı amaçlamıştı. Güzelyazıcı'nın, Nur suresinin 39-40. ayetlerini esas alan ve yıllarca devam eden vaazları, ateizmin çıkmazlarını ortaya koyduğu için yüksek tahsil gençliği üzerinde çok etkili olmuştur. Topluma yönelik hizmetler ile de yakından ilgilenen Güzelyazıcı, 30 Kasım 1972 tarihinden vefatına kadar İbnülemin Mahmud Kemal İnal Vakfı başkanlığını yürütmüştür.

Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı Ehl-i Sünnet İnanışının Değişmez Metinleri isimli eserinde el-Fıkhü'l-ekber, el-Akâidü'l-Adudiyye, el-Akâidü'n-Nesefî, el-ŞKasîdetü'n-nûniyye ve el-Emâlî gibi temel akait risalelerinden faydalanmak suretiyle ehli-sünnet akidesinin esaslarını 137 madde hâlinde özetlemiş ve halkın din adına bidat ve hurafeye sapmasını önlemeye çalışmıştır.

1950 yılından itibaren Çapa Öğretmen Okulu'nda vermeye başladığı din bilgisi derslerini dikkate alarak hazırladığı Din Dersleri (İstanbul 1956) isimli eseri bir ders kitabından çok daha kapsamlıdır. Eserini iki cilt hâlinde tasarlayan müellif, I. ciltte "Âmentü"de ifadesini bulan iman esaslarını işlemişse de II. cildin yazımını gerçekleştirememiştir.

1963-1968 yılları arasında Fatih Camii'nde okuduğu hutbeleri ihtiva eden Fatih Minberinden Müminlere Hutbeler (I-II, İstanbul 1966, 1970.) isimli eserinde aşk derecesinde bir iman ve ihlasın, takva ölçüsünde bir dindarlığın, İslam ahlak ve fazilet anlayışının insana kazandırdığı mutluluğun her fırsatta vurgulandığı görülmektedir. İrat ettiği her hutbenin Arapça mukaddimesinde konuya uygun bir "hamdele" ve "salvele" okumayı âdet hâline getirmiştir.

Eylül Yaprakları ve Gönül Yolcuları isimli yayımlanmış şiir kitapları bulunan Güzelyazıcı'nın henüz yayımlanmamış Dîvân-ı Şeref, Bahar Dalları, Hakikat Çiçekleri, Telden Tele ve Abdülhak Hâmid'in Makber'ine nazire olarak yazılmış Mezar adlı şiir kitapları ile Yeni Türk Aruzu, Ruh Hakkında Söylenenler, Rüyalar ve Tabirler, Hakikat ve Görüşler adlı araştırmaları vardır.

Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı'nın Hz. Peygamber için yazdığı bir dördlük:

“Bir yaratmış zatını âlemde Hallâk'ın senin

Örnek olmaz mı cihana yüksek ahlakın senin

Sözle tasvirin ne mümkün, anlamaktan acizim

Sade bir söz söylerim: Allah müştâkın senin.”

Erzurum Ulemasından Yunus Kaya

Dr. Zeki KOÇAK

PEYGAMBER (S.A.S)'E

METHİYE

Hz. Hak yanında yüce kıymetin,
Ne kadar methetseler kimse eremez.
Fazilet babında ulvi makamın,
Kitledin kapusun kimse giremez.
Saçtın yeryüzüne nur-i fazilet,
Aliller, zeliller, körler göremez.
Yarasa tabiatlı bazı insanlar,
Şeriat nurundan razı olamaz.
Olmazsa şefaath Yunus kuluna
Varıp cennette seni bulamaz.

Erzurum'un Tortum ilçesinin Yukarı Katıklı Köyü'nde (Yukarı Ödük-Serdarlı Belediyesi) 1927 yılında dünyaya geldi Yunus Kaya Hocamız. Aslen Türkistan'ın Karaca denen mahallinden gelen bir aileye mensup olan hocamızın babası Karacaoğulları'ndan Molla Zülküf'tür. Annesi Bağbaşı (Hahu) köyünden Çalikoğulları'ndan Ahmet Ağanın kızı Saliha Hatun'dur. Altı yaşlarında köyün meşhur hafızı Gazap Hafız'dan altı ay Kur'an dersi aldı. İlkokulu köyünde okuduktan sonra Aşur Hafız Efendi'den iki yıl Kur'an ve tecvit dersleri yanında Tortum Müftüsü Ali Efendi'nin oğlu İsmail Efendi'den rika yazısı ile Osmanlıca dersi aldı. Bu dönemde şiddetli şekilde tifo hastalığına yakalandı. Kırk gün sonra iyileşince halet-i ruhiyesinde ve duygularında büyük bir değişikliğin olduğunu hissetti. Ardından dönemin Nakşibendi tarikatı büyüklerinden Alvarlı Muhammed Lütfi Efendi'ye intisap etti. Ayrıca askere gidene kadar köyün imam-hatibi müderris, âlim ve fazıl kişi olan Hacı Yunus Efendi'den Kur'an, tecvit ve fıkıh dersleri aldı.

1946–1949 yılları arasında Gümüşhane ve Erzurum'da vatani görevini yaptı. Askerden sonra tekrar köyüne dönerek bir yıl süreyle Yunus Efendi'den akait ve fıkıh derslerine devam etti. 1951 yılının ilk ayında dönemin Erzurum Müftüsü Müderris Muhammed Sadık Solakzade Efendi'den medrese usulündeki tedrisata başladı. Yedi yıl süreyle medrese sistemindeki bütün dersleri okudu. Ramazan tatilinde hocasından Farsça ve ta'lik hattıyla ilgili dersler aldı. Talebelik süresince Kurşunlu Medreselerinde kaldı. Özellikle mantık, münazara, ilmü'l-vad', belagat, kelam, tasavvuf, usul-ü fıkıh ve feraiz ilminde derinleşti ve icazet aldı. Ayrıca bu esnada bu dersleri alt kademedeki öğrencilere de okuttu.

1957 yılının on birinci ayında Mısır'a gitmek için hazırlık yapmaya başladı. Dönemin şartlarında Mısır'a doğrudan gitme imkânı olmadığından gayet meşakkatli olan bir buçuk aylık bir yolculuk yaparak vize

almak için sırasıyla İnan, Irak, Suriye ve Lübnan'a ulaştı. Diğer ülkelerde Mısır vizesi alamayınca en son çare olarak Beyrut konsolosluğına başvurdu. Uzun uğraşlar sonucu vizesi onaylandı.

Akabinde Mısır'a giderek Ezher idaresine müracaat etti; giderken Bağdat'a uğradığı için özel görevli olacağı ihtimaliyle Ezher'e kaydetmede tereddüt ettiler. O dönem Ezher Üniversitesinde hoca olan Konyalı Ali Zeki Efendi'nin kefaletiyle Ezher'e kabul edildi. Ali Zeki Efendi'ye "bu şahsa kefil misin?" diye sorulunca o hiç tanımadığı hâlde hiç tereddüt etmeden "tahte mes'uliyeti ma dame hünak" (burada bulunduğu sürece benim mesuliyetindedir) diyerek hocamızın fakülteye kaydolmasını sağlamıştır. Lise diploması olmadığı için, yönetmelik gereği Ezher Lisesi Müdürü ve dönemin âlimlerinden Şeyh Derviş'in başkanlığındaki komisyonca bir hafta süreyle ilmî sınava tabi tutuldu. Komisyonca bütün derslerden göstermiş olduğu üstün başarı takdirle karşılanarak lise diplomasını alması için yönetmelik gereği lisenin son sınıfına kaydedildi ve üstün başarı ile lise diplomasını aldı.

1958-1959 ders yılında Ezher Üniversitesi Usulî'd-din Fakültesine başladı. Dördüncü sınıfta iken fakülte yönetimince yeni yapılan programa göre fakültede bir yıl daha okuyarak beş yılda mezun oldu. Mezuniyetten sonra iki yıl da kelim, tasavvuf ve felsefeden ihtisas yaptı. Ayrıca Türkiye'den gelen imam- hatip lisesi mezunlarının Ezher Üniversitesine kabul edilebilmesi için ilgili makamlar nezdinde girişimde bulunup muadeletlerini gerçekleştirerek Ezher'in dinî fakültelerine kaydolmalarını sağladı. Bu konuda hocası ve dönemin Ezher genel sekreteri Mahmud Hubballah'ın büyük katkıları olmuştur. O dönemde Ezher diploması ve doktorası geçersiz olduğundan doktorayı yarıda bırakarak 1965 yılında Türkiye'ye döndü. Dönemin Milli Eğitim Bakanlığı'na müracaat ederek Fransa veya Pakistan'da doktora yapmayı istediğini ve bunun hukuki durumunu yazılı olarak sordu. Milli Eğitim Bakanlığı, "Ezher Üniversitesi diploması geçersiz olduğundan yapacağınız doktoranın da herhangi bir geçerliliği olmayacaktır" cevabını verdi. Sonra aynı yıl denkliliği kabul edilen Bağdat Üniversitesi Külliyyetü'ş-şeria ve'l-Adab Fakültesi'ne kaydedildi. Ezher'den mezun olması nedeniyle bir yıl yeterli görülerek 1966 yılında bu fakülteden de mezun olarak Türkiye'ye döndü.

Türkiye'ye döndükten sonra sırasıyla Uşak, Çanakkale ve Erzurum illerinde 9 yıl il müftülüğü yaptı. Erzurum müftülüğü yaptığı esnada il müftülüğü binasını inşa etti. Ayrıca önderliğinde Yukarı Katıkl Köyü'ne büyük bir cami ve medrese inşa edildi. Akabinde 1975 yılının mayıs ayında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne intisap etti. Burada 18 yıl kelim ve tasavvuf derslerinin yanı sıra İslam felsefesi, Arapça ve mantık dersleri de okuttu. Bu derslerin haricinde emekli olduktan sonra Solakzade Camii Medresesinde ve evinde özel olarak kelim, mantık, münazara ve usul-i fıkıh dersleri de okuttu.

Diğer taraftan 2000 yılında, İhtisas eğitimine başlayan Ömer Nasuhi Bilmen Dinî Yüksek İhtisas Merkezinde bir süre Kur'an-ı Kerim mealî dersini okuturken zaman zaman çeşitli ilmî konularda konferanslar verdi. Bu konferansları kaset ve CD'lere kaydedilmiştir. Ayrıca hocamız bu dönemde yaz tatillerinde genelde Azerbaycan ve Nahcivan'a giderek Diyanet'in açmış olduğu Kur'an kurslarındaki talebelere ve ilahiyat lisesi öğrencilerine kitap, elbise ve para yardımlarının yanında yapılmakta olan dört camiye de maddi yardımda bulundu. Hocamız çokça talebe yetiştirmesinin yanı sıra şehrin merkez camilerinde özel gün ve gecelerde çeşitli konferanslar ve vaazlar verdi.

Ayrıca üniversitede bulunduğu dönemlerde çeşitli ilmî çalışmalar da yaptı. Bu çalışmalarına ilaveten fert beyitleri bulunan hocamızın Peygamber (s.a.s.) Efendimize yazdığı methiyesi de önemlidir. Bu nedenle onu eserlerini müteakip vermeyi uygun buluyoruz.

Genç yaşta ilim yolculuğuna çıkıp ömrünü Hakk'a hizmete adayan Yunus Kaya hocamız, 27 Şubat 2015 Cuma günü Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi Tortum'un Serdarlı Beldesi'ne defnedilmiştir. Merhuma Allah'tan rahmet, bütün yakınlarına ve talebelerine başsağlığı dileriz.

Yunus Kaya hocamızın başlıca eserleri ise şöyledir:

- 1- el-İcâretü Beyne Mezahibi's Sitte (Bağdat Üniversitesi)
- 2- el-Lafz ve'l-Ma'na inde Ebi Hilal el-Askeri (Bağdat Üniversitesi)
- 3- Kelama Giriş (basıldı)
- 4- İlm-i Kelam (Mebde ve Meâd) (basıldı)
- 5- Tasavvuf (Nefsi Arıtma ve Donatma) (basıldı)

Göneli Mehmet Efendi

Zeynep Feyza Kurtulmuş

Vaazlarında öğretmekten çok, irşat etme ve dinî hayatı canlı tutma onun asıl hedefi olmuştur. Vaazlarına Kur'an-ı Kerim okuyarak başlar, ilahi ve kasidelerle cemaati coşturur, ardından kısa fakat son derece tesirli konuşmasını yapardı.

Ömrünü tamamen ilme ve talebelerine adamıştır. Talebelerine o kadar düşkündür ki, öz çocuklarının altından minderlerini, yastıklarını alıp; "Bunları talebelerime götürüyüm. Siz yastıksız yatabilirsiniz ama onlar ilim erbabı olacaklar." demiştir.

1903 yılının Temmuz ayının birinci günü Gönel'de dört çocuklu bir ailenin ikinci oğlu olarak dünyaya geldi. Babası Selametoğulları'ndan Osman Bey, annesi Fatma Hanımdır. Hoca Efendi, babasından şöyle söz etmektedir: "Babam hafız değildi ama hafızları seven temiz bir Müslümandı. Haram yemez, harama iltifat etmezdi. Çiftçi idi. Kendi işine bakardı. Bizim terbiyemizle uğraşırđı. Benim için, babama "Sen bunu oku" demişler. Babam da bana Kur'an aldı ve beni hafız yetiştiren Kırımli Hafız Abdullah Efendiye teslim etti."

Mehmet Efendi Gönel'de Osmanlı ibtidaiyesini birincilikle bitirmiş, 12 yaşında da hıfzını tamamlamıştır. Kendisi hafızlığının ne kadar kuvvetli olduğunu daha sonra şu sözlerle ifade etmiştir: "Dünyada hiç yazılı Kur'an kalmasa Allah'ımızın inayeti ile eksiksiz, hatasız yeni baştan Kur'an'ı yazabilirim." Hafızlığını tamamladıktan sonra küçük yaşlarda talebe okutmaya, hocalığa başladı.

İlim hayatına giriş

Gönel'deki bu vazifesinin ardından daha fazla okumak niyetiyle İstanbul'a gitti. Serezli Ahmet Şükrü Efendinin ders halkasına devam ederek 1925'te kıraat ilminden icazet aldı. Ahmet Şükrü Efendi, Şehzade Camii'nin şeyhülkurrası olması hasebiyle Fatih Camii'nde ve evinde talebelerine ders vermiştir.

Bu arada Medresetü'l-İrşad'a kaydoldu. 3 Mart 1924'te medreselerin kapatılması üzerine yeni açılan İmam-Hatip Mektebinin [Bugünkü Yavuz Sultan Selim Kız Meslek Lisesi binası] son sınıfına kabul edildi ve 1927 yılında bu okuldan mezun oldu. 1934'te kanun çıkınca Öğütçü soyadını aldı. Fakat halk arasında daha çok Göneli Hoca olarak bilindi, sevildi, sayıldı.

İmam-hatip olarak Gönel Çarşı Camii'nde göreve başladı. Burada Fatma Hanım ile evlendi, kısa bir zaman sonra İstanbul'a taşındılar. Göneli Hoca'nın İstanbul'da ilk görev yeri Hacı Bayram Kaftani Camii'dir. Sonra Dülgerzade Camii'ne atanmış, ardından da Çavuşzade Camii'nde vazifesini sürdürmüştür. Sonra Hoca Efendi, Sultanahmet Camii Şerifine tayin edilir ve 1 Mayıs 1950 tarihinde burada göreve başlar. 7 Temmuz 1982 tarihinde resmî görevinden emekli olur, fakat hizmetlerini vefatına kadar aşkla şevkle devam ettirir.

Resmî görevinin yanında Göneli Hoca Kur'an kurslarında fahrî hocalık ve fahrî vaizlik yapmıştır. Türkiye'de din görevlilerine karşı duyulan ihtiyacı gören Göneli, kendi gayretleri ile -hepsi de Fatih semtinde bulunan- Üçbaşı Camii, Hacı Hasan Camii ve Hırka-i Şerif Camii Kur'an Kurslarında -halktan topladığı yardımlarla- geçinmelerini ve barınmalarını sağladığı binlerce talebenin okumasına ve yetişmesine önderlik etmiştir. Kur'an-ı Kerim'i ve dinî bilgileri öğrenmek için Türkiye'nin çeşitli yerlerinden gelen bu fakir öğrenciler onun himayesinde Kur'an eğitimini ve ilim tahsillerini tamamlamışlardır. Bu hizmetleri esnasında talebesini elleriyle giydirir, uyup uymadığına bakar; yırtık ve eski ayakkabısını çamuruna, kirine bakmadan eline alır, talebesine yeni ayakkabıyı giyirdikten sonra eğilip dar mı değil mi diye kontrol ederdi.

Gönenli Mehmet Efendi, zaman zaman beş yüzü aşkın genç bir öğrenci grubunu geçindirmek için sabah namazında evinden çıkar, asıl görevini hiçbir zaman ihmal etmeksizin cami cami dolaşır. Namaz vakitlerinin dışındaki vaktini de hanımların ağırlıklı olduğu cemaatine vaaz-u nasihatte bulunarak geçirirdi. Kadınların ihmal edilen din ve ahlak eğitimine çok önem verirdi. Bu sohbetler ve vaazlar haftanın hemen her gününde İstanbul'un çeşitli camilerinde devam ederdi. Vaazlarında öğretmekten çok, irşat etme ve dinî hayatı canlı tutma onun asıl hedefi olmuştur. Vaazlarına Kur'an-ı Kerim okuyarak başlar, ilahi ve kasidelerle cemaati coşturur, ardından kısa fakat son derece tesirli konuşmasını yapardı.

Kur'an'a ve ilme hizmette bir ömür

Hoca Efendi bir sohbetinde Kur'an kurslarını nasıl kurduğunu anlatmıştır. Kendi çocuklarına Kur'an'ı evde öğretmeye devam etmektedir. Bir polis cadde ortasında: "Hoca sen çocuklarına Kur'an öğretiyormuşsun!" diye ulu orta laf eder. Hoca Efendi de:

- Evet, doğru. Elimden gelse bütün İstanbul halkına, dağına taşına öğretmek istiyorum, der.

O zaman şöyle dua eder:

- Ey yüce Allah'ım! Senin peygamberin tekti. Sen onu düşmanlarına karşı yücelttin, zafere erdirdin. Ben de peygamberin ümmetiyim; bana yardım et, bugünden itibaren senin Kur'an'ını yüceltmek için uğraşırım.

Ömrünü tamamen ilme ve talebelerine adamıştır. Talebelerine o kadar düşkündür ki, öz çocuklarının altından minderlerini, yastıklarını alıp; "Bunları talebelerime götüreyim. Siz yastıksız yatabilirsiniz ama onlar ilim erbabı olacaklar." demiştir.

Osman Selvi, Hoca Efendinin Hacı Bayram Kaftani Camii'nde sayıları 700'ü bulan talebelerin masraflarının karşılanmasında zorluk çektiğini, bu yüzden çok daraldığını, evdeki halıları sattığını yine de 20.000 TL borçlarının kaldığını ve hep beraber dua ettiklerini, fazla vakit geçmeden bir hayırseverin iâşe, 400 çift lastik ve 20.000 TL para gönderdiğini anlatır.

Vefatı

2 Ocak 1991 tarihinde ömrünü noktalar. Cenazesi Fatih Camii'nde çok kalabalık bir cemaat huzurunda reisülkurra Hafız Abdurrahman Gürses Hoca Efendi tarafından kıldırılır. Cenazesi Edirnekapı, Sakızağacı Şehitliğine defnedilir.

Cenaze namazının ardından Abdurrahman Gürses Hoca Efendi:

- Ağlayın ey millet! Bir büyük âlim gidiyor. Bir büyük âlim değil, bütün bir âlem gidiyor diye coşkulu bir seslenişte bulunur.

Gönenli Mehmet Efendi, hayatı boyunca yaptığı hizmetler sırasında her daim yanında olan hanımına ahir ömründe şöyle bir hediye vermiştir: "Bu zamana kadar yaptığım bütün hizmetlerin bütün sevabını sana veriyorum."

Vefatından sonra onun adını ve güzel hizmetlerini yaşatmak için talebeleri tarafından Gönenli Mehmet Efendi İlim ve Hizmet Vakfı kurulmuş ve bu vakıf hizmetleri elan devam ettirilmektedir

Kosova'dan İstanbul'a Bir Âlim Portresi: Ali Yakup Cenkçiler

Kâmil BÜYÜKER

Okuduğu medrese uzak olmasına rağmen tramvaya binmez, tramvaya vereceğim parayla kitap alırım, dermiş. Hatta tramvayda kelime ezberleyemem, millet bana bakar, diye de eklemiştir.

İsmi ilk defa adına hazırlanmış bir hatıra kitap (Ali Yakup Cenkçiler Hatıra Kitabı, Haz. Dr. Necdet Yılmaz, Darülhadis yay., 2005, 200 s.) dolayısıyla öğrendim. Öyle bir hatırat ki, içinde yakın tarihte iz bırakmış pek çok isim bu kitaptaydı ve herkes bir şekilde Ali Yakup Cenkçiler Hoca Efendinin rahle-i tedrisinden geçmiş idi. Bunlar; Yahya Alkin, Ahmet Turan Arslan, M. Esad Coşan, Ali Rıza Demircan, Mustafa Ballı, Süleyman Zeki Bağlan, Necmeddin Erbakan, Ekmeleddin İhsanoğlu, Mahmut Kaya, Selahattin Kaya, Ali Ulvi Kurucu, Kadir Mısıroğlu, Ali Nar, Osman Öztürk, M. Serhan Tayşi, Yusuf İzzettin Sav, Ali Rıza Temel, Necdet Yılmaz, Cüneyd Zapsu, Halit Zevalsiz, Cemalettin İmamoğlu. Kitabı okuyunca gördüm ki 1913 yılında Kosova'nın Gilan kasabasında başlayan ve 1988 yılında Fatih'te son bulan hayat yolculuğunda Ali Yakup Cenkçiler ilim tarihimize silinmez bir iz bırakmıştır. Buna sadece talebelerinden bir kısmının sığıdığı yukarıda zikrettiğimiz küçük kitap ve yazılanlar şahit.

İlim yolculuğunun ilk basamağı: Gilan kasabasında bir Osmanlı medresesi

Ali Yakup Hoca bereketli bir iklimde gözlerini açıyor dünyaya. İlk hocası ve kendisine Kur'an'ı öğreten kişi babası Hafız Hüseyin'dir. Dedesi bir veli zat Müftü Hacı Yakup'tur. Ki kendisi görmese de anlatanların beyanı ile Hristiyanların dahi sevip saydığı, hürmet ettiği bir zat imiş. Diğer amcası hafız ve hoca. İki ablası da yine hafızlıklarını ikmal etmişler. Ali Yakup Hoca Kur'an'ı 8 yaşında iken hatmeder ve sonra dört yıl eğitim göreceği ilkokula başlar. Burada Sırpa yanında Türkçeyi de öğrenir. Öyle ki Rezaizade Mahmut Ekrem, Muallim Naci şiiirleri okurlar ve ezberlerler. Gilan kasabasında henüz Osmanlı izlerinin silinmediği zaman diliminde 12 odalı 80 öğrencinin barındığı medrese Ali Yakup Hocanın hayatında silinmez izler bırakacak ilk duraktır. Buradaki feyizli günleri şu cümlelerle aktarmıştır:

“Hatırlıyorum, sabah erken uyanır. Ezan-ı Muhammedîyi dinlerdik. Namazdan bir saat önce abdest alır, Kur'an okurduk. Namazdan sonra bir cüz Kur'an okurduk. Bütün bunlar mecburi değildi, bir gelenektir. Hoca'ya müderris denirdi. 1, 2, 3 sınıf talebe olurdu. Her sınıftan icazet alınır ve bir üst sınıfa geçilirdi.” (Âlimlerimiz 1, Erkam yay., 2009, s. 10.) Osmanlı'nın izlerini taşıması dolayısıyladır ki Ali Yakup Hoca hem Arapçayı, hem İslami ilimlerin temellerini kendi kasabasında almıştır. Aile kökeni itibarıyla İşkodra Katoliklerinden olan Ali Yakup Hoca, Osmanlı sayesinde İslam'la şereflenmelerini her fırsatta dile getirmiştir: “Ben aslında her şeyimi Osmanlı'ya, sizin ecdadınıza borçluyum. Eğer onlar İslam'ı, Hakk'ı, adaleti ve İslami ilimleri benim doğduğum Balkan topraklarına getirip yaymasalardı, ben de maazallah o topraklardaki gayrimüslimler gibi birisi olacaktım. Onların hâline bakıyorum da gece gündüz Osmanlı'ya dua ediyorum.” (Ali Yakup Cenkçiler Hatıra Kitabı, s. 82.)

Mısır'da devam eden ilim yolculuğu ve hayat çizgisinde üç önemli isim

Ali Yakup Hocanın bundan sonraki en önemli ilim durağı Mısır olmuştur. 1936-1956 yılları arasında önemli ilim merkezi Ezher'de bulunmuş, üniversite kütüphanesinde çalışmıştır. Hâliyle dönemin pek çok önemli ismiyle hukuku ve teması olmuştur. Bunlardan Hasan el-Benna, Zahidü'l-Kevseri, Mustafa Sabri Efendi, Yozgatlı İhsan Efendi hayatında yer eden önemli isimlerdir. Öyle ki yine bir mülakatta kendisini etkileyen üç isimden bahseder ve bunların “Gazali, Mustafa Sabri ve Hasan el-Benna” olduğunu söyler.

Ali Yakup Hoca, bir yandan tahsiline devam ederken, vaktini, enerjisini hep ilme teksif edermiş; öyle ki merhum Ali Ulvi Kurucu'nun beyanı ile okuduğu medrese uzak olmasına rağmen tramvaya binmez,

tramvaya vereceğim parayla kitap alırım, dermiş. Hatta tramvayda kelime ezberleyemem, millet bana bakar, diye de eklermiş. Ali Ulvi Kurucu, Ali Yakup Hocanın yedi lisan yani Türkçe, Arapça, Arnavutça, Sırpça, İngilizce, Fransızca ve Farsça bildiğini söylüyor.

Son Osmanlı Şeyhülislamı Mustafa Sabri Efendi'nin iltifatları ve Ali Yakup Cenkçiler'in ona hizmeti

Bir yandan Kahire Üniversite kütüphanesinde çalışan ve kütüphanenin hemen hemen bütün kitapları elinden geçen Ali Yakup Hoca diğer yandan da Ezher Üniversitesi'nde on yıl ilim tahsili yapmıştır. Mısır'da geçirdiği günler içinde sürgünde son Osmanlı Şeyhülislam'ı Mustafa Sabri Efendi'nin talebesi ve manevi evladı olma şerefine nail olmuştur. Mustafa Sabri Efendi kimi zaman kendisine "Yaverim" dermiş. Yine Mustafa Sabri Efendi kitabında kendisine "veledi'l-azîz/ aziz oğlum" diyerek bu yakınlığı pekiştirmiştir. Bunun yanında Ali Yakup Hoca Efendinin Osmanlı şehzadeleri ile yakın teması ve mektuplaşmaları devam etmiştir.

Mustafa Sabri Efendi dört ciltlik kalıcı eseri "Mevkifu'l-Akli- ve'l-İlmi ve'l-âlemi min Rabbi'l-Âlemin ve İbadihi'l-Mürselin"i tekrar bastırmak istemiş, matbaanın yazının okunaklı olması şartı dolayısıyla bu vazifeyi Ali Yakup Cenkçiler üstlenmiş ve eserin tamamını forma forma yazarak hem tekrar yayınına vesile olmuş hem de hocasının duasını almıştır.

Akif'in şiirlerini ilk defa Arapçaya çevirmesi ve Kahire'de yayımlatması

Ali Yakup Efendi'nin bir başka bilinmeyen hususiyeti ise Mehmet Akif'e olan sevgisi ve muhabbeti dolayısıyla Safahat'ın birinci kitabındaki "Fatih Camii" başlıklı şiiri Kahire'de iken Arapçaya çevirmiş ve bu çeviri Mecelletü'l-edeb'de yayımlanmıştır. Ayrıca Safahat'ın altıncı kitabında Çanakkale Savaşı'nı tasvir eden kısmı da nesir olarak Arapçaya tercüme etmiş, dostu şair Sâvî Şa'lân da bu tercümeyle "Kasîdetü's-şehîd" adıyla manzum hâle getirmiştir. ("Ali Yakup Cenkçiler", DİA, Ekmeleddin İhsanoğlu, c. 7, s. 370-371.)

Türkiye'de başlayan ders halkaları ve İhyau Ulumiddin dersleri

Ali Yakup Hocanın Türkiye'ye daimi olarak yerleşmesinin ilk adımları Temmuz 1957'de atılmıştır. Bu tarihten Kasım 1959'a kadar Mısır'ın Ankara Büyükelçiliği'nde mütercimlik yapmıştır. Daha sonra bu görevinden istifa eden Ali Yakup Efendi 1960'ta İstanbul'a yerleşerek Türk uyruğuna geçmiş ve bir yıl sonra da evlenmiştir.

Talebe yetiştirmeye yönelik ilk çalışmaları Fatih, Mesih Paşa ve Emir Buhari camilerinde gerçekleşmiş, buralara devam eden talebelere İhyau Ulumiddin, Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn, Medârikü't-Tenzîl ve Dîvânü'l-Mütenebbî gibi eserleri okutmuştur. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı Haseki Eğitim Merkezi'nde 1976-1980 yılları arasında tefsir, kelim ve belagat dersleri vermiş, evinde de orta ve yükseköğrenim gençliğinden isteyenlere özel dersler vererek birçok talebe yetiştirmiştir. (DİA, s. 371.)

"İhya'yı tercüme edecek kişide Gazali ihlası olması gerekir"

Tam bir Gazali ve İhya aşığı olan Hoca Efendi'nin ismi de hep Gazali ve İhya ile anılmıştır. Gazali'yi anlatmak için şu sözleri söylemiştir: "Hakikaten tarih-i beşerde Gazali kadar büyük bir psikolog yetişmemiştir. Psikoloji sahasında Gazali gibi, insanı insana tanıtanı görmedim. İhya'yı okuduktan sonra diğerleri vız gelir. Kitap ve sünnete dayanarak, insanı gayet güzel anlatmış. İnsanın evsafını, neden mürekkep olduğunu, Hakka nasıl vasil olacağını..." Dile kolay 15 sene Emir Buhari Camii'nde İhya dersleri okutmuştur. Buna rağmen İhya tercümesine niyet etmemiştir. Hatta bu esere olan vukufiyetini bilen yayınevleri kendisine tercüme ederseniz yayımlayalım teklifine "Azizim! Ben Allah'tan korkarım. Gazali'den korkarım. İhya'yı tercüme edecek kimsede Gazali'nin ihlası olması gerekir. Değilse tercüme

kuru bir metinden ibarettir.” demiş. Hatta bir hikâye ile pekiştirmiş: Nalbantta ayağı nallanan atı gören kurbağa kendi ayağını nallatmak üzere uzatmış, “İşte Gazali ile benim durumum da böyle” demiş.

Ali Yakup Cenkçiler Hoca Efendi 21 Mayıs 1988 Cumartesi günü vefat etmiş ve Fatih Camii’nde mahşeri bir kalabalığın iştiraki ve Hendekli Merhum Abdurrahman Gürses Hoca Efendinin kıldırıldığı cenaze namazından sonra Edirnekapı Sakızağacı Mezarlığına defnedilmiştir.

Hafız Ahmet Yıldız Hoca Efendi

Yrd. Doç. Dr. Şeref Akbaba

İnsanlar arasında vermeyi seven ve başarabilen kişiler Allah'ın Vehhab isminin tecellisidir. Çünkü Allah dilediği kullarına ulaştıracağı ihsan ve nimetlerini bazen de kulları vasıtasıyla ulaştırabilir.

“Babam ve annem gece yarısı tesbihat ve namazla vakitlerini geçirirlerdi. Bir gün dersimi babama verememiştim ve dersim olan sahifeleri onlar tesbihattayken okumuşum. Ezber için uyandığımda, babamın anneme; “Müjdeler olsun, oğlun hafız oldu” dediğini duymuş, annemin o sevincini bir ömür unutamamışımdır.”

16.07.2015 arefe. Erzurum Gürcükapı Camii... Ve musallada, yetiştirdiği hafızların üç yüze yakın olduğu ifade edilen Ahmet Yıldız Hoca Efendi... Ertesi gün cuma ve bayram... Ramazan-ı şerifin son günündeyiz.

Teravih, sahur, iftar, oruç vedalaşıyor.

“Cennet kapılarının açıldığı, cehennem kapılarının kapandığı ve şeytanların bağlandığı” mübarek ay, seneye buluşmak üzere ayrılıyor.

Şehr-i Siyam:

Evveli rahmet, ortası mağfiret, sonu azaptan kurtuluş. Müminler felah buluyor.

Ve Kur'an:

“Şüphesiz, biz onu (Kur'an'ı) Kadir Gecesinde indirdik.” (Kadir, 97/1.)

“(O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği ramazan ayıdır.” (Bakara, 2/185.)

Kur'an'ın indirildiği mübarek ayın hitamında, bir Kur'an âşığı ve hadimi, ehlihâl ve ehlitakva, hafız-ı kelim Ahmet Yıldız Hoca Efendi'yi dualarla ebedî istirahatgâhına uğurluyoruz.

Şeb-i Arus:

“Öldüğüm gün tabutum götürülürken, bende bu dünya derdi var sanma.

Benim için ağlama, yazık vah vah deme! Şeytanın tuzağına düşersen o zaman eyvah demenin sırasındır.

Cenazemi gömdüğün zaman firak, ayrılık deme! Benim buluşmam, kavuşmam işte o zamandır.

Beni toprağa verdikleri zaman elveda, elveda demeye kalkışma! Mezar cennet topluluğunun perdesidir.

Batmayı gördün değil mi? Doğmayı da seyret. Güneşle aya guruptan hiç ziyan gelir mi?” (Hz. Mevlana)

“Her nefis ölümü tadıcıdır.” buyuruyor yüce kitabımız Kur'an. Hoca Efendi'nin ölümü de Hz. Mevlana'nın tanımladığı gibi şeb-i arus.

***

Ahmet Yıldız Hoca Efendi nüfustaki kayıtlara göre 01.07.1923'te Erzurum'un İspir ilçesi, Kırık köyünde dünyaya gelmiştir. Gün ve ay olarak ailede benzer tarihler olduğu için, sonradan nüfusa kaydettirildiğini

ve yaşının küçük yazıldığını anlıyoruz. Hacı Haliloğulları ailesine mensuptur. Büyük dedeleri İbrahim, sonrası neslinin hafızlarla devamı yönünde hep dua eden Halil Bey'dir. Dedesi, ismini taşıdığı Molla Ahmet Efendi'dir. Ninesi Mahbube Hanım'dır. Babası Hafız Mustafa (1893-1971) Hoca Efendidir. Annesi, Ceyündür köyünden Yusuf Efendi ve Ayşe Hanımın kızları olan Fatma (1896-1972) Hanım'dır.

Hoca Efendi, doğduğu bölgeye yakın yerlerde imamlık yapan (Söğütlü-Canören gibi) ve kendisi gibi hafız olan babası Hafız Mustafa Efendi'den Kur'an tedrisatına başlar ve sekiz yaşında hafız olur.

İstanbul'da askerlik sonrası Hasan Akkuş Hoca Efendi ve Ömer Kabakça Hoca Efendilerden kıraat dersi alır.

Anlatmıştı: "Hafızlık yaparken küçüktüm ve emsallerimle oyun oynamayı çok severdim. Hep oyun oynamak isterdim ama muhterem babam ve muhterem annem hafız olmamı istiyorlardı. Ben oyun oynadıkça annem "Akşama ezberini veremeyince görürsün" derdi. Akşama kadar oyun oynar, ezberimin bir iki defa yüzüne bakar babama eksiksiz okurdum. Bu duruma annem çok şaşırır, hayret ederdi. Annemin her seferindeki bu şaşkınlığı beni çok mutlu ederdi."

"Babam ve annem gece yarısı tesbihat ve namazla vakitlerini geçirirlerdi. Bir gün dersimi babama verememiştim ve dersim olan sahifeleri onlar tesbihattayken okumuşum. Ezber için uyandığımda, babamın anneme; "Müjdeler olsun, oğlun hafız oldu" dediğini duymuş, annemin o sevincini bir ömür unutamamışım."

Hoca Efendi askere gitmeden önce babasının imamlık yaptığı Söğütlü köyünden Halil Efendi ve Emine Hanım'ın kızı Salli Hanım'la evlenir ve beş çocuğu olur. Askerliğini İstanbul'da yaparken Salli Hanım vefat eder. Askerlik dönüşü Canören köyünden Abdulgani Efendi ve Hava Hanım'ın kızları Hacı Esmâ Hanım'la evlenir ve dört çocuğu olur.

Babası Hafız Mustafa Efendi Erzurum merkeze yakın Gez köyüne 1948'de imam olur. Daha önceki imamlık yaptığı köylerde ve Gez köyünde hafızlar yetiştirir.

Hoca Efendi'nin yanında babasının yeri ise başkadır. Ömrünün son yedi yılını âmâ olarak geçirir fakat camiye gidip cemaate devam eder. Hep diz üstü oturur, hiç ayaklarını uzatmamış. "Babam tam bir edep insanı idi, evliyaullahtan bir zat idi" diye anlatırdı.

Vefatından önce kendisi gibi, Fatma Hanım da gözlerini kaybeder ve ikisi bir yıl arayla vefat ederler, Gez Köyü Mezarlığı'na defnedilirler.

Ahmet Yıldız Hoca Efendi askerlik dönüşü Aşkale Merkez Camii'nde 22 yıl imamlık yapar ve teravih namazlarını hatimle kıldırır, Kur'an öğretimine ve hafızlar yetiştirmeye devam eder. Daha sonra Gölveren köyünde imamlık yapar ve hafızlar yetiştirir.

Erzurum Sıvırcık (Mehdi Efendi) Camii'nde 11 yıl görev yaptıktan sonra kendi isteğiyle emekli olur.

Otuz üç yıl görev yapan Hafız Ahmet Hoca Efendi hiç izin kullanmadan emekli olur.

Gez mahallesinde emeklilik sonrası oturmak için satın aldığı evin altındaki mescitte vefatından birkaç yıl öncesine kadar imamet hizmetini sürdürür.

Geride bıraktıkları; üç yüze yakın hafız. Okuttuğu on binleri bulan talebe.

Emeklilik sonrası aldığı ve içinde oturduğu evini de, vefatından sonra Kur'an eğitimi ve hafızlar yetişsin diye Müftülüğe vakfetti.

Anlatılanlardan ve gördüklerimizden hareketle, nesillere örnek olacak bazı hususiyetlerini zikretmekte fayda var.

Kur'an aşığıydı ve devamlı okur, okuturdu. İmamlık yaptığı her yerde Kur'an öğreteceği ortamları oluşturmuş ve hafızlar yetiştirmişti.

Hafız Ahmet Hoca Efendi'nin bu yolda en büyük yardımcısı eşi Hacı Esmâ Hanım olmuştur. Eşi köyde hafızlık yapan talebelerinin yemeklerini hazırlar, çamaşırlarını ve bulaşıklarını yıkardı. Talebeler bu yaptıklarından dolayı en az Hafız Ahmet Hoca Efendi kadar eşine de ayrı bir minnet ve saygı duymuşlardır.

Peygamberimizin (s.a.s.) sünnetlerini sadece anlatmaz, günlük hayatında da sünnete ittiba ederdi.

Her namaz için ayrı abdest alır, namazını hep vaktinde kılardı. Vefatına kadar teheccüt, kuşluk ve evvabinleri geçirdiği vaki değildir. İlerlemiş yaşına rağmen teheccütler ve evvabinler dâhil mutlaka abdestini tazelerdi.

Kimseye sadece ismiyle hitap etmezdi, ya bey veya efendi ifadesini eklerdi. Son derece nazikti. Yemek yerken herkesin yediğinden yerdi. Özel bir yemeği reddederdi. Çok utangaçtı. Kişisel temizliğini teheccüt namazına kalktığı saatlerde yapardı. Tırnaklarını gizli keserdi. Vaktini israf etmez, ya Kur'an okur ya da okuturdu. Kendisinden dua isteyenleri boş çevirmez, hafızasında sıraya koyardı. Bu yüzden namaz sonraları duaları yarım saati geçerdi. Çok vefakârı. Vefat etmiş olan geçmişlerine sırayla hatim okurdu. Misafire ikram ederdi, misafirleri toplumun her kesiminden ve sürekli idi. Namazına çok düşkündü. Bir defasında uyuyakaldığı için ikindi namazı kerahete düşmüştü de çocuklar gibi ağlayarak namazını kılmış, en az iki gün gülmemişti. Askerde kılamadığı namazlar için gözyaşı dökerdi, ömrünün sonuna kadar da defalarca kaza etmiştir. Dinen şüpheli yiyeceklerden uzak durur, güvendiği köylülerin getirdiği tavuklardan başka tavuk yemezdi. Onun kasabı, manavı, bakkalı belliydi. Namaza çok önem verirdi. Gece namazlarını terk etmezdi. Dizlerine platin takıldığında en çok üzüldüğü şey, artık namazlarını dizüstü kılamayacak olmasıydı. Riyadan uzak durur, gece namazlarında odasının lambasını yakmazdı. Kendisine has bir Kur'an okuyuşu vardı. Çoğunlukla rast makamı ile namaz kıldırırdı. Bezen de hüseyin makamıyla kıldırırdı. Alvarlı Efe'nin gazellerini çok severdi. Bazen uzun uzun, yüksek, lirik, tenör sesiyle okurdu. Neslinden çok hafız yetişsin isterdi. Bunun için çok dua ederdi.

Mezîyetleri örnek olan Hoca Efendi'yi 16.07.2015 Gürcükapı Camii'nde oğlu Hafız Abdullah Yıldız'ın kıldıracağı cenaze namazı ve Erzurum Müftü Yardımcılığı da yapmış olan oğlu Veysel Yıldız'ın gözü yaşlı sohbeti, oğlu Mahmut ve Hafız Hanifi, torunu Hafız Mustafa, Hafız talebelerinin Kur'an'ıyla Gez köyü mezarlığına defnettik. Hoca Efendiler, öğrencileri, şehir halkı, akrabaları, dostları ve komşuları, belediye başkanları, milletvekilleri ve bakanlar cenazesine ve taziyeyle iştirak ederek yanında oldular.

Kıraat İliminde İz Bırakan Bir İsim: Hafız Ali Üsküdarlı

Kâmil BÜYÜKER

Yakın dönem Kur'an tilaveti, kıraat ilmi ve hafızlık müessesesinin tarihi yazılmak istense en başta gelecek isimlerin başında Hafız Ali Üsküdarlı gelecektir. Öyle ki bugün Kur'an tilaveti ve kıraat ilimleri ile ilgili isimlerini zikredebildiğimiz Emin Işık, Tayyar Altıkulaç, İsmail Karaçam, Mehmet Ali Sarı, İlhan Tok ve merhum Kani Karaca gibi hocalarımızın üzerinde Hafız Ali Üsküdarlı'nın büyük emeği vardır. Hafız Ali Efendi, bugün pek azımızın bilebildiği İstanbul ağzı dediğimiz okuyuş tarzı ve tavrının son devir en büyük temsilcilerinden birisi idi. 1976 yılında vefatına kadar gayreti, çabası hep Kur'an ilimleri, kıraat ve tilavet üzerine idi.

Üsküdar'dan Karaköy Yeraltı Camiine...

Hafız Ali Üsküdarlı'yı, iki özelliği ayrıcalıklı kılar. Birincisi neredeyse soy ismi gibi anılan Üsküdarlılığıdır. Nitekim 28 Haziran 1885 tarihinde Üsküdar'da doğar ve ilk dinî tedrisini ve Kur'an eğitimi Üsküdar'da gerçekleştirir. Üsküdar'da onun hayatında iz bırakan isimlerden birisi Üsküdar Selimiye Camii İmam Hatibi Hasan Fehmi Efendi'dir. Ondan aşere ve takrip icazeti alır. Ve İstanbul ağzını ondan talim eder. Mısır tarikini Yavuz Selim Camii İmamı Reisülkurra Hafız Ahmet Efendi'den öğrenir. Serezli Hafız Şükrü Efendi'nin vefatına kadar takrip derslerine devam eder, sonra Reisülkurra Varnalı Ahmet Efendi'den derslerini tamamlar. Aynı hocadan tanınmış kıraat kitaplarından Arapça 1007 beyitlik Tayyibetü'n-neşr'i okuyup ezberler. (Üsküdar Meşhurları Ansiklopedisi, "Ali Üsküdarlı, Hafız", Mustafa Uzun, Üsküdar Beld. Yay. 2012, s. 56.)

Hafız Ali Üsküdarlı'yla beraber anılan ikinci özellik ise Karaköy Yeraltı Camii'nde yaptığı vazife ve burayı Kur'an talebeleri için bir dersane hâline getirmesidir. 1 Haziran 1931 tarihinden vefatına kadar görev yaptığı Yeraltı Camiinden sayısız talebe geçmiştir.

İmam Hatip Okulu ve Yüksek İslam'da yetiştirdiği talebeler

Memleketin dört bir yanına Yeraltı Camii İmamı diye ün salan Ali Efendi'yi İstanbul'a gelip dinlemeyen yok gibiydi. 1951'de İstanbul İmam Hatip Okulu açıldıktan sonra burada Kur'an öğretmenliği yapmaya başladı. 1959 yılında da yeni açılan İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde yıllarca Kur'an hocalığı yaptı. 1969'da sözleşmeyle "Kur'an-ı Kerim Vücut ve Belağat-ı Kur'aniyye Öğretim Üyeliği" unvanıyla öğretmenliğe devam etti. (İstanbul Ehl-i Kur'an ve Mevlithanları, Ramazan Alparslan, İstanbul 2014, s. 38.) Bugün Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ismiyle devam eden enstitüye paha biçilmez kıraat ilimleriyle alakalı ihtisas kitaplarını da bağışlayan Hafız Ali Efendi buradaki görevini 17 Mart 1971'e kadar sürdürdü.

Bayındırlı Mustafa Efendi'den aldığı reisülkuralık makamını layıkıyla taşıyan Hafız Ali Üsküdarlı geride çok önemli iki talebe bırakmıştır. Bunlardan ilki merhum Hafız Kâni Karaca ve Trabzonlu Hafız Necati Özer'dir. (Uzun, s. 56.)

II. Abdülhamit döneminde Cuma İmamlığına tayin edilmesi

Hafız Ali Üsküdarlı'nın bir diğer hususiyeti ise Sultan II. Abdülhamit, Sultan Reşat ve Vahdettin dönemlerini görmüş olması ve Cumhuriyet döneminde de yarım asırlık mihrap ve Kur'an hizmetini yürütmüş olmasıdır. Bizzat Osmanlı'da yukarıda zikrettiğimiz üç padişahın iltifatına mazhar olan Hafız Ali Üsküdarlı, Cuma İmamlığına II. Abdülhamid'in fermanı ile tayin edilmiş ve vazife yaptığı dönemde İstanbul'un en uzak yerlerinden arkasında namaz kılmayı tercih eden özel bir cemaat olmuştur. Cumalarda ise hutbelerin Arapça bölümlerini geleneksel Osmanlı tarzında makam geçkileriyle okumayı sürdürmesi de hocaya has bir uygulamadır. (Uzun, s. 56-57.)

Musikiye olan vukufiyeti: “Bülbül Ali”

Hafız Ali Üsküdarlı sadece okuyuşu ile değil, musikiye de vukufiyeti nedeniyle de dikkat çekici bir isimdir. Musiki bilgisini Kur’an tilaveti ile meczetmiş müstesna bir şahsiyettir. Yüksek İslam Enstitüsü’nde görev yaptığı yıllarda mesai arkadaşı neyzen Halil Can unutulmuş pek çok eseri Hafız Ali Efendi’den dinlemek suretiyle notaya almıştır. Ali Rıza Sağman onun hakkında şunları söyler: “Bu okuyucumuz, hiçbir zaman ihmal edilemez bir kıymet taşımaktadır. Sesinin perdesi azdır. Şöyle böyle bir buçuk oktav içinde dolaşır. Fakat sesin tonu “rebab” sesine benzer, son derece berrak, son derece muhrik ve müessir, hançere o nispette zengin, tavır daha güzel ve helavetlidir. (...) Dikkat ediniz, Hafız Ali okurken “mistik âlem”in radyosu çalıyor gibi ruh, tılsımlı bir dinleyişe düşer.” (Meşhur Hafız Sami Merhum, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1947, s. 114-115.)

Hafız Ali Efendi’nin sesindeki bu ayrıcalıklı hususiyet dolayısıyla ki ona “Bülbül Ali” demişler. Ali Efendi’nin yaşadığı dönemde takdir ettiği tek hafız olan Hafız Sami, hocanın tabiriyle, rakiplerini alt etmeye giderken, yanında Hafız Ali Efendi’yi götürmüştü. Her ikisinde de bülbüllere taş çıkarttıran ses, hançere, nefes ve liyakat dillere destan imiş. (Hatıralar, Prof. Dr. İsmail Karaçam, Çamlıca yay. 2015, s. 227.)

Hafız Ali Efendi’nin kayıp ses kayıtları...

Yakın tarihimizin Kur’an ilimlerinde zirve şahsiyeti olan Hafız Ali Efendi’nin kütüphanesi bugün emin ellerde iken sesi ve nefesine dair elimizde maalesef çok fazla bir kayıt bulunmuyor. Zira Hafız Ali Efendi’nin sesini gelecek kuşaklara taşıma adına yapılmış olan hatim kaydı istikbale taşınmadan maalesef kaybolmuştur. Bu hazin hadisenin serencamını Hafız Ali Efendi’nin talebelerinden Diyanet İşleri Eski Başkanı Tayyar Altıkulaç hatıratında tafsilatlı bir şekilde anlatmıştır. Yıl 1973 Hafız Ali Efendi ve Abdurrahman Gürses hoca efendilerin Kur’an okuyuşlarının başından sonuna kadar kayda alınması gündeme gelir ve bu hususa öncülük eden Tayyar Altıkulaç tarafından dönemin Diyanet İşleri Başkanı Dr. Lütfi Doğan’a açılır. O da tereddütsüz kabul eder. Hafız Ali Üsküdarlı hocaya da teklif götürülür. O da biraz tereddütle kabul eder. Yanına da yardımcı olarak İsmail Karaçam vazifelendirilir. 15.11.1973 tarihinde her gün, günde üç saat olmak üzere kayıtlara başlanır. 20.01.1974 tarihinde kayıtlar tamamlanır. Neticede ortaya 45 kasetlik bir hatim kaydı çıkar. Kayıtlar değişen başkanlar ve başkan yardımcılar ile birlikte muhafaza edilir. Ancak bir türlü çoğaltma işlemi gerçekleştirilemez. En nihayetinde işin bir halkasında görevleri değişen isimlerden birisi olan Sami Uslu kayıtların bir safhadan sonra izini kaybettiğini, ancak bir şekilde depolarda bu kayıtların bulunduğunu sandığını söyler. (Zorlukları Aşarken I, Tayyar Altıkulaç, Ufuk yay. 2011, s. 204-207.)

27 Eylül 1976’da aramızdan ayrılan ve Sahrayıcedid mezarlığına defnedilen Hafız Ali Efendi’yi bugün Kur’an ilimleri tahsil eden herkesin tanınması icap ediyor.

Bir Neslin Öncüsü: Mahmut Bayram Hoca

Kamil BÜYÜKER

Onu anlatacak o kadar çok güzel vasfı var ki... Ancak ona en çok yakışan vasfı muallimlik ve imamlık olmuştur. Bu iki vasfı sebebiyledir ki bir neslin inşası için zaman ve mesai kavramı gözetmeksizin çalışmıştır. Bu güzel isim Mahmut Bayram hocadır.

Hüsrev Aydınlar hocanın rahle-i tedrisinde

Bu toprakların tarihini irdeleyenler yakın tarihimizin sancılı yıllarını, bir kuşağın iç burkan hatıralarını okurlar. O nesil için sıkıntılı zamanlarda gül yetiştirmek hiç de kolay olmamıştır. İmam Hatipler, Yüksek İslam Enstitüsü ve sonrasında ilahiyatlar aynı neslin gayreti ile yeşermiş, yine o gayretle bu topraklarda neşv ü nema bulmuştur. Bu işin çilesini çeken isimlerin başında hiç kuşkusuz Mahmut Bayram hoca gelmektedir. Kendisini yetiştiren Hüsrev Molla (Aydınlar) onlara şöyle dermiş: “Sizden hoca olmaz ama zaman sizi hoca yapacak.” Nitekim Fatih cami minberi ve mihrabı arasında sayısı 15-20 kişiyi bulan bir küçük talebe topluluğu son devir dersiamlarından Hüsrev Molla’nın rahle-i tedrisinden geçmekte ve kim bilir farkında olarak ya da olmayarak istikbale hazırlanmaktadır. Hüsrev hocanın ders verdiği hususi talebeler içinde: Abdullah Naim Şener, Salih Şeref, Abdülhalim Akkul, Yaşar Tunagür, Salih Tuğ hocanın babası Mehmet Tuğ, Yozgat Akdağmadeni Müftüsü Sadık hoca, İbrahim Vardar (Sabahattin Zaim’in amcası), Mahmut Bayram ve tamamlamadığımız diğer isimler yer alıyor. Bu halkanın içinde yer alan Mahmut Bayram hocanın ismi ise neredeyse Hüsrev Hoca ile hep birlikte anılır olmuştur. Hocasının hassasiyetleri, ilim öğretme aşkı, bitmek tükenmez gayreti aynen talebesi Mahmut Bayram hocaya da aksetmiştir. Öyle ki Hüsrev hocanın ilim yolundaki gayretini Mahmut Bayram hoca şu örnekle anlatır: “Hocam Hüsrev Efendi’nin kızı hastalanmıştı. Kullanacağı ilaç o günün parası ile 60 lira idi. Hocanın maddi durumu müsait değildi, alamadı. Çocuk da tüberküloz hastalığından kurtulamadı ve vefat etti. Hoca kızının öldüğü gün derse geldi. Mezarlığa dersi bitirip gitti. Mezarlıktan döndükten sonra da yine derse geldi. Üzgündü. Gözlerinden yaşlar süzülüğünü görüyorduk. Dersi tatil etsek mi, diye soracak olduk. “Yok” dedi. “Ders tatil edilmez.” Ben Hüsrev hocanın bir gün “işim var, derse gelmeyin” dediğini işitmedim.” (“Mahmut Bayram Hoca’nın Sohbetinde”, Altınoluk Dergisi, sayı: 19, Eylül 1987.)

Hocasını bu vasıfları ile anlatan Mahmut Bayram hoca kendisi de talebelerine “ben derse gelmediğim zaman mutlaka cenazeme gelin.” demiştir. O her sabah erken bir saatte çıktığı evine, değişik yerlerde ders vererek gece geç vakitlerde döner, ama bu yorucu ve tempolu çalışmadan hiçbir zaman şikâyetçi olmazdı. Hatta bir gün ders okuttuğu bir sırada Ona, evdeki çocuğunun kaynar suyla haşlandığı haberi telefonla ulaştığında: “Doktora götürüldü mü ?” diye sormuş, “götürüldü” cevabını aldıktan sonra kaldığı yerden dersine devam etmiş ancak dersi bittiğinde evine dönüp gitmişti. Bu yönüyle de hocasının gösterdiği mütevekkil çizgiden ve istikametten asla sapmamıştır.

Kızıl Minare Akademisi

Mahmut hoca 20 yıla yakın İmam Hatip Okulu’nda derslere girmiştir. Ancak görev yaptığı Kızıl Minare (Horhor) camisi de bir mektep vazifesi yapmış, yaz kış talebeler camiye akın etmiştir. En yakın talebelerinden aynı zamanda babasının da dostu olan Prof. Dr. Salih Tuğ, iki sene boyunca sabah namazlarından sonra Kızıl Minare camisinde, kendisinden Arapça dersi aldığını ifade ediyor. Camisini hayatın merkezi hâline getirmiş olan Mahmut Bayram hocanın bir başka hususiyetini de naklediyor:

“Benim Mahmut hocada en çok dikkatimi çeken şey onun klasik bir “namaz kıldırma memuru” olmamasıydı. Onun imamlık görevinden anladığı şey namaz kıldırma bitmiyordu. Görevinin asıl önemli boyutu sosyal sorumluluktu. Mahalle sakinleri arasında insanların her türlü şikâyetleri,

sorunları, ailevi problemlerini, işleriyle ilgili sıkıntılarını dinlerdi. Her türlü meseleleriyle ilgili onları aydınlatmaya çalışır, onlara yol gösterirdi, rehberlik ederdi. Onun bu faaliyetlerinden bazılarını bizzat şahit olmuşumdur. Onun aynı zamanda cami, okul ve Kur'an kursu gibi pek çok hayır kurumunun inşasında ve hizmete sunulmasında hatta işletilmesinde bir öğretmen sıfatıyla büyük emek ve hizmetleri olmuştur. (Muallimliğe Adanan Bir Ömür Mahmut Bayram Hoca, Haz. İsmail Kara, İBB. Yay. 2012, s. 5.)

Mesai kavramı tanımadan ilim yolunda bir ömür

Mahmut Bayram hocanın İmam Hatip Okulunda iken talebesi olmuş ve kendisine Arapçayı sevdiren adam olarak tanıttığı hocayı anlatan Prof. Dr. İsmail Karaçam, "Talebelerini yetiştirmek için onun katlanamayacağı bir fedakârlığı düşünmek mümkün değildir. Onun için ilim öğrenme ve öğretme bahis konusu olunca zaman mefhumu diye bir şey söz konusu olamaz. Öğrenmek niyetiyle onun kapısına gelip de geri çevrilen bir Allah'ın kulu düşünemezsiniz." demiştir. Camisini neredeyse bir ilim akademisine dönüştüren Mahmut Bayram hocayı ve hocanın yukarıda saydığı hususiyetleri İsmail Karaçam hoca yaşadığı bir hatıra ile de dile getirmiştir: "Galiba Bursa İmam Hatip Okulunda hoca idim. Bir işim dolayısıyla İstanbul'a gelmiştim. Tabii hocamı da ziyaret etmek istedim. Kızıl Minare Camii'ne vardım. Baktım ki cami karınca yuvası gibi kaynıyor. Hocaefendiyi sordum, biraz önce evine çıkmış. Evine gitmek için biraz yürüdüm, bir de baktım hocam karşımda. Büyük bir sevgi ve muhabbetle karşıladı beni. Hocamın elini öpüp hâlini hatırladım. Mevsim yaz idi yani okulların tatil olduğu bir zaman. Ama hocaefendinin okulu devam ediyor, hem de en büyük hızıyla. Hocaya "nasılsınız hocam?" deyince, bana: "Görüyorsun İsmail hoca, sabah namazından sonra başlıyor bu çalışma, yatsı sonuna kadar devam ediyor, Allah'a hamdolsun, günaha girecek zaman yok." dedi. (Hatıralar, Prof. Dr. İsmail Karaçam, Çamlıca yay. 2015, s. 153.)

11 Eylül 1978 tarihinde Mahmut Bayram hoca resmen emekli olur ama onun lügatinde emekliliğe yer yoktur. Emeklilik dilekçesinde 32 hizmet yılını doldurduğumdan ifadesi yer almakta, ayrıca aynı camide hizmete devam etmek istemektedir. Fiilen emekli olduğu yıllarda dahi İstanbul'da İhlamur, Tuba, Fazilet gibi kız Kur'an kurslarında Arapça başta olmak üzere, dini ilimler okutmaya devam etmiş, burada da sayısız hanım talebe yetiştirmiştir. (Kara, s. 7.)

Kız Kur'an kursundaki talebelerine önemli tavsiyeler

Kız Kur'an kurslarında hizmetlerine devam ederken, kız çocuklarının ev hayatına, anneliğe de hazırlanması gerektiğinin vurgusunu çokça yapmış. Hatta kendisiyle yapılan bir mülakatta şunları söylemiştir: "Ben kız çocuklarına hep şunları söyledim: Sizin en büyük tahsiliniz mutfaktır, bulaşık yıkamaktır, erkeğe hizmet etmektir, pantolonunu ütümektir. On tane fakülte bitirseniz değeri yok bir noktada. Evde ananızı mutfağa sokmayacaksınız. Sonra hayatta çok zahmet çekersiniz. Mesut olamazsınız. Sizin mesut olmanız kadınlık vazifesini iyi bilmenizle olur." (Mahmut Bayram Hoca ile Söyleşi, Haz. Abdullah Emin Çimen, Ensar Vakfı Haber Bülteni, Şubat-Nisan 1995.) Bugün Kur'an kurslarında rastlamadığımız ilimleri de Mahmut Bayram hoca kurslarda talebelere okutmuş. Özellikle Arapça ve Osmanlıca yanında İlm-i Kelam derslerini Manastırlı İsmail Hakkı'nın İlm-i Kelamla ilgili Telhisu'l-Kelâm adlı eserinden okutmuştur.

Zor zamanlarda talebe okutmak

Mahmut Bayram hoca, Türkiye'nin 1960 ihtilalli yıllarında ve daha sonraki muhtıra zamanlarında talebe okutmaktan asla vazgeçmemiştir. Hatta ders okutanların takibata uğradığı, hapislere atıldığı bu dönemde Mahmut Bayram hoca ilkelerinden ve öğretme aşından asla taviz vermemiştir. Yine kendi anlatımında şunları ifade etmiştir:

“İmam Hatip Okulunda iken İzhar, Kâfiye ve Katru’n-neda gibi klasik Arapça kitapları okutuyordum. O zamanın Cumhurbaşkanı Celal Bayar Edirnekapı’da camide elli-altmış çocuk görmüş. Bağırmiş, çağırmiş ve çocukları da dağıtmış. Hemen bana haber geldi. Hocam işler kötü, bu aralar Arapça okutmayın, tedbir alın. Ben de buna karşı çıktım. Celal Bayar bile gelse bu Arapça kitaplarını okutmaya devam edeceğim. Beni korkutmayın. Ben hırsızlık yapmıyorum dedim. Onlara bu ikazlarımdan dolayı teşekkür ettim sadece. Zerre kadar taviz vermedim. Büyük bir cesaretim vardı. Allah’ın işine bakın ki bir sefer bile mahkemeye verilmedim.” (Mahmut Bayram Hoca ile Söyleşi, Haz. Abdullah Emin Çimen, Ensar Vakfı Haber Bülteni, Şubat-Nisan 1995.)

Yine aynı sıkıntılı dönemlerde (1960 ihtilali sonrasında) talebesi Salih Tuğ hoca, şunları naklediyor: 1960 ihtilali sonrası dönemin hem İstanbul valisi, hem de belediye başkanı olan Örfi İdare Komutanı özellikle Fatih çevresindeki imamları toplar ve kendilerine Fatih çevresinde dışarıda çarşafa gezenler olduğunu ve artık bundan sonra çarşafa gezinmenin yasak olduğunu ifade eder. Çarşafa alternatif olarak getirdiği mantoların giyileceğini söyledikten sonra bunları bütün imamlara dağıtmaya başlar. Sıra Mahmut Bayram hocaya gelince der ki, “Efendim ben şimdi bu mantoyu alıp, eve götürüp refikama, “çarşafı çıkar, bunu giy” deme hakkını kendimde göremiyorum. Eğer bu işi siz yapabilirsiniz, buyurun siz yapın.” der ve bu teklifi reddeder.

Müstakim bir duruş sahibi Mahmut Bayram hoca ömrünün son demlerinde dahi ders vermeye devam etmiştir. Talebeleri o vakitlerde dahi hocanın kollarına girip ders okutmaya götürürlermiş. Nihayet büyük bir ilim yolcusu, hoca, muallim Mahmut Bayram hoca 16 Ocak 1997 tarihinde bir ramazan günü vefat etmiştir. Cenazesi 17 Ocak 1997 Cuma günü Fatih Camii’nden mahşeri bir kalabalık eşliğinde kaldırılmış, Topkapı Çamlık Mezarlığı’na defnedilmiştir.

Muallimliğe adanan Bir Ömür Mahmut Bayram Hoca

Sema Çelem

Türkiye’de dinî eğitim verilmesinin imkânsız olduğu yıllarda İslami ilimleri, kültürünü ve yaşamını Mahmut Bayram Hoca gibiler ayakta tutmaya çalıştı. O, hocalığı aşk derecesinde benimsemiş, kendini insan yetiştirmeye adanmış, yaşanan fetret döneminde bir kimseye bir kelime öğretmeyi hizmet addetmiş ve ilerlemiş yaşına rağmen gün doğumundan batımına İstanbul’u semt semt hizmet cehdiyle taramış (Altınoluk röportaj, 1987 - Eylül, Sayı: 19, Sayfa: 13, Konuşanlar: İ. L. Çakan, vd.) bir büyük insan...

Mahmut Hoca 1914 yılında Gönen’in Bayramiç köyünde doğar. 93 Harbi’nde Kafkaslardan göç eden bir ailenin çocuğudur. On altı yaşında iken Gönenli Mehmet Efendi’den hafızlık eğitimi alarak tahsil hayatına başlar. Hafızlığını tamamlayınca imamlık yapmaya başlayan hoca efendi, Gönenli Mehmet Efendi’nin İstanbul’a intikalinin ardından hocasının yanına gelir. Dersiam Hüsrev Hoca’dan Arapça ve İslami ilimler tahsil eder. Ondan ve diğer hocalardan ilim ve irfan yanında hizmet aşkı ve üslubu kazanır. İkisini de tanıyanlar Mahmut Hoca ve Hüsrev Hoca’nın okutma aşkı, talebeye ve derse olan bağlılıklarının birbirlerine çok benzediğini söylerler. İstifade ettiği hocalar arasında Hasan Basri Çantay, Ömer Nasuhi Bilmen gibi dönemin tanınmış üstatları vardır. Bu arada imamlık görevine devam eder. Hoca efendi bu görevi ömrünün sonuna kadar oldukça geniş bir çerçevede yerine getirir. O, sosyal sorumluluğu olan bir imamdır. Mahalle sakinleri arasında insanların her türlü şikâyetleri, ailevi problemleri, işleriyle ilgili sıkıntıları vb. dinler, onları aydınlatmaya çalışır, rehberlik eder. Ayrıca ihtiyaç sahibi insanların özellikle öğrencilerin listesini çıkarır, her çocuğun ihtiyacını karşılamak üzere hayırseverlerden burs temin eder, öğrenim hayatları boyunca ihtiyaçlarını karşılar. Aynı zamanda cami, okul, Kur’an kursu gibi pek çok hayır kurumunun inşasında ve hizmete sunulmasında bir öğretmen sıfatıyla büyük emeği vardır. (İsmail Kara, Muallimliğe Adanan Bir Ömür, İ. B. B. Kültür Müdürlüğü, 2012, s. 5.)

İmam hatip okullarının ilk mimarlarından Celal Hoca’nın daveti ile bu okullarda öğretmenliğe başlayan Mahmut Hoca’nın çileli dava yolculuğu uzun yıllar sürer. 1951 yılında öğretmenliğe başladığı İstanbul İmam Hatip Okulu’nda Arapça hocası olarak 20 yıl süreyle hizmet eder. (Mahmut Bayram Kültür ve Dayanışma Derneği, Gönen, 2008.) Kendi öğrencileri eğitimlerini tamamlayıp görevi devraldıklarında, dünyanın en bahtiyar insanı olarak emekli olur. Emeklilik yıllarında kız öğrencilerin yetişmesi gayesiyle İhlamur, Tuba gibi kız Kur’an kurslarında çalışmaya başlar. Bizler bu dönemlerin nasıplı öğrencilerindeniz.

İhlamur Kız Kur’an Kursu’nda dinî tahsile başladığımızda hocamız yetmişli yaşlardaydı. Sirtında gri önlüğü, bembeyaz saç ve sakalı ile Arapça öğretmeye harfleri yazarak başlamıştı. Öyle zevkliydi ki usulü. Verilen sayfalarca ödev hiç zor gelmezdi. Sonra isim ve sıfatlar verdi ezberlememiz için ve ezberlenen bu kelimelerle isim cümlesi yapmayı öğrendik. Kolayca, çabucak. Seksenli yılların İhlamur Kız Kur’an Kursu’nda ortaokul ve liseyi bitirip gelmiş bir grup olarak hocamız sayesinde imam hatip ortaokul müfredatını kısa zamanda tamamladık. O nasıl bir öğretmendi ki, yaptığı bu çalışma ömür boyu eklenecek diğer ilimlere sağlam bir temel teşkil etti. Dönemin bütün sıkıntlarına rağmen umutla eğitime devam etmemize yardımcı oldu. Onun ders üslubu hakkına kendisi ile yapılan bir röportajda Prof. Dr. Salih Tuğ şöyle diyor:

Hoca’nın Arapça öğretimi klasik medrese usulü gereği Bina, Maksut gibi kitapları takip edip Emsile çekimleri yaptırmak şeklinde değildi. Çok pratik bir yöntem kullanırdı. Biz sarf ve nahiv üzerinden öğrendik Arapçayı. (Nuran Acar, Muallimliğe Adanan Bir Ömür, Hazırlayan: Prof. Dr. İ. Kara, İ. B. B. Kültür Müdürlüğü, 2012, s. 50.)

Mahmut Bayram Hoca zamana değer verir, tebeşirle yazılan tahtada bir yanlış varsa onu silmek için silgi aramayı vakit kaybı kabul eder, sırtındaki formanın kolu ile hemen siliverirdi. İmam hatip okullarının ilk kuruluşunu gören ve bu okullar için bizzat mücadele veren hocamız, her dakikayı bu milletin çocuklarına bir şeyler öğretmekle değerlendirirdi. Derslerine gösterdiği titizlikle öyle maruftu ki, onun dersinin boş geçme ihtimalinin olmayacağını herkes bilirdi. Sonraları Cumhuriyet'in sancılı dönemlerinde hizmetleriyle iz bırakmış pek çok hoca efendinin biyografilerinde şahit olduğumuz şu cümleler hocamızın ağzından sık sık dökülürdü:

“Eğer bir gün derse gelmezsem, cenazeme gelin.”

Kendisiyle yapılan bir söyleşide onunla ilgili anlatılan olay ne kadar manidar:

“Hastalık, ev meşgalesi vs. ders vermenin önünde kesinlikle engel değildir. Hocanın okulda olduğu bir sırada bir çocuğunun üstüne kaynar su dökülür. Hoca'ya evden telefon edilir:

-Çocuk yandı, gelin.

Hoca sorar:

-Doktora götürdünüz mü? “Götürdük” cevabını alınca dersine devam eder. Eve ders bittikten sonra gider. Kader ve kaza inancının yağurduğu bir dünya. Bu dünya tedbirle de bütünleştiyse, telaşa ne gerek.” (Altınoluk röportaj, 1987 - Eylül, Sayı: 19, Sayfa: 13.)

Nitekim muhterem zevcesinin vefat ettiği gün kendisi ile kelim dersimiz vardı. Sabah derse geldi, öğle namazında cenazeye kurs müdürümüz Orhan Baş Hocamızın refakatinde katıldı.

Kendisi de hafız olan hocamız hafızlara iltifat eder, onlarla özel ilgilenir; “Kızım, biz ha'sı gitmiş fız'ı kalmış hafızlarız” diyerek sağlam hafızlar olmamızı tembihlerdi. Bize “abla” diye hitap etmesi hoşumuza giderdi. “Kur'an eğitimini tercih eden her öğrenci on üzerinden beşi hak eder, üstünü siz tamamlayın” diyerek karneye not verme işini diğer hocalarımıza bırakırdı. “Bir genç kızın, bir hanımın kültürü evine gelen misafiri ağırlaması, çocuklarını yetiştirmesi. İsterse iki üniversite bitirsin” düşüncesiyle Abdullah Ulvan'ın “İslam'da Aile Eğitimi” adlı eserini aldırması ve “Bunu okumadan hiçbiriniz evlenmeyin” demişti.

Bidatlere karşı çok hassastı. “Kara Davut” namıyla meşhur kitabı okutmaz, Hz. Eyüp için toplum arasında yaygın olan bütün vücudunun kurtlanmış olduğu hikâyesini “Allah Peygamberini insanların tiksineceği bir hâle koymaz” diyerek eleştirirdi.

Onun imam hatip nesli üzerinden birlik ve beraberlik mesajı veren şu cümleleri her dönem Müslümanlar için önem arz edecektir:

“Müslümanlar arasında ihtilafa sebep olacak işler yapmasınlar. Daima birleştirici olsunlar. Kendi aralarında sürtüşmesinler, ilmi hâkim kılmak için çabalasınlar.” (Ensar Vakfı Haber Bülteni, Şubat-Nisan 1995.)

O ve onun kuşağı, dinî ilimlerin bu topraklarda unutulması korkusunu en derin şekilde yaşamış, bu duruma engel olmak için canla başla mücadele etmişlerdir. Kıdeminden dolayı müftülük tarafından hacca gönderileceğini öğrenince “Ben yıllar süren hocalığımın bedelini bir hac ile almak istemem” diyecek kadar karşılıksız yaptıkları. Onların samimiyeti bugünlere gelmemize vesile oldu. Allah hepsinden razı olsun. Kıyamete kadar kapanmayacak defterlere sahip hocalarımız gibi, bize de kesilmeyecek güzel ameller nasip etsin.

Ahmet muhtar Büyük çınar. “Hayatım İbret Aynası” Bir Büyükçınar Göçtü

Ishak Özen

12 yıl önce yeniden basılan “Hayatım İbret Aynası” başlıklı hatıratına “Ömür kısa, arzu çok, yaşım seksen bir. Önümde dağlar kadar hizmet var. Ben ise henüz işin başındayım.” cümleleri ile başlayan Ahmet Muhtar Büyükçınar hoca efendi, doksan üç yıllık hizmetini tamamlayarak 6 Nisan 2013’de Hakk’a yürüdü.

Kendisi ile bizzat tanışıp hayır duasını almak nasip olmasa da değme romanlara taş çıkartan ve “Bu kadarı da ancak filmlerde olur.” dedirten hayat hikâyesini okudum yıllar önce. Hoca efendinin, “Bugün kendim dahi tüm bunları nasıl yaşadığıma hayret etmekten kendimi alamıyorum.” dediği hayat hikâyesi, İstiklal şairi Mehmet Akif Ersoy’un dostluğunu kazanarak kendisinden istifade eden ve genç nesle yönelik gerçekleştirdiği sohbet toplantıları ile bir devre adını altın harflerle yazdıran merhum Mahir İz hocayı da heyecanlandırmış ve dudaklarından “Nihayet aradığım adamı buldum. Ezher’de okuyup gelmiş Ahmet Muhtar hoca namında bir zat, ilmî tedrisat ve hizmette tam benim arzu ettiğim metodu takip ediyor. Kendisi ile çok işler yapacağız. Bugün çok bahtiyarım!” sözleri dökülmüştür.

Henüz bir yaşına gelmeden annesini kaybeden Büyükçınar’ın, dört yaşında teyzesinin şefkatinden de mahrum kalması ve hemen ardından babasının üçüncü evliliğini gerçekleştirmesi, hoca efendi için yıllarca sürecek çileli bir hayatın da başlangıcı olur. Sonraki yıllarını kendi ifadesiyle merhametsiz, cimri ve ilgisiz bir baba ile zalim bir üvey anne ve kendisini kaçak rakı imalatında çalıştıran ve hatta esrar sattıran bir dayı ile geçirmek zorunda kalan Büyükçınar’ın hayatı, sahipsiz, sevgisiz ve kimsesiz küçücük bir çocuğun her türlü yokluk ve yoksunluk içerisinde sınırlanarak tek başına ayakta kalmasının, azim ve kararlılıkla çalışıp bir İslam âlimi olarak ortaya çıkmasının destansı bir hikâyesidir.

“Hayatım İbret Aynası”, bir arayışın ve ilim yoluna adanmış bir hayatın hikâyesidir. “Ya ilim, ya ölüm!” diye çıkılan ve bir asra yaklaşan uzun bir yolculuğun hikâyesi...

Ahmet Muhtar Büyükçınar’ın hayatı ilmin, irfanın, şefkatin ve aile sıcaklığının olmadığı bir ortamdan sıyrılıp kendi yolunu kendi çizen, arayıp bulduğu her hocadan ders almak için yalvaran, “Eğer bana ders vermezseniz kıyamet günü yakanıza yapışırım.” diyecek ve hayatı boyunca mecbur kalmadıkça asla kitaplara arkasını dönüp oturmayacak kadar hassas bir ilim ve irfan aşığının doğuşunun dokunaklı hikâyesidir.

Altı yaşından itibaren dokumacılık, sığırtmaçlık, bağ bekçiliği, çerçilik, kebaççılık, aşçılık, baklavacılık, marangozluk, hamallık ve ırgatlık yapan ve sık sık evden kaçarak kayıplara karışan Büyükçınar, on yedi yaşına geldiğinde gönlünü dolduran Kur’an aşkıyla her şeyden vazgeçip kendisini İslami ilimleri öğrenmeye ve öğretmeye adar. Kaçak olarak Halep ve Şam’a giden hoca efendi, bu şehirlerde iki sene eğitim alır. Daha sonra yurda dönen ve askerliğini yapan Büyükçınar, bu kez yasal yollardan Kahire’ye gider ve Ezher Üniversitesinde 12 yıl eğitim görür. Okul yıllarında Türk ve Arap öğrencilere özel dersler veren hoca efendi, aynı zamanda Aynü’ş-Şems Üniversitesi’nde de hocalık yapar. Büyükçınar, Kahire’de yaşadığı yıllarda devrin en büyük İslam âlimlerinden son Osmanlı Şeyhülislamı Mustafa Sabri Efendi’den, Zahit Kevseri’den, Ezher’de müderris olan Konyalı Ali Zeki Efendi’den ve İslam İşbirliği Teşkilatı eski Genel Sekreteri Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu’nun babası Yozgatlı Muhammed İhsan Efendi’den de feyz alır. Tahsilini tamamlamasının ardından Ezher’de hoca olarak kalması da dâhil, kendisine yapılan tüm cazip teklifleri reddederek 1962 yılında Türkiye’ye döner.

O yıllarda Ezher diploması kabul edilmediği için, resmî bir görev alamaz. İlk hocasına verdiği sözü tutarak her isteyene ders verir ancak hiç kimseden ücret almaz ve 1977 yılına kadar ailesini baklavacılık, dokumacılık ve konfeksiyonculukla geçindirmeye çalışır. 1977 yılında 57 yaşında iken Diyanet İşleri

Başkanlığının Haseki Eğitim Merkezi'nde "resmen" hocalığa başlayan Büyükçınar, 1985 yılında yaş haddinden emekliye ayrılır.

Ahmet Muhtar Büyükçınar'ın hayatının en dikkat çekici yönü, onca zorluğa, yoksulluk ve yoksunluğa tek başına direnerek kendi azim ve çabasıyla eğitimini tamamlamasının ardından kendisine geniş imkânlar teklif edilmesine rağmen asla ilmini maddiyata çevirmeyi düşünmemesi, diplomasının bile tanınmadığı kendi ülkesine dönerek hiçbir öğrencisinden ücret almadan dokumacılık ve baklavacılık yaparak hayatını kazanmaya çalışmasıdır.

Büyükçınar hoca İslam'ı ve Kur'an'ı genç nesillere aktarabilmek için binbir türlü meşakkate göğüs geren ve bir gün yatsı namazı sonrası kimselerin olmadığı bir saatte kahvehanede çaycıya Kur'an dersi verirken "yakalanan" hoca efendiye komiserin söylediği, "Biz Kur'an'ı yok etmeye çalışıyoruz, sen de bize meydan okuyarak çayhane adı altında burada Kur'an öğretiyorsun!" cümlesi, bir devrin, milletin temel değerlerine bakış açısını ve psikolojisini yansıtmaları bakımından oldukça manidardır.

Bu mübarek topraklarda her şehirde, her köyde bir Büyükçınar'ın ebediyete kadar var olması duasıyla

İlim ve Takva Ehli: Ahmet Muhtar Büyükçınar

Doç. Dr. Durak PUSMAZ

Büyükçınar Hoca eğitim merkezine sabahları erken gelir, o gün okutacağı konuyu veya sureyi açar onun üzerinde derin derin düşünürdü. Bilindiği gibi, Amme cüzündeki sureler Peygamber Efendimize ilk inen surelerdir. Bu sureler genellikle kısa ve veciz olup ihtiva ettikleri manalar geniştir.

1978 yılında İstanbul Haseki Eğitim Merkezinde düzenlenen II. Dönem Müftü ve Vaizler İhtisas Kursuna katılmışım. Ahmet Muhtar hocamızla orada tanışmak nasip oldu. Haseki Eğitim Merkezi; Diyanet İşleri Başkanlığımızın ve ülkemizin güzide eğitim kurumlarından biri olup, yurt içinde ve dışında tanınmış, hatta bir marka olmuştur. Büyükçınar hocamız söz konusu Eğitim Merkezindeki güzide hocalarımızdan biri idi.

Haseki Eğitim Merkezi'nde hocamıza iki sene müddetle talebe/kursiyer olarak, daha sonra da 1985 senesinde yaş haddinden emekli oluncaya kadar asistan ve hoca olarak beraber çalışmak nasip oldu. Gerek kursiyer olarak gerekse asistan ve hoca olarak beraber olduğumuz müddet içerisinde hocamızdan ilim ve hayata dair çok şeyler öğrenme imkânı buldum.

İhtisas kursumuzun müddeti iki sene idi. Büyükçınar Hoca hadis ve tefsir derslerine geliyordu. Hadis derslerinde kendisinden Sünen-i Ebî Davud'un çeşitli bölümlerini, tefsir derslerinde de Tefsiru İbn Kesir'den Amme cüzünün tefsirini okumuştuk.

Muhtar Hoca gerek hadis derslerinde ve gerekse tefsir derslerinde bunların şerhlerine pek bakmaz (kanaatimizce daha önce defalarca okuttuğu ve baktığı için), bizzat ayet ve hadis metinleri üzerinde önce kendi etrafıca düşünür, anlamaya çalışır, sonra da bunu biz talebelerine anlatırdı. Anlatımı kısa, özlü ve veciz olurdu. Fazla teferruata girmezdi. O, tefsirlerdeki ve hadis şerhlerindeki falan şöyle dedi, falan böyle dedi gibi fazla teferruata girmez ve bunları nakletmekten hoşlanmazdı. Hz. Ali (r.a.)'ye nispet edilen: "Kâne'l-ilmü noktaten kesserehu'l-cühhâl: İlim bir nokta idi, cahiller onu çoğalttı." sözünü zaman zaman söylerdi.

Büyükçınar Hoca eğitim merkezine sabahları erken gelir, o gün okutacağı konuyu veya sureyi açar onun üzerinde derin derin düşünürdü. Bilindiği gibi, Amme cüzündeki sureler Peygamber Efendimize ilk inen surelerdir. Bu sureler genellikle kısa ve veciz olup ihtiva ettikleri manalar geniştir. Büyükçınar Hocamız derste önce sureyi okur, anlaşılması güç olan kelime ve terkipleri anlaşılması daha kolay olan kelime ve cümlelerle izah eder, sonra da tefsirini kursiyerlerden birine okuturdu. Hoca bazı ayetlere geleneksel meal ve tefsirlerin dışında manalar verir ve açıklamalarda bulunurdu. Bizim de eski tefsirlerdeki bilgileri tekrar etmekle yetinmememizi, ayetler üzerinde düşünmemizi ister ve Kur'an'ın her çağın insanına söyleyecek sözünün olduğunu belirtirdi.

Cömert idi

Hocamız cömert idi ikram etmeyi, yedirmeyi severdi. Aynı zamanda çok güzel yemek yapardı, iki yüz çeşit yemek yapmayı bildiğini söylerdi. Özellikle pişirmiş olduğu Buhara pilavını yemeye doyum olmazdı. Her dönem, kursiyerleri ayrı ayrı sınıflar hâlinde evine davet eder, onlara Buhara pilavı ikram ederdi. Bizim dönemimizde de yaklaşık yirmişer kişilik üç sınıf idik, her sınıfı ayrı bir günde davet edip Buhara pilavı ikram etmişti.

Hocaefendi abur cubur her şeyi yemezdi, yediği şeylerin, güzel, kaliteli, taze ve leziz olmasına dikkat ederdi. Buna Bakara suresi 168, 172 ayetleriyle Maide suresi 88. ayetinde geçen 'tayyibat' kelimeleriyle Kehf suresinin 19. ayetinde geçen 'ezkâtaâmen' ifadelerini delil olarak zikrederdi. Yediğimize dikkat

etmemizi ve midemizin her şeyi içerisine atacağımız bir çöplük olmadığını söylerdi. Hocaefendi bir öğünde çok çeşitli yemekler yemezdi. Davetlerde aşırı gidilerek israf derecesine varan çok çeşitli yemekler yapıldığını bildiği için ev sahibine hangi yemekleri getireceğini sorar, bunlardan iki tanesini seçerdi. Tabii yemeğin sonunda yenen tatlı hariçti.

Talebelerini çok severdi

Hocamız talebelerine çok düşkündü, onları çok severdi. Onlara sadece ilim öğretmekle yani dersini okutup belirli konuları aktarmakla kalmaz, onlara hayat tecrübelerini, hayatta muvaffak ve başarılı olabilmenin yollarını da anlatır, bunun için düzenli ve prensipli olarak çok çalışmanın gerekli olduğunu söylerdi. Hocamız tabir caizse feleğin çemberinden geçmiş, küçük yaştan itibaren çok sıkıntılı bir hayat yaşamıştı. Bunları talebelerine anlatır, hayatta mutlu olmanın yollarını da gösterirdi.

1985 yılında yaş haddinden emekli olduktan sonra Yalova-Esenköy'e yerleşmişti. Orada da talebeleriyle sık sık görüşmek ister, bundan büyük bir zevk alırdı. Sık sık ziyaret edilmediği zaman sitemde bulunurdu. Bir defa bana telefon etmişti, konuşmalarımız esnasında: "Benim Antep'te bir hocam vardı, vefat etti." demişti. Ben de yeni vefat etmiş olduğunu zannederek: "Başınız sağ olsun, Allah rahmet etsin." demiştim. Hocamız, "Dinle, şimdi vefat etmedi, yıllar önce vefat etti. Hocam hayatta iken Antep'e gidip ziyaret ederdim, o vefat ettikten sonra oğullarını ziyaret ettim, onlardan vefat eden olunca da torunlarını ziyaret ediyorum." demişti. Anladım ki hocamız kendisini sık sık ziyaret etmediğimizden dolayı bize sitem ediyordu. Hocamız haklı idi, kendisini sık sık ziyaret edemiyorduk. Oğlu kışları İstanbul'da Yeni Sahra'da oturuyordu. Hoca da bazen oğlunun yanında kalırdı. Bir defa telefonda kendisine: "Hocam, İstanbul'a geldiğinizde haberim olsa da görüşsek." demiştim. Hocam, "Ağaç yaşlanınca kök hareket etmez, dalları hareket eder." diye yine beni mahcup etmişti.

Esenköy'de bir defa kendisini ziyarete gittiğimde yine sitemde bulunarak geç geldiğimi söylemişti. Ben de, "Hocam, iki ay önce gelmiştim" deyince "iki ay geç değil mi?" diyerek, talebelerinin kendisini daha çok ziyaret etmeleri gerektiğine işaret etmişti. "Hayru'l-ebeveyni men allemeke: En hayırlı ebeveyn sana ilim öğretendir." sözünü sık sık söylerdi.

Hocamızla kitap tercümelerimiz

Haseki Eğitim Merkezi bitince beş kişi orada asistan olarak bırakılmıştık. İstanbul'un şartları zor idi, lojman yoktu, kirada kalacaktık, kiralar da yüksek idi. Ne yapacağız diye kendi aramızda konuşuyorduk. İmdadımıza Büyükçınar hocamız yetişmişti. Hocamız çalışmayı sever, çok çalışır, çalışmaktan hiç usanmaz, aksine bundan zevk alırdı. Yaptığı işi seve seve yapardı. Azim ve prensip sahibi biriydi. Talebelerinin de çok çalışmalarını isterdi. Bir gün bize "Kitap tercüme edilmesini isteyen yayın evleri var, beraber tercüme edelim, hem pratik olarak tercüme tekniklerini öğrenmiş olursunuz, hem ek gelir elde eder, sıkıntılarınızı gidermiş olursunuz. En mühimi de yüce dinimize, onun daha güzel anlaşılıp yaşanmasına hizmet etmiş olursunuz." demişti. Biz, "Doğru ve güzel tercüme etmeyi becerebilir miyiz?" deyince, "Tercüme ettiğiniz bölümleri getirir, beraber okur, kontrol eder, son şeklini veririz" demişti. Ben, Abdullah Yücel ve Ahmet Arpa, Haseki Eğitim Merkezindeki mesai ve derslerimizin dışında tercüme işine başlamıştık. Önce İmam Malik'in Muvatta' isimli eserinin ikinci cildini tercüme ettik. (Birinci cildi hocamız daha önce başka talebeleriyle tercüme etmişti). Sonra da İmam Münziri'nin "et-Tergibve't-Terhib" isimli dört ciltlik hadis kitabını tercüme etmeye başladık. Hocamız yazdıklarımızda tercüme kokusunun olmamasını, anlaşılır, kolay ve akıcı bir üslupla tercüme etmemizi istiyordu. Yaptığımız bölümleri hocamıza götürüp okuyorduk. Bazı zor bölümlerin tercümesinde zorlanıyor, her kelimeye mana vermeye çalışıyorduk, onun için de güzel bir tercüme ortaya çıkmıyordu. Hocamız, orada ne denilmek istendiğini sorar, biz de 'şu denilmek isteniyor' diye ibareyi biraz açarak ifade ederdik. Hocamız: 'O zaman öyle yazın, niye anlaşılmaz, muğlak bir şekilde yazıyorsunuz' derdi.

Takva fetva

Hocamız geniş ilminin yanında aynı zamanda muttaki, zahit ve âbit bir kimse idi. Haftanın pazartesi ve perşembe günleri nafile oruç tutar, geceleri kalkıp teheccüt namazı kılardı. Bazı kimseler genellikle kendileri fetvayı yaşar yani dinin ruhsat ve kolaylıklarından yararlanır, ama insanlara takvayı yani azimetle amel etmeyi, dini bütün incelikleriyle yaşamayı söylerler. Hocamız öyle değildi; kendisi takva ile amel eder, güç olanı yapar, ama halka fetva ile amel etmelerini, kolay olanı yapmalarını söylerdi. Bu konuda bize de “hocalar takva ile amel etmeli, halka ise fetvayı söylemelidirler” derdi.

Haseki Eğitim Merkezi hocaları ve kursiyerleri olarak 1979 yılında topluca umreye gitmiştik. Şimdi M. Ü. İlahiyat Fakültesinde Öğretim Üyesi olan Prof. Dr. Hasan Elik Bey o tarihlerde Mekke’de öğrenci idi. Bir akşam Büyükçınar hocamızla benim de içerisinde bulunduğum bir grup arkadaşı evine davet etmişti. Yiyip içtikten sonra sohbete dalmıştık, vakit de ilerlemişti. Hocamız hemen, ‘artık geç oldu, kalkalım, yoksa teheccüte kalkamayız’ diye bizi uyarıyordu. Yolda gelirken de “ben bu hocalara hayret ediyorum, geç saatlere kadar oturuyorlar, teheccüte nasıl kalkıyorlar?” demişti.

Muhtar Hoca’da mezhep taassubu yoktu. Fetva verirken de bir mezhepte bir kolaylık varsa onunla fetva verirdi. İslam dininin kolaylık dini olduğunu söyler ve halka kolaylık gösterilmesini gerektiğine inanırdı.

Daha önce de belirttiğimiz gibi Hocayla hadis derslerinde Sünen-i Ebî Davud okumuştuk. Kitapta Hanefi mezhebinin görüşlerini teyit eden hadisler olduğu gibi, diğer mezheplerin görüşlerine uygun hadisler de vardı. Zaten mezhep farklılıklarının temel sebeplerinden biri de aynı konuda değişik hadis-i şeriflerin rivayet edilmiş olmasıdır.

Hocamız okuduğu her hadisle bir defa da olsa amel ettiğini söyler ve bize de, böyle yapan kimsenin Peygamber Efendimizin o sünnetini de işlemiş olacağını ve bundan ecir alacağını belirtirdi.

Kayluleye önem verirdi

Kaylule; öğle uykusu, öğle namazından sonra bir müddet yatıp uyumak ve istirahat etmek demek olup Peygamber Efendimizin sünnetidir. Peygamber Efendimiz öğle namazını kıldıktan sonra bir miktar yatıp uyur yani ‘kaylule’ yapar, ashabını ve ümmetini de buna teşvik ederdi.

Büyükçınar Hoca öğle vaktinde mutlaka kaylule yapardı. O’nun diğer işleri gibi kaylule yapması da gayet pratik olurdu; oturduğu yerde başını eğer, gözlerini kapatır, 10-15 dakika dinlenir, hatta uyurdu. O kendisini öyle alıştırmıştı, kaylule niyetiyle gözünü kapattığı zaman hemen uyuduğunu, bunun çok yararlı olduğunu, hem Peygamber Efendimizin sünnetine uyulmuş olacağını, hem de yorgunluğu atıp, vücudu ve zihni dinlendirdiğini söylerdi. Biz talebelerine de öğle vaktinde yatıp dinlenme imkânı bulamasak bile mutlaka masanın üzerine başımızı koyup gözlerimizi kapatarak on, on beş dakika kestirmemizi önemle tavsiye ederdi.

Ahmet Muhtar Büyükçınar Hocamızın daha birçok özellikleri ve güzellikleri vardır. Biz şimdilik bunlarla yetindik. Hocamıza Allah’tan rahmet diliyor, ruhunun şâd olmasını, mekânının cennet olmasını niyaz ediyoruz.

Veysel Oduncu Hocamızı Uğurlarken

Mesut Özünlü

Yaşadıklarım bazen beni, insanların öldükten sonraki hâlleri ile yaşayış şekilleri arasında şaşırtıcı bir paralellik olduğu düşüncesine götürür. Bunu ilk defa Kahire’de, Hz. Hüseyin’e ait olduğu söylenen makam ile İmam Şafii Hazretlerinin metfun bulunduğu türbede fark etmiştim.

Hz. Hüseyin’in kafasının gömülü olduğu rivayet edilen makam; tarihî Ezher Camii’nin yanı başında, Mescid-i Hüseyin’in hemen bitişiğinde yer alıyordu. Ne zaman bu makama uğrasam, sanki burada Hz. Hüseyin’in mübarek kafası değil de, hayatının çalkantılı bir safhası gömülüymüş gibi bir izlenime kapılırdım. Hemen her cuma namazından sonra birçok Kahireli bu makama dolur; kimi yüksek sesle dua eder, kimi kendini tutamayarak galeyana gelir, feryat-figan eşliğinde kâh bağırarak kâh titreyerek kendinden geçerdi. Bazen bu keşmekeşliğin içerisine çocuk ağlamaları, kadın haykırırları ve uzaktan uzağa yankılanan dervişlerin zikir sesleri ile satıcı çığlıkları da eklenince; Hüseyin efendimiz sanki Siffin’in tozlu dumanlı siyasi ortamında yitip gitmiş veya Kerbela’nın kızgın kumları arasında bin bir ıstırapla bitip tükenmiş gibi bir silüet ortaya çıkardı.

İmam Şafii Hazretlerinin türbesine girdiğimde ise çok daha farklı bir ruh hâli ile karşılaştım. Işıl ışıl kristal cam muhafazalı bir sandukadan türbenin kubbe ve tavanlarına doğru yayılan yemyeşil bir ışık dörtgeni; âdeta içinde bulunduğumuz zamandan bizi koparır, o büyük İslam düşünür ve fakihinin tedris soluyan nadide atmosferine doğru deruni bir seyahate çıkarırdı. Hemen her ziyaretçi sessizce içeriye girer, yarı ürkek yarı heyecanlı bir yüz ifadesiyle sessizce dudaklarını kımıldatır, sadece o büyük imamın mübarek ruhuna fatihalar göndermekle meşgul olurdu. Bu görüntü beni; sanki onun kadar okumuyor, onun kadar düşünmüyor, onun kadar İslam’ın ve insanlığın meselelerine kafa yormuyor oluşumuzun, dahası ödevini yapmamış bir öğrenci mahcubiyeti ile suspus oluşumuzun tütsülediği zarif ve flu bir akademik havaya sürüklerdi.

02 Ocak 2014 tarihinde saat 22.30 sularında vefat eden Veysel Oduncu hocamızın rahmeti Rahman’a ulaştığı anlar ile yaşadığı zamanlar arasında da müthiş bir paralellik göze çarpıyordu sanki. Hocamızın vefat ettiği gece perşembe, defnedildiği gün ise çok sevdiği cuma idi. Ilık ve hafif yağışlı bir kış sabahı bakan bürokrat, amir memur, işçi işveren yüzlerce kişi yavaş yavaş Diyanet İşleri Başkanlığının yanı başında bulunan ve yaklaşık sekiz ay önce ibadete açılan Ahmet Hamdi Akseki Camii’nin avlusunda toplanmaya başlamış, cuma namazından sonra Veysel Oduncu hocamızı son yolculuğuna uğurlamaya gelmişti. Hocamız, sağlığının yavaş yavaş bozulmaya başladığı günlerde bu caminin ibadete açıldığını ve iç tezyinatının çok güzel ve sade olduğunu duymuş, zaman zaman bu yeni camiye gitmeyi çok arzu etmişti. Ancak onun bu camiye gelişi, hayatta iken değil vefat ettikten sonra nasip olmuştu. Önce mevtaya ait tabutun önünde, Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Sayın Prof. Dr. Hasan Kâmil Yılmaz hocamız samimi ve hepimizi duygulandıran bir konuşma yapmış; Veysel Oduncu Hoca Efendi’nin özellik ve güzelliklerinden söz etmiş, cemaatten iyi şahitlik ve helallik aldıktan sonra cenaze namazını kıldırılmıştı. O gün mevsim kış olduğu hâlde tıpkı hocamızın şefkat ve merhametini çağrıştırmaya çok farklı, gayet latif ve yumuşak bir hava vardı Ankara’da...

Kimdi Veysel Oduncu Hoca Efendi, nasıl bir insandı, niçin bu kadar saygı ve sevgi görüyordu? O her şeyden önce samimi bir Müslüman, kitap ve ilim aşkıyla yanıp tutuşan bir hoca efendiydi. Hem ilmi hem ahlaki hem insani özellikleriyle örnek bir şahsiyetti. O bir Kur’an hafızı... Bir muallim... Bir hoca efendi... Aile reisliğinden çocuklarını yetiştirmesine kadar hemen her konuda model olmuş, sevenleri tarafından parmakla gösterilmiş bir mümtaz sima idi... Hizmetleri, sadece imamlık yaptığı mahalle ile sınırlı kalmamış, 1966-1983 yılları arasında Nazilli’de bir neslin yetişmesine öncülük etmiş; başta din görevlisi arkadaşlarına olmak üzere; çevresine, mahallesine, kısacası bütün bir ilçeye her hâliyle örnek olmuş bir güzel insandı.

Veysel hocamız, 1927 yılında Afyon ilinin ve ülkemizin en eski ilçelerinden biri olan Bolvadin’de dünyaya gelir. Henüz beş yaşında iken mahallelerinde Bülbül Hoca olarak bilinen Ömer Efendi’den namaz sure ve dualarının yanında bazı kısa aşrı şerifler ile temel dinî bilgiler öğrenir. Aynı zamanda Ömer Efendi’den bidat ve hurafelerin dinimizde yeri olmadığına; Kur’an, mevlit ve sala gibi dinî kiraat ve okumalardan para alınmaması gerektiğine dair öğüt ve sohbetler dinler. Veysel hocamız, Ömer Efendinin bu konuşmalarından çok etkilenir. Bu sözler, görev süresi boyunca onun için bir yol, bir rehber, bir yaşam prensibi olur. Sadece devletin kendisine tahsis ettiği maaşın dışında, hiçbir dinî görev ve merasimden para almamayı ta o günlerde aklına koyar.

Daha sonra Bolvadin’e yaklaşık 60 km mesafede bulunan ve yetiştirdiği öğrencileriyle şöhreti bir hayli yayılmış olan Akşehir Kur’an kursuna gider ve orada hafızlığını tamamlar, dinî bilgisini ilerletir. Bu kursun hocası, İstanbullu Hoca olarak bilinen Ardanuçlu Hacı Süleyman Özus Efendi’dir. Süleyman Özus Efendi aynı zamanda çok yönlü, nüfuzlu, umur görmüş bir Osmanlı beyefendisidir. Gençlik yıllarında Sultan II. Abdülhamid’in saray imamlığını yapmış bir şahsiyettir. 24 yıl Yıldız ve Topkapı sarayı ile Sultanahmet Camii’nde imamet görevini üstlenmiş; Mısır’da yapılan Kur’an okuma yarışmasında birinci olmuş,devrin Mısır kralının elinden nişan ve ödül almış birkurrahafızdır. Bugün mezarı Akşehir’de, Nasrettin Hoca türbesine yaklaşık otuz metre uzaklıkta bulunan aile kabristanlığındadır.

Ardından Bolva-din’e yakın bir komşu ilçe olan Çay’ın Bulanık köyünde imam olarak çalışmaya başlar Veysel hocamız. Burada hem imamlık yapar hem yeni açtığı Kur’an kursunda öğrenci yetiştirir. O yıllarda Çay ilçe Müftüsü olan Tahsin Tural Çalış, hocanın bu Kur’an kursu hizmetinden çok memnun kalır. Bu hizmeti daha verimli hâle getirmek için resmileştirir ve kendisini kadroya almayı teklif eder.

Daha sonra Çay ilçesinden isterler Veysel hocayı... O zaten hiçbir zaman kendisi bir görev almak, bir yere gelmek taraftarı değildir. Sadece istenilen yere gitmek, hizmete ihtiyacı olan yörede bulunmak arzusundadır. Burada, Çay ilçesinde Kur’an kursu öğreticisi olarak beş yıl hizmet eder. Ancak o günlerde Ankara yolculuğundan dönen devrin Nazilli Müftüsü Kadir Samsun, Çay’da görev yapan Veysel Oduncu hocamızı ziyarete gelir. Yaptığı hizmetleri yerinde inceler ve memnuniyetini ifade eder. Onu, Çay’dan daha büyük bir ilçe olan Nazilli Kur’an kursunda görev yapması konusunda ikna etmeye çalışır. Fakat Veysel hocamız, hizmetlerini doğup büyüdüğü bölge olan Bolvadin ve Çay civarında sürdürmek istemektedir. Nazilli Müftüsü bu konuda ısrar edince, konuyu güvendiği dost ve hocalarıyla müşavere etme yoluna gider. Nihayet kendisinden bir ara Arapça sarf ve nahiv dersleri aldığı Adil Okur Hoca Efendi’nin “Aman evlat durma git, sen Nazilli gibi büyük yerlerde daha iyi hizmet edersin” sözleri karşısında hiçbir şey söylemez. Sevip saydığı hocasının bu teşvikinde bir hayır olduğunu düşünür ve 1966 yılında Aydın’ın Nazilli ilçesine göç etme kararı alır.

Nazilli yılları, hocamızın hayatında; çocuklarını ve öğrencilerini yetiştirdiği, dinî ve hayrî hizmetlerini yoğun şekilde sürdürdüğü en verimli zaman dilimidir. Hocamız burada, önce şehrin önemli ibadet merkezlerinden biri olan Hacı Ethem Camii’nde imam hatiplik görevi yapar. Yaklaşık iki ay sonra Nazilli eşrafından bir grup insan, Veysel hocamızın cevherini keşfetmekte gecikmez. Onun, şehrin ortasında yer alan Koca Cami’nin tam karşısında, Müftülük binasının bitişiğindeki Kız Kur’an Kursunda görev alması için müracaatta bulunur. Artık Hoca Efendi, bir yandan kız Kur’an kursunda geleceğin temiz, inançlı nesillerini yetiştirmekte, diğer yandan Nazilli Hayırsevenler Derneği’nin muhasebe işlerini yürütmektedir. 1970’li yılların ortalarına doğru faaliyete geçecek olan Nazilli İmam Hatip Okulunun arsa temini, plan-proje ve inşaat işlerini de bu dernek aracılığıyla başlatmıştır Veysel hocamız. Bir gece arkadaşlarıyla birlikte çarşı esnafından Uluborlulu Halıcı Hacı Ahmet (Gürler) Efendi’nin dükkânında İmam Hatip Okulu Yaptırma ve Yaşatma Derneği’ni kurar. Bu derneğin yaptığı hizmet ve faaliyetler sayesinde, 1969 yılında Nazilli İmam Hatip Lisesi’nin ilk temelleri atılır.

Okulun sadece yapım ve inşaat işlerinin takipçisi değildir hocamız. 1974 yılında açılan bu çiçeği burnunda eğitim yuvasının daha çok işi vardır. Birçok öğrencinin yatılı kalma ve barınma ihtiyacı... Isınma, odun kömür, yiyecek içecek... Sonunda bir hizmeti daha omuzlamak gerektiğini fark eder. Okulun yatılı öğrencilerinin kaldığı alt katta fahri olarak yurt müdürlüğü görevini yürütmeye başlar. Öğrencilerin ihtiyaçlarıyla tek tek ilgilenir Veysel hocamız. Bir de okul binası daha henüz yarımdır. Sadece yurt olarak kullanılan alt kat, bir de beş altı derslikten ibaret olan üst kat... Ve en önemlisi öğrenciler... Sınıfların yetersizliği, sıra, masa, yazı tahtası... Halkın talebi her geçen gün bu okula artmakta ama okul bu artan talebe yetişememektedir. Ardından bir kat daha yapılmasına karar verilir. Bu sefer rahatlamıştır, çocuklarını bu yeni dinî okulda okutmak isteyen veliler... Veysel hocamızın oğlu Mehmet de bu öğrencilerden biridir. Ama nasıl bir öğrenci... Okulun en efendi, en akıllı, en çalışkan öğrencisi... Okul birincisi...

Veysel Oduncu Hoca Efendi'nin özellikleri, sadece bunlardan ibaret değildir. O aynı zamanda çok iyi bir okuyucu ve kitap dostudur. Bu okuyuculuk ve dostluk, öylesine söz gelimi söylenmiş bir ifade değildir. Onun hem Nazilli'deki hem Ankara'daki evlerinin bütün duvarları kitaplıktır. Hocamızın bu özelliğini bilmeyenler, biz bir eve mi geldik yoksa bir kütüphaneye mi tereddütünü yaşayabilirler. O sadece okuyup geçmez; sayfaların kenarına şerh düşer, şayet kuşkulu bir durum söz konusu ise o konuyu araştırır. Okuyup bitirdikten sonra da kitabın en arka sayfasındaki boşluğa, kitabın genel özelliği, konusu ve ilmî değeri hakkında kanaat ve izlenimlerini yazar. Müellif veya yazarına dua eder; arada bir tenkit edilmesi gereken bir yorum veya düşünce varsa, onu da açıkça belirtir. Daha sonra tarih atar ve imzalar. İlmen dolu bir şahsiyettir Veysel hocamız. Buna rağmen o, yazmayı değil hep okumayı tercih etmiştir. O, okumaktan ve hizmet etmekten yazmaya zaman bulamamıştır desek, kanaatimce daha doğru olur.

Veysel hocamızın en belirgin vasıflarından birisi kanaatkâr oluşudur. Yazının girişinde de kısmen değinmeye çalıştığımız şekliyle, o maaşının dışında hiçbir dinî görevden para almamıştır. Devletin kendisine takdir ettiği maaşla kıt kanaat geçinmeye ve çocuklarını okutmaya çalışmıştır. Dahası o, çocuklarının herhangi bir kurumdan burs almalarına bile razı olmamıştır. Küçük kızı Nuray Hanımın anlattığına göre, İlahiyat Fakültesi'nde okurken kendisine özel bir kurumdan burs alabilir miyim diye sormuş; Veysel hocamız da bunun üzerine, "Kızım o burslar fakir ve muhtaç kimseler için veriliyor. Bizde çok şükür öyle bir durum söz konusu değil" diyerek bu teklifi geri çevirmiştir. Elbette yedi çocuğun hepsi birden çeşitli okullarda okuyunca, zaman zaman çok zorlandığı günler olmuştur. Böyle durumlarda Bolvadin'de bulunan arazilerini satmış, çocuklarına sıkıntı hissettirmemeye çalışmıştır. Hatta Nazilli'deki oturduğu evi de bu arazilerden bir kısmını satmak suretiyle satın almıştır. Kısacası hocamız; mümkün olduğunca alıcı değil verici, şikâyetçi değil şükredici, tüketici değil üretici olmuştur.

Veysel hocamız, onca hayırlı hizmetinin ardından 1983 yılında emekli olduktan sonra Nazilli'den ayrılmış Ankara'ya yerleşmiştir. Bu yerleşmenin sebebi ise çocuklarıdır. Onlara hem iyi bir babalık yapmak, hem en iyi şekilde okuyup yetişmelerine katkıda bulunmak içindir.

Eşi Döndü Hanımefendiyi 2003 yılında rahmeti Rahman'a uğurlayan Veysel hocamız, vefatına kadar Ankara'da oturmayı tercih etmiştir. Vefatının son günlerine kadar neredeyse misafir eksik olmayan hocamızın evi, özellikle hafta sonları çocukları, torunları, çocuklarının arkadaşları ve sevenlerinin ziyaretleriyle âdeta dolup taşmıştır. Rabbim mekânını cennet, kabrini pür nur eylesin. Ailesine ve sevenlerine sabrı cemiller bahşeylesin. Âmin.

Kurra Hafız Mehmet Çevik Hoca Efendi

Bülent Acun

Zaman denizinde uyku gemisi ile geceden sehere doğru seyahat hâlindeyim. Başucumda her gece bana refakat eden radyomda duyduğum bir anons, beni bir anda uyku gemisinden uyanıklık limanına çıkarıverdi. Duyduğum şey şuydu: “Kur’an-ı Kerim, Hatmi Şerif” 5. cüz, Nisa Suresi; okuyan Kurra Hafız Mehmet Çevik.

Şu an itibari ile okumakta olduğunuz bu yazı işte böyle doğdu.

Benim yaşamakta olduğum bu şehirde (Tarsus) doğan bu değeri, tüm Türkiye’nin hatta dünyanın mutlaka yeniden tanıması lazımdı. Zira yeni değerler yetiştirmenin yolu, böyle eskimeyen değerlerin farkında olmaktan geçiyordu.

Dünya şehri Tarsus’tan dünyanın başkenti İstanbul’a

1950 yılında Tarsus’ta dünyaya gelen Kurra Hafız Mehmet Çevik Hoca Efendiyi; ilim aşkı, önce Adana’ya sonra da İstanbul’a götürür. İlim yolundaki azim ve sabrı onu önce reisülkurra Abdurrahman Gürses Hoca’dan icazetli bir kurra, sonra da Süleymaniye Camii’nin mihrabında imam yapar. Hoca efendinin beşik ile mezar arasında geçen hayatı, dünya şehri Tarsus’tan dünyanın başkenti İstanbul’a bir ilim yolculuğudur.

Kurra Hafız Mehmet Çevik Hoca Efendi reisülkurra Abdurrahman Gürses hocanın en seçkin öğrencilerinden birisidir. Hocasına olan sadakati, onu hocasının yakın ilgisine, teveccühüne, hüsn-ü şehadet ve duasına mazhar kılar; öyle ki, cenazesinde Abdurrahman Gürses Hoca Efendi şöyle der: “Bu dünyaya herkes masum gelir ama masum gidemez, inşallah oğlum masum geldi bu dünyadan masum gitmiştir.” Bu esnada orada bulunan Musa Topbaş Hoca Efendi biz de şahitlik ederiz, diyerek Abdurrahman Gürses Hoca Efendiyi onaylar.

Hayatını Kur’an’a adanmış olan Kurra Hafız Mehmet Çevik Hoca Efendi’nin mutlu yuvasının kapısını da kerim kitabımız açar. Eşi Zehra Çevik Hoca Hanım anlatıyor: 1977 yılında hoca efendi, ailesi ile birlikte beni istemeye geldi; tam içeriye girip oturmuşlardı ki, elektrikler kesildi. Onlar kalkıp gidinceye kadar da gelmedi. Bir ara Hoca Efendi bir aşrı şerif okudu. Hoca Efendi’yi daha evvel hiç görmemiştim, o akşam da görememiştim. Dinlediğim aşrı şerif üzerine anneme şöyle dedim: “Anneciğim, Hoca Efendi’nin siması nasıl ve yaşı kaç olursa olsun ben bu hoca efendiye hizmet edeceğim.”

Zehra Çevik Hoca Hanım, eşinin hocasına itaat ve sadakatini şöyle anlatıyor:

“Eşim, Abdurrahman Gürses Hoca Efendiye karşı hayatı boyunca hep saygılı, edepli, sadık ve itaatkâr olmuştur. Öyle ki, Hoca Efendi ne zaman İstanbul dışına çıkacak olsa mutlaka hocasından izin alırdı. Bir defasında bana şöyle demişti: Ben hocamdan önce vefat edersem beni hocam nereye işaret ederse oraya defnedin. Hocam benden evvel vefat ederse beni hocamın yakınına defnedin. Onlar deyim yerinde ise babayla oğul, Mevlana’yla Şems gibiydiler.”

“Kurra Hafız Mehmet Çevik Hoca Efendi nasıl bir insandı?” sorumuzu, onun can yoldaşı hayat ve dava arkadaşı Zehra Çevik Hoca Hanım şöyle cevaplıyor: “Hoca Efendi, haza Müslümandı. Oldukça kibardı ve sade bir kişiliğe sahipti.” Hayatı boyunca yaptığı hizmetler karşısında kimseden hiçbir şey beklemedi. Gösterişi hiç sevmezdi, hep kıyıda köşede kalmayı yeğlerdi.

O her an Kur’an’la meşguldü. Bir saniyesi bile Kur’ansız geçmezdi. Evde, sokakta, yolda, arabada nerede olursa olsun o hep Kur’an okurdu.

Hoca Efendi tepeden tırnağa âdeta bir hamt abidesi idi, diyerek sözlerine devam eden Zehra Çevik Hoca Hanım, öyle bir hatıra anlattı ki hayret etmemek elde değil: “Bir gün Hoca Efendi diş çektirmiş eve geldi. Oldukça üzgündü, kendisine neden bu kadar üzülüyorsun parasını verirsin yeni bir diş taktırırsın dediğimde bana şöyle dedi: “Hatun! O diş bana yıllarca hizmet etti, ben o dişle dad harfini çıkarıyordum.”

Hoca Efendinin doğup büyüdüğü memleketi ile ilgili bir hayal, ideal ve özlemi olup olmadığını sorduğumuz Zehra Çevik Hoca Hanım, olmaz olur mu elbette vardı, diyor ve şöyle devam ediyor: “Onun hayali Adana, Mersin, Tarsus’tan her yıl en az on öğrenci getirip onları hafız edip yetiştirmektir.”

Kurra Hafız Mehmet Çevik Hoca Efendi hakkında görüşlerine başvurduğumuz ağabeyi (emekli din görevlisi) Hafız Ali Çevik Hoca söze şu cümle ile başlıyor: “O, bu dünyanın insanı değildi; gönlü hep ötelere idi...” Şöyle devam ediyor: “Dünyaya hiç metelik vermedi, gücünün yettiği ölçüde çağrıldığı her yere gitti. Hiç kimseyi reddetmedi. O tam bir ilim âşığıydı, öyle ki, lise yıllarında gece gündüz yaptığı talim çalışmaları onu âdeta yemek yiyemez hâle getirmişti. O her zaman zora talip oldu. Oldukça temiz bir insandı, kendisine gelen iş tekliflerini elinin tersi ile itiyor ve şöyle diyordu: “Ben Kur’an’ın gölgesinde ölmek istiyorum!”

Mademki hayali olmayanın hakikati de yoktur. Öyleyse izninizle küçük bir hayal kurmak istiyorum; “Kim bilir belki bir gün Adana’da, Mersin’de ya da Tarsus’ta bir eğitim merkezi açılır ve oraya Kurra Hafız Mehmet Çevik ismi verilir.”

Niceleri gibi o da geldi ve gitti bu fani dünyadan. Temiz kalbi, sevgi dolu yüreği, Kur’an aşkı; onu bir ilçenin en uzak köyünden aldı, dünyanın başkenti İstanbul’un muhteşem camisi olan Süleymaniye’nin minberine çıkardı. O, tevazuyu kuşandığı için hep yükseldi. Kurduğu başka bir hayal var mıydı? Bilmiyorum. Ama gönüllere taht kurmuştu. Güzel yaşadı. Güzel bir ad bırakarak güzel bir ata binip gitti.

Ömrünü Kur'an Hizmetine Adayan Bir Hafız: Osman Karanfil Hoca Efendi

Bünyamin Albayrak

31 Mart 1934 yılında Sivas'ın Doğanşar ilçesi, Karkın köyünde mütevazı bir hayat süren Ali Efendi ve Hesna Hanım'ın bir erkek çocukları dünyaya gelir. Hz. Osman Efendimiz gibi Kur'an hadimi olmasını diledikleri yavrularına "Hafız Osman" adını verir Karanfil ailesi. Hafız Osman'ın ilim yolculuğundaki ilk rehberi babaannesi Seher Hanım'dır. Kur'an aşığı olan Hoca Efendi'ye memleketi dar gelir. Bilgisini artırmak, daha büyük ilim deryalarına ulaşmak, güçlü pınarlara kavuşup son Osmanlı temsilcilerinden müstefit olmak ister. Bu ilim aşkı Hoca Efendi'yi ilmin merkezine, İstanbul'a hicrete mecbur kılar.

29 Mayıs 1951 de 16 yaşında adını her ağzına aldığında gözleri yaşaran çok kıymet verdiği hocası, Sultan Ahmet Camii Başımam-Hatibi reisülkurra merhum Gönenli Mehmet Efendi'nin maddi ve manevi himmetine sığınır ve 60 kuruş harçlıkla eğitimine devam eder.

Babaannesinde başladığı hafızlığını Şehzadebaşı Camii'nde, Fatih Camii Başımamı merhum Siirtli Ömer Efendi'de tamamlar. Kur'an kıratına büyük önem veren Osman Hoca Efendi reisülkurra İsmail Bayrı (Kesikbacak) Hoca Efendi'den talim, tecvit ve tashih-i huruf dersleri alır. Zaman zaman ilim yolculuğuna ait hatıralarını bizlerle paylaşan hocamız, bir Sübhaneke'yi geçmek için bir ay Aksaray Muratpaşa Camii'den Fatih'e İsmail Efendi'ye devam ettiğini söylerdi. İlim yolculuğunu hiç aksatmadan devam ettiren hocamız yıllar sonra ilerlemiş yaşına rağmen şeyhül-kurra Mahmud Sarıcaoğlu Hoca Efendi'den Cezeri'yi okur.

Arapça tahsiline Yozgatlı Ahmet Şahin Hoca Efendi'de Emsile, Bina, Maksud okuyarak başlar. Arap Edebiyatı muallimlerinden merhum Tayfur Dinçkol Hoca Efendi'den İzzi, Merah, Avamil, İzhar, Kâfiye ve Molla Cami; Aksaray Murat Paşa Camii İmam Hatiplerinden merhum Mustafa Efendi'den Hadis-i Kutsi, Hadis-i Erbain ve Tefsir-i Hammami; Diyarbakırlı Marangoz Muhammed Tahir Hoca Efendi'den İmamı Nevevi'nin Hadis-i Erbain; Abdurrahman Hoca Efendi'den Merakılfelah, Kuduri, Münebbihat; askerlik vazifesini yaparken Bitlis Müftüsü merhum Abdülkerim Saruhan Hoca Efendi'den Şerhu'l-Emali; Türkistanlı merhum Celalettin Karakaş Hoca Efendi'den Usul-ü Hadis, Tac ve Buhari Şerif'in ilk iki cildini; hadis âlimi Emin Saraç Hoca Efendi'den 3. ve 4. ciltleri; merhum Prof. Dr. İbrahim Canan Hoca'dan Sahih-i Müslim ve Sünen-i Tirmizi ve Ali Ulvi Hoca Efendi'den Mülteka ve Hidaye okur.

Aksaray Muratpaşa Camii'nde geçirdiği zorlu yılları çok defa yad eden hocamız nice günler yer yokluğundan, bir yatağı iki kişiyle paylaşma mecburiyetinde kaldıklarını, tuvalet sırası beklerken tecvit bilgilerini tazelediğini, yemek almak için kuyruğa girdikleri Kızılay Aşevindeki kazanın içinde nohut, fasulye vb. sayılacak kadar az olduğunu, yağın suyun yüzünde belirecek kadar az konulduğunu, yokluk yıllarını hatırla(tı)rdı.

Kursta nöbetçi olduğu günlerde etleri yemeyip tabağın kenarına bırakan, ekme bayat diye yemeyen veya mevcut yemekleri beğenmeyen öğrencilere sitem eder, o zor günleri hatırlayarak, çöpe atılmasına engel olurdu.

Hayatını Kur'an hizmetine adayan Osman Karanfil Hoca Efendi; 22 yıl (1960-1982) Mecidiyeköy'de, 20 yıl (1981-2001) Bayrampaşa Yeşil Camii Kur'an Kursu'nda, 7 yıl (2003-2010) Bayrampaşa Kocatepe Kur'an Kursu'nda ve 10 yıl (2000-2010) oğlu Muhammed Karanfil Hoca'nın Kur'an Öğreticiliği yaptığı Bahçelievler Yenibosna Merkez Camii Kur'an Kursu'nda hafızlık, Tecvit, Talim ve Tashih-i Huruf dersleri verdi. Bununla beraber, isteyenlere Sarf, Nahiv, Celaleyn Tefsiri, Buhari, Riyazü's-Salihin ve Kuduri dersleri okuttu. Bugün birçok talebesi Diyanet İşleri Başkanlığımızın çeşitli kademelerinde görev yapmakta olan hocamız 200'den fazla hafız yetiştirmiştir.

Talebe yetiştirmeye, ders okutmaya çok büyük önem veren hocamız halkın içinde olmaya, vaaz-irşat faaliyetlerine de zaman ayırırdı. 1996-2006 yılları arasında Kur'an hizmetlerine eşzamanlı olarak Bayrampaşa Mega Center Camii'nin mihrabında imamlık yapmış, minberinden imanlı gönüllere nur saçmıştır.

Osman hocamızın Kur'an'a olan aşkı, talebe yetiştirmeye olan sevdası hiçbir zaman sekteye uğramamıştır. Mecidiyeköy Gülbahar mahallesindeki evinin bulunduğu çevreyi Daru'l-Erkâm misali medreseye çevirmiş, genç yaşlı demeden isteklilere Kur'an öğretmeye ve onları irşat etmeye çalışmıştır. Yeşil cami Kur'an Kursu'nda görev yaparken böbrek yetmezliği (diyaliz) hastalığına yakalanan evladı kurra hafız Abdulkerim'in (hem babası hem hocası hem de hizmetçisi olmuş) tedavi süreci de hizmetini engellememişti. Ömrünün son demlerinden kursa gitmeye sağlığı elvermeyince (evine yakın olan) Kocatepe Kur'an Kursu'ndan hafızları evine davet edip onlara tashih-i huruf dersleri vermeye devam etmiştir. Bizler her ziyaretine gittiğimizde hasta yatağında yatarken (Allah'a hamd eder) büyük bir heyecanla hâlâ talebe okutmaya devam ettiğini söylerdi.

Günümüz Kur'an hadimlerine örnek olacağını düşündüğüm, Osman Karanfil hocamızın (tüm öğrencileri tarafından malum olan) bazı özelliklerini burada paylaşmak istiyorum:

Öncelikle iyi bir Müslüman ve dava adamıydı: Olaylara iman penceresinden bakar, Kur'an ve sünnet zaviyesinden değerlendirirdi. İslam'ın güzel ahlakını, emir ve yasaklarını öncelikle kendi hayatına uygular, sonra da ailesine ve talebelerine tavsiye ederdi. Genç yaşta evladını kaybettiğinde o büyük imtihana karşı vakur bir duruş sergilemişti.

Misafire ikram etmeyi çok severdi: Hocamızın masasında mutlaka ikram edeceği bir şeyler bulunurdu. Hiç olmasa ya bir çay şekeri veya misk kokusuyla ikramda bulunurdu. Talebelerinden aileleri İstanbul dışında olanlarla ayrıca ilgilenir, aileleri geldiğinde evinde misafir ederdi. Gerekğinde talebelerinin yırtık/sökük elbiselerini evinde tamir ettirirdi.

Zevkiselim sahibiydi: Odasında onlarca çiçeği bulunur, onlarla ayrı ayrı ilgilenirdi. Kaza ile de olsa çiçeklere bir zarar dokunsa gözyaşı dökerdi. Doğadaki her bitkinin Allah'ı zikrettiğini en iyi bilenlerdendi.

Babacan, sabr-ı cemil ve ihlaslı idi: Hafız yetiştirmek gibi zorlu bir görevde talebelerine karşı hoşgörülü ve sabırlıydı. Yüzüne bazen babacan bir tebessüm takıverirdi. Heybetli duruşunun altında yufka bir yürek ve duygu yüklü bir kalp taşıdığını tüm öğrencileri bilirdi.

Endamı pehlivanları andırırdı: Fiziği ortalamaların üstündeydi. Özellikle talebeleri onun tek koluyla ilerlemiş yaşına rağmen ne ağır yükleri kaldırabildiğini çok iyi bilirdi... Sivas/Doğanşar yöresinin güreş oyunlarını iyi bilen hocamız, yörenin bir güreş şenliğinde, gençlik yıllarında meşhur güreşçilerden bir arkadaşının ısrarı üzerine, "Güreşirsem camiye bir kütüphane yaptıracağsın, yenersem kitaplarını da alacağsın." diyerek o yöreye bir kütüphane kazandırmıştır.

Hizmette hasbi idi: Mesai mefhumu asla zamanla sınırlı değildi. Onun için Kur'an hizmeti sabah namazına müteakip başlar, yatsı namazına kadar devam ederdi. Ders dinlemekten, talebelerine yardımcı olmaktan asla usanmazdı. Cumartesi ikindi namazında öğrencileri evlerine uğurlar, pazar günü genelde kursta bulunmaya çalışırdı. Hocamız (çok zaruret olmadıkça) kursta yemek yemezdi. Talebenin hakkına önem verirdi. Nöbetçi olduğu zaman bakkaldan yumurta, domates vb. şeyler aldırarak yediğine biz öğrencileri şahidiz.

Eğitimde hocalarından öğrendiklerine önem verir ve onları titizlikle uygulamaya çalışırdı. Tashih-i huruf ve maharic-i huruf derslerini temel uygulama olarak kabul eder, harflerin seslendirilmesi ile başlayıp şeddeye kadar devam eden, daha sonra Sübhaneke duaları, Amme cüzü, Yasin, Mülk, Fetih vd.lerini

mutlaka tahkik üzere dinlerdi. Öğrencinin ağız yapısı, telaffuz hasletleri bozulmasın diye bu uygulamayı (talim) hafızlık sınavına kadar devam ettirirdi.

Kur'an tilavetinin inceliklerini vakıf-ibtida, manaya dikkat edilmesini, manaya göre seslendirme yapılmasını (Raf-ı savt-hafd-ı savt yapılmasını) vb. konuları mutlaka öğrencilerine hatırlatırdı. Mesela aşr-ı şerif (mihrabiye) okurken sakın azap ayetleri ile bitirmeyin, müjde ayetlerini okuyun, diye tembihlerdi.

Öğrencilerine badi (ikili) sistemi uygulardı. Yani aynı cüz/sayfada olan öğrencileri eşleştirir onlar bir gün önce derslerini sayfa sayfa birbirlerine dinletirler, ders okuyacakları sabah baştan sona bir defada tekrar dersi birbirlerine okurlar öylece hocanın huzuruna varırlardı. Bir öğrenci hocaya dersini okurken diğer arkadaşı da onu takip ederdi. Bir ders defaatle tekrar edilerek ana belleğe yerleşmiş olurdu. Günlük ders okunduktan sonra Hoca Efendi yeni ezberlenecek sayfaları mutlaka önce yüzüne olarak birkaç defa dinler böylece yanlış ezberlemenin (galat) önüne geçmiş olurdu.

Yetiştirdiği talebelerinin İslam'a hizmet etmesini çok önemseyen Hoca Efendi, kendi hocasından rivayetle şöyle derdi: "Rahmetli hocam bir talebesine selam gönderirken sorardı, namazına devam ediyor mu? Talebe okutuyor mu? Eğer olumsuz cevap alırsa selamını geri alırdı."

Hocamızın talebelerinden en büyük isteği hizmet etmeleri idi. Her talebesi ile ayrıca ilgilenir, onların başarıları için dua ederdi. Bizler kendisine: Hocam! "Falan talebeniz müftü oldu, bir başkası eğitim merkezi öğretmeni/müdürü oldu, bir diğeri ilahiyat fakültesinde öğretim üyesi, MEB'de öğretmen... vb. hizmetlere geldiler." dediğimizde çok mutlu olur, gözyaşları döker ve onlara gönülden dua ederdi.

Evli ve ikisi kurra hafız dört çocuğu olan merhum Osman Karanfil Hoca Efendi, arkasında Kur'an hizmetine gönül vermiş yüzlerce manevi evlatlar bırakarak 28 Temmuz 2010'da Hakk'a yürüdü. Hoca Efendi'nin kabri, Feriköy Mezarlığında, "Karanfil Hafızlar Çeşmesi"nin yanındadır. Hz. Peygamber'den bugüne kadar eli öpülesi tüm Kur'an hadimlerine aldığımız her nefes selam olsun. Rahmetli hocamızın; toprağında talebeleri Karanfil; rahmet yağmurları sebil olsun.

Örnek Bir Din Adamı: Hafız Ahmet Karatoprak Hoca

Mükerrem Üçkan

Balıkesir maddi ve manevi bolluk ve bereketlerle dolu, insanların kendilerini güvende hissettiği, huzurlu, aile yapısının korunduğu küçük, sevimli, bolluk ve bereketiyle tanınan, gelenin bir daha ayrılmayı istemediği gelenek ve göreneklerine bağlı bir şehirdir. En köklü geleneklerinden bir tanesi, her ailenin çocuklarından en az bir tanesinin hafızlık yapmasıdır. Her yıl yapılan köy hayırlarında hafızlık ve hatim merasimlerinin, beraber çevre köylerin katılımıyla yapılması, Kur'an-ı Kerim ve hafızlığa verilen önemin bir neticesidir. Bu geleneğin oluşmasında Kur'an-ı Kerim'e canıgönülden hiçbir karşılık beklemeden hizmet edenlerin emeği çok büyüktür. Bu hizmette emeği geçenlerden bir tanesi de Hafız Ahmet Karatoprak Hoca'dır.

Hafız Ahmet Karatoprak Hoca 1922 yılında Balıkesir'in Gönen ilçesinde dünyaya geldi. Kafkasya kökenli olan babası Abdullah Bey de hafız idi, annesi Zehra Hanım Rumeli'den Gönen'e göç eden bir ailenin kızıdır.

Gönenli Mehmet Hoca diye tanıdığımız Kur'an sevdalısı ve hizmetkârı olan Mehmet Öğütçü Hoca'nın hafızlığını yaptıran hafız Abdullah Karatoprak, oğlu Ahmet Karatoprak'ın da hocası olmuştur. Ahmet Karatoprak 12-13 yaşlarında iken babası hafız Abdullah Bey'in himayesinde hafızlığını tamamlar.

1937 yılında Gönenli hafız Mehmet Öğütçü, Hafız Ahmet Karatoprak hocamızı İstanbul'a götürür. İstanbul'da kıraat ilmini tamamlayıp Arapça olarak icazetnamesini alır.

Mehmet Öğütçü Hoca sadece hocası olarak yer almaz hayatında. Onun için örnek, önder saygı ve hayranlık duyduğu bir büyüğüdür.

1940 yılında Ahmet Karatoprak Hoca 18 yaşlarında iken İstanbul Fatih Camii'nde müezzin olarak göreve başlar. Sonra Süleymaniye Camii'nde müezzinliğine devam eder.

Süleymaniye Camii'nde görevi devam ederken Balıkesir Müftüsü Naci Çıkrıkçı Bey açılması düşünülen Kur'an Kursu için Mehmet Öğütçü Hoca'dan bir öğretici ister. Hocasının bir sözünü iki etmeyen Ahmet Karatoprak Hoca'ya Balıkesir yolu görünür.

1948 yılından itibaren Karatoprak Hoca diye tanındığı Balıkesir'de hizmetleri son güne kadar devam eder.

Balıkesir'de ilk görev yeri Yeşilli Camii Kur'an Kursudur. Bir süre sonra öğrenci sayısındaki artış nedeniyle kurs mekânı yetersiz gelmeye başlar. Karatoprak Hoca Karaoğlan Camii'ndeki boş odaların Kur'an eğitimi için kullanılabileceğini düşünür. Ancak bu odaların tadilat ve tamiratının yapılması gerekir. Bütün gayretler seferber edilir. Ne ki bir süre sonra burası da yetersiz gelmeye başlar. Karatoprak Hoca'nın büyük gayret ve çabalarıyla 1952 yılında Yıldırım Camii Kur'an Kursu hizmete açılır ve hâlen hizmete devam etmektedir...

Kur'an Kursu Karatoprak Hoca'nın çalıştığı mekân değil evi, ailesidir. Yirmi dört saat öğrencilerinin başındadır. Disiplinlidir. Yeri geldiğinde tatlı sert olmayı becerebilen birisidir. Öğrencilerini hafızlığa başlatmadan önce iki rekât şükür namazı kıldırır.

Öğrencilerine karşı ilmiyle, bilgisiyle olduğu gibi hâl, hareket davranışlarıyla da örnek bir insandı.

Temiz ve düzenli giyinmeyi sever, mihraba geçtiği zaman pantolonunu değiştirirdi. Bu davranışını yakınları bir süre pantolonunun ütüsünün bozulmasından korktuğu için yaptığını zannetmişler fakat daha sonra görev hassasiyetinden kaynaklandığını anlamışlardı. Namazı adab-ı erkân üzere kıldırır.

Öğrencileri Karatoprak Hoca'nın minbere çıkışını, oturuşunu, okuyuşunu dikkatle takip eder ve onu örnek almaya çalışırlardı. Türkçeyi çok iyi kullanırdı.

1963 yılında ilkokul diploması olmamasına rağmen Balıkesir valisi Kazım Arat Bey'in teklifiyle Balıkesir İmam Hatip okulunda Kur'an-ı Kerim dersi öğretmeni olarak derslere girmişti.

Karatoprak Hoca sadece göreviyle değil çevresiyle de çok ilgiliydi. Balıkesir'de İmam Hatip Okulunun açılması konusunda büyük gayret gösterdiği gibi öğrenci toplanması konusunda köy köy dolaşarak büyük emeği geçmiştir. İnsanların dertlerini dinler, sıkıntılarını paylaşır. İnsanlar onunla konuşunca hayrı ve doğruyu tercih ederlerdi. Çevresine devamlı ümit telkin ederdi.

O yıllarda ciddi manada çekilen su sıkıntısına karşılık Balsu derneğinin çalışmalarına destek olmuştur. Balsu derneğinin görevi iyi vasıflı içme suyu temin etmek ve bedava hizmet sunmaktır. Türkiye'de içme suyunu bedava temin eden Balıkesir'den başka hiçbir il yoktur.

İnsanlara faydalı olmaktan başka hesabı olmayan ve birçok hafız yetiştiren Karatoprak Hoca aynı zamanda iyi bir şairdi. Kendisine verilen zamanı en güzel şekilde değerlendiren Karatoprak hocamız, kendisini takip edenlere de fırsatları iyi değerlendirmelerini şu beyitle dile getirmiştir:

“Karatoprak söyler sözün, yaşla doldu iki gözün

Hakka yönelt dışın özün, sonra fırsat kalır sanma.”

Her gelen gitmeye, her doğan ölmeye mahkûm. Allah'tan geldik yine O'na gideceğiz. Bulduklarımızı kaybedeceğiz, kaybettiklerimizin yerine yenileri gelecek, gelenler iz sürecekler, takip edecekler gidenleri. Ne var ki görevini tamamlayıp gidenler, eşine az rastlanır nadir şahsiyetler olunca daha bir hüznün veriyor insana. Bir Karatoprak Hoca daha kolay yetişmeyecek belki ama onun yetiştirdiği öğrencileri izinden yürümeye gayret edecekler inşallah. Güzel insan, Hafız Karatoprak Hoca 27 Haziran 2008 tarihinde aramızdan ayrıldı.

Hafız İbrahim Aslan

Mehmet Pelvan

Tavşanlı'nın Kayı Köyü'nde Arifağaların Ahmet Ağa ile Şerifağaların Fatma Hanım'ın 1939 yılında bir oğulları dünyaya gelir. Ebeveyni bu yavruya isim olarak; bir zamanlar Alay müftüsü olan dedesi İbrahim Ethem'in adından esinlenerek 'İbrahim' verirler.

İbrahim, küçük yaşlardayken ailesi onu, 'Dedesinin adını aldı, inşallah kişiliğini de alır.' diyerek 1951 yılında köylerinin imamına Kur'an-ı Kerim öğrenmeye gönderir. Talebesinin zekiliğini ve sesinin güzelliği fark eden hocası, bu çocuğun hafız olmasını ister. Bunun üzerine Tavşanlı Çavuş Camii İmam-Hatibi Hafız Abdurrahman Adıgözel'e gönderilen İbrahim, 1953 yılında bu Hocaefendiden hafızlığını bitirir.

O yıllarda Tavşanlı'da başka ders alacak hoca da bulunmadığından, İbrahim Hoca kırk lira maaşla (1953-1955) Aşağı Tekke Camii'ne fahri müezzinliğe başlar. Görev yaptığı yıllarda İstanbul Beyoğlu, Ağa Camii Başımam-Hatibi Rahmi Şenses Hocaefendi Tavşanlı'ya gelir ve İstanbul'a götürüp yetiştirecek hafızlar araştırır. Halktan bazı kişiler Hocaefendi'ye İbrahim'i tavsiye ederler. İbrahim'in okuyuşunu ve sesini, sedasını dinleyip beğenen Rahmi Hoca, "bu çocuğun üstüne düzgün bir elbise yaptırılıp İstanbul'a gönderilmesini" ister.

Üstünü başını biraz çekip çeviren ve sırtına da bir kat 'içirik yatak' yüklenen İbrahim 1955 yılında akrabası Hamamcı M. Ali Ağa'nın velayetinde İstanbul yollarına düşer. O günün İstanbul'unda tashih-i huruf, aşere-i takrip ve makam üstatlarından olan Hafız Rahmi Şenses, Beyoğlu Ağa Camii Başımam-Hatipliğinin yanında aynı zamanda İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde Kur'an-ı Kerim hocalığı da yapmaktadır.

İşte Hafız İbrahim böyle bir ustanın ateşinde pişip eriyecek ve ondan çıkan cevherler en güzel kalıplara dökülerek bu hünerli elle işlenip mücevher yapılmaya çalışılacaktır.

Beyoğlu Ağa Camii dâhilindeki odalardan birine yerleşen İbrahim'in oda arkadaşı M. Ali Sarı'dır. Hâlen Haseki Eğitim Merkezinde Kur'an-ı Kerim ve Dinî Musiki hocası olan Dr. M. Ali Sarı, o yıllarda Rahmi Şenses hocadan kıraat derslerini bitirip İmam-Hatip Okulunda okumaktadır. Bir nevi ağabey konumunda olan M. Ali Sarı'nın İbrahim'e desteği çok olmuştur.

İbrahim, önce tashih-i huruf dersleri almaya başlar. Gün geçtikçe üzerindeki tortular, paslar temizlenir, okuyuşu düzelir, ses ve sedasındaki nağmelerin güzellikleri meydana çıkmaya başlar. Bu durum hocasını ziyadesiyle memnun eder.

Aradan bir yıl geçtiğinde; birgün arkadaşıyla sohbet eden Rahmi Hocaefendi'nin dilinden: "Eğer ses tonlarımız uymuş olsa ve araya bir perde çekilip İbrahim ile ben Kur'an-ı Kerim okusak, onunla benim okuyuşum ayırt edilemez." sözleri dökülür.

Birgün Yer Altı Camii İmam-Hatibi meşhur Üsküdarlı Hafız Ali Efendi, Ağa Cami'ne gelir. Ali Efendi ile Rahmi Şenses Yüksek İslam Enstitüsünde Kur'an-ı Kerim dersleri vermektedirler. Bu sebeple Ali Efendi, yaşı ileri olmasına rağmen zaman zaman Rahmi Hoca'nın yanına hasbihâl etmeye gelir. Onun her gelişinde İbrahim de alt taraftaki kahveden ona ıhlamur söylemeye iner.

"Üsküdarlı Hafız Ali Efendi, Abdülhamit Han'ın saray hafızlarındanmış. Abdülhamid Han'ın huzurunda ramazanlarda Kur'an-ı Kerim okunmuş. Orada her hafız ezberine kolay gelen yeri okumuş, Ali Hoca Efendiyse kendisinden önceki hafızın bıraktığı yerden alır ve devam edermiş. Bu durum Abdülhamid Han'ın gözünden kaçmamış. Okumalar bittikten sonra herkes padişahın elini öpüp caizesini alıp giderken Padişah, Ali Efendi'nin sırtını sıvazlamış ve "Muammer olasin evladım (uzun ömürlü olasin)"

demiş. Padişahın duasını alan Hafız Ali Efendi yüz yaşına kadar yaşamış. 1976'da hakka yürüyen Ali Efendi'ye yaşı sorulduğunda "El bereketü fi'l-meçhul (bereket bilinmeyendedir.)" demiş.

İşte bu ziyaretlerden birinde Hafız Ali Efendi, Rahmi Hoca'ya; "İbrahim bir aşır okusun da dinleyelim." der. Rahmi Hoca da İbrahim'e "oku" diye işaret eder. İbrahim kime Kur'an okuduğunun farkındadır. Euzü-besmele çeker ve okumaya başlar. O okurken Ali Efendi bir yandan huşu içinde onu dinlerken diğer yandan da onun okuyuşunu tasdik anlamında devamlı başını sallar. Hafız Ali Efendi onun okuyuşundan çok hoşlanmış olmalı ki bir yere geldiğinde "tam oldu anlamında (hııııh)" diyerek beğenisini ifade eder. Abdülhamit Han gibi bir padişahın beğenisini kazanan bir üstadın beğenisini kazanmak elbetteki İbrahim için de büyük bir paye olmuştur.

Rahmi Şenses yukarıda belirttiğimiz özelliklerinin yanında aynı zamanda İstanbul'un rağbet ettiği hafızlardandır. Bu sebeple gittiği merasimlere beraberinde artık Hafız İbrahim'i de götürerek ona aşır okutmaya başlar.

Hafız İbrahim Hoca ramazanlarda, Yeni Camii ve Nur-u Osmaniye gibi camilerde mukabeleler okumaya başlar.

Hocası Rahmi Şenses, İbrahim'e sadece kendi okuyuş tarzını vermeyi yeterli bulmaz. Onun, İstanbul'un her bir üstadından farklı bir makam ve nağme alıp kendine has bir tavır oluşturmasını ister. Bu sebeple gelişinin ikinci yılından itibaren artık Hafız İbrahim İstanbul'un ünlü mevlithanları Nihat Uluğ, Hüseyin Sebirci gibi hocaların yanında farklı farklı ortamlardaki mevlitlere gidip oralarda aşır-ı şerifler okur. Onun birlikte mevlit okumaya gittiği üstatlardan birisi de Kani Karaca'dır.

Rahmi Şenses, aynı zamanda erbab-ı kalem ve yayınlamış kitapları vardır. Bu kitaplardan birisi de 1965 yılında yayınlanan "Bugünün Meşhur Huffaz-ı Kiramı ve Mevlithanları" adlı kitabıdır. O yılların bilinen ve tanınan en meşhur hafız ve mevlithanları özellikleriyle beraber bu kitapta toplanmıştır.

Bu kitapta Rahmi Şenses, talebesi Hafız İbrahim'in özelliklerinden methüsenâ ile şöyle bahseder:

"Hafız İbrahim Efendi, Cenab-ı Hakk'ın en güzel nimetlerinden olan öyle güzel ve yakıcı bir ses nimetine nail olmuştur ki, bu güzellik dil ile tarif edilemez. Kur'an-ı Azimüşşanı tilavet ederken tabiatındaki nağmeler ve hançeresindeki o bülbül gibi makaralar dinleyenlerin kalplerinde derin bir yara açar ve bunun tesiri ile de gayriihtiyari gözlerden yaşlar akar. Hafız İbrahim Efendi, sesinin güzelliği kadar simaca da güzel olup yüzünden nurlar akan gözlerinden zekâ fışkıran fevkalade edep, hayâ, terbiye, ciddiyet ve vakar sahibi bir efendidir."

1957 yılında Rahmi Şenses, İzmir Hisar Camii'ne Kur'an-ı Kerim okumaya davet edilir. Rahmi Hoca beraberinde Hafız İbrahim'i de götürecektir. Uçakla İzmir'e varılır. O gün Hisar Camii tıklım tıklım doludur. Hafız Rahmi Şenses, o günlerde hafif bir kaza geçirdiği için kürsüye çıkmakta zorlanacağından yerine kürsüye Hafız İbrahim Hoca'yı çıkararak ona Kur'an-ı Kerim okutturur. Olayın bundan sonraki kısmını yine bu kitaptan bir alıntıyla aktaralım:

"...1957 senesinde kendisiyle birlikte İzmir'e gittiğimizde, Hisar Camii şerifinde Kur'an-ı Kerim okuyup Müslümanların bunalmış gönüllerini ferahlandırmış, kara kalpleri aydınlatmış, ölü yürekleri diriltmiştir. Etrafını saran âşıklar, sanki İbrahim Efendi'yi bir anda yutacaklarmış gibi kim olduğunu anlamak için üzerine saldırıyor, hüviyetini öğrenmek istiyorlardı. Ramazan-ı şerifi İzmir'de geçirmesi için ricada bulunuyorlar, o üzerine yüklenen bu kalabalığı dağıtabilmek için mütemadiyen beni göstererek Hocam bilir, demekle iktifa ediyordu..."

Hafız İbrahim Hoca, İstanbul'da ikinci yılının sonlarına doğru yaklaşmış, tashih-i huruf derslerini bitirerek ilm-i kiraattan aşere-i takrip okumaya başlamıştır. Fakat tam da böyle bir zamanda İbrahim

Hoca rahatsızlanır ve üç ay gibi uzun bir zaman hastanede yatmak zorunda kalır. Hastaneden çıktıktan sonrada bir müddet istirahatı ihtiyacı duyduğundan memleketine döner.

Askerlik dönüşü 1961 yılında kadrolu olarak ilk görevini alan Hafız İbrahim, Tavşanlı Pazar Cami'ne imam-hatip olarak atanır. O günden sonra Hafız İbrahim Hoca; ilahî sadasını Pazar Cami'nden dalgalandırarak hemşehrilerinin gönül dünyalarının semalarında yankılandırmaya başlar. Yedi yıl kadar Pazar Cami'nde görev yaptıktan sonra 3 Kasım 1967 de Aşağı Tekke Cami'ne atanır. O tarihten itibaren emekli olana kadar burada görev yapacak olan Hafız İbrahim Hoca'nın ismi âdeta Aşağı Tekke Camisiyle özdeşleşecektir.

Kandil gecelerinde Ulucami'nde düzenlenen mevlit törenleri onun okuduğu aşr-ı şeriflerle nurlanır. Ramazan aylarında mukabeleler okur. Teravîh namazlarını Enderun usulü diye bilinen usulle kıldırır.

Tekke Cami'nde sadece imam-hatiplik yapmakla yetinmeyen Hafız İbrahim Hoca, kendi hocalarının usulünü takip ederek Tekke Camisi'nde devamlı talebe okutur. Tavşanlı halkı da çocuklarını, "İbrahim Hoca'nın okuyuşunu alsın" diye ona Kur'an öğrenmeye gönderirler. O talebelerine sadece Kur'an öğretmekle yetinmez ve burada hafızlar da yetiştirir.

Hafız İbrahim Hoca yetiştirdiği hafızlara 1980 yılında Ulu Cami'de bir hafızlık merasimi düzenler. Bu merasime şeref konuğu olarak Türkiye'nin meşhur kıraat ustası Hafız Abdurrahman Gürses Hocaefendi davet edilir. Çok coşkulu geçen bu merasimde Abdurrahman Gürses Hocaefendi, Kur'an-ı Kerim okuyarak Tavşanlılılara manevi bir ziyafet çeker.

Nihayet yıllarını Kur'an ve din hizmetine harcayan Hafız İbrahim Aslan Hocaefendi, 1 Nisan 1985 tarihinde emekli olur. Hâlihazırda Hocaefendi bir yandan talebe okutmaya devam ederken diğer yandan da üç aylar ve ramazan ayı geldiğinde Tavşanlı Ulu Camii, Arif Ağa Camii ve Yunus Emre Camii gibi camilerde mukabeleler okuyarak hoş sadasını hâlâ dalgalandırmaktadır. Biz de Kur'an âşığı bu hocamıza Abdülhamit Han'ın duasıyla dua edelim ve "Muammer olasin hocam." diyelim.

Vaiz Salih Büyükcem

Prof. Dr. Ramazan Altıntaş

Âdem odur ki adını âlemde andıra.

Âlemde ad kalır ve âdem gelir-gider.

Vaiz Salih Büyükcem Hocaefendi, Konya'nın Kadınhanı ilçesi, Osmancık kasabasında 20 Mayıs 1933 yılında dünyaya gelir. Babası, Konya medreselerinde okumuş, ilmiyle amil bir âlim olan Hasib Efendi'dir. Annesi Meryem Hanım'dır. Küçük yaşta babasını kaybeden Salih Hocaefendi, İlkokulu Osmancık'ta okur. Hıfzını ise, Hoca Hasan Hüseyin Efendi'de tamamlar. Osmanlılar döneminde ataları Cemal Efendi aile olarak Yemen'den Akşehir ilçesine irşat görevlisi olarak gelir. Orada tutunamayınca Saideli (Kadınhanı) Osmancık kasabasına yerleşirler. Salih Büyükcem Hocaefendi, dedesine nispetle, Cemaller sülalesindedir. Cemal Efendi, hafızlık müessesesini ilk defa yaşadığı bu bölgeye taşır.

Kal-hâl Müslümanlığının bu çağda iyi bir temsilcisi olduğuna inandığımız hocamız, hafızlığını tamamladıktan sonra, annesi Meryem Hanımefendi tarafından Konyalı meşhur Hacı Veyiszade Mustafa Kurucu Hocaefendi'ye ilim tahsil etmesi için teslim edilir. Ülkemizde dinî tedrisatın olabildiğince daraltıldığı yıllarda bir Müslüman âlim duyarlılığı sergileyen Haciveyiszade Mustafa Kurucu hocamızın manevi terbiyesinden de geçen Büyükcem hoca, altı sene kendilerinden başta Arapça olmak üzere, Fıkıh, Kelam, Tefsir, Akait, Tasavvuf, Hadis gibi temel İslam ilimlerini tahsil eder. Ayrıca, Konya'nın Altınçeşme/Sephavan Mahallesinde görev yapan, Postalcı namıyla maruf Şeyhu'l-Kurra Rahim Efendi (1873–1954) ve Ağazade Osman Efendi'den de özel olarak kıraat dersleri alır.

Arapçada "salih insan" tabiri, "kusurları olabildiğince asgari düzeye indirilmiş ve görüldüğü zaman Allah akla gelen insan" manası taşır. Tam da bu isimle müsemma olan Salih hocamız, 1950 yılında Konya'dan Kadınhanı ilçesine tekrar döner. Henüz talebelik dönemi bitmemiştir. O yıllarda memleketimizin birçok yerinde Osmanlı bakiyesi diyebileceğimiz âlimler vardır. Bu âlimlerden birisi de dönemin Kadınhanı Müftüsü Mehmet Müslimoğlu Hocaefendi'dir. Salih hocamız bu Hocaefendi'den özel olarak Usul-i Fıkıh, Mesailü'l-Fıkhiyye, Miras Hukuku ve Feraiz gibi dersler alır. İyi derecede İslami ilimlere vâkıf olan, geleneğimizin hem hafızı ve hem de muhafızı diyebileceğimiz Salih Büyükcem Hocaefendi, ferdi anlamda da ilmî hayattan asla kopmaz.

Salih Büyükcem Hocaefendi, 27 Kasım 1958 yılında Hatice Süleyha Hanımefendi ile evlenir. Biri erkek olmak üzere üç çocuğu dünyaya gelir. Konya Akşehir ilçesi Absarı ve Konurören köylerinde imam-hatiplik görevine başlar. Bu görevi, 1962 yılına kadar sürdürür. Cemaatinin ilmî ve manevi önderi olan Hocaefendi, kısa zamanda dinî bir otorite olarak çevresinde tanınır, derin saygı görür. Uzak yerlerden halk, fetva sormak için Salih Büyükcem hocamıza gelir. Bu anlamda onun hanesinden insanlar hiç eksik olmaz. Onun ilmî ve manevi hayatını keşfeden halkımız, ona, sadece dinî konularda değil, dünyevi konularda da danışır ve onun görüşlerine büyük itibar gösterirler. O sadece cemaatinin önünde bir imam değil, aynı zamanda sosyal konularda da cemaatinin önünde duran bir önderdir. O, fetva ve irşat hizmetlerini birlikte yürüttü. Kendisinden dini konularda fetva isteyenlere cevap verdikten sonra, ikram faslına geçildiğinde gönülleri doyurmak adına kısa sohbetlerle irşat faaliyetlerine devam ederdi.

Salih Büyükcem Hocaefendi, 1962–1983 yıllarında Kadınhanı'nda vaizlik yapar. Bu arada irşat faaliyetlerini sürdürmek için çevre ilçe, kasaba ve köylere gider, bu konuda asla yüksünmezdi. Hocaefendi, fıkıhı, salt ilmihal bilgileri anlamında görmezdi. Ona göre fıkıh, bir Müslüman'ın itikat, ibadet, muamelat, siyaset açısından aleyhine ve lehine olan şeyleri bilmesi şeklinde zengin bir anlamlar dünyasına sahipti. Bu sebeple o, gerek ülkemizde gerek İslam âleminde ve gerekse bütün bir dünyada olup bitenlerin arka planını anlamayı da fıkıha dâhil ederdi. O, halka yönelik konuşmalarında ve ilmî

tedris esnasında sadece geleneksel ilmî mirası aktaran bir kimse değil, Müslümanların ihtiyaç duyduğu dinî bilgiyi de güncelleyerek vermeye çalışan ilmî bir üsluba sahipti. Salih Büyükcem Hocaefendi, her ne kadar 1983 yılında emekli olmuşsa da, vefatına kadar fahri olarak fetva ve irşat faaliyetlerinden geri durmamıştır.

Salih Büyükcem Hocaefendi'nin ilim okutma usulü, Haciveyiszade Mustafa Kurucu hocamızın usulü idi. Kitap, sünnet, icma-ı ümmet, kıyas-ı fukaha esasından ayrılmazdı. Önce âlet ilimleri gibi dersleri okutur, belli bir dil eğitimi verdikten sonra İlm-i Akait'ten Aliyyü'l-Kârî'nin Şerhu'l-Emâlî ve Taftazani'nin Şerhu'l-Akaid isimli eserlerini, Fıkıh'tan el-İhtiyar gibi kitapları okuturdu. Ayrıca muhtelif tefsirlerden seçmeler yapardı. Hadis ilimlerini de ihmal etmezdi. O, küçük bir ilçede yaşamış olsa da Türkiye ve İslam âlemindeki ilmî havzalarda dinî ilimler alanında olup bitenlerden de haberdardı.

Salih Büyükcem Hocaefendi, ahlak-ı hamide sahibi bir abide şahsiyettir. Onu hep güler yüzlü, insana güven veren, sevecen ve oldukça utangaç tabiatlı bir insan-ı kâmil olarak hatırlıyoruz. Yolda giderken hızlı yürür, etrafına pek bakmaz, daima önüne bakar, (nazar ber kadem), sağından-solundan geçen herkese tebessümle selam verirdi. Çok güzel bir tebessümü vardı. O, bu çağda güler yüzlü sureti ve sünnete uygun siretiyle tam bir temsil Müslümanı örneğini sergilemiştir. Onun, tevazu sahibi ve kanaatkâr oluşu, züht ve veraya dayalı dindarlık anlayışı, Kadınhanı halkının dindarlığı üzerinde büyük tesirleri olduğuna inanıyorum.

Salih Büyükcem Hocaefendi, tek başına bir vakıftı ve toplumun hakemi idi. Özellikle toplumsal olaylarda ve aile içi sorunların çözümünde yegâne başvurulmuş bir adrestir. Halkı islah ve irşat etme faaliyetleriyle birlikte sosyal faaliyetlere de büyük önem verirdi. Bu yönüyle de o, tam bir cemiyet adamıydı. İlim Yayma Cemiyetinin Kadınhanı Şubesinde 1967–1980, 1986–2001 yılları arasında büyük hizmetlerde bulunmuştur. Bir ibadet neşesinde talebelerine ilim okutmaya çok seven hocamız, Kadınhanı İmam-Hatip Lisesinin yapılmasında, eğitim ve öğretime açılmasında büyük gayret göstermiş ve ciddi manada mücadele vermiştir.

Salih Hocamız, geride yazılı makale ve kitap anlamında bir telifat bırakmamıştır. Bu konuda “bin kitaptan bir gönül çıkmaz ama bir gönülden bin kitap çıkar” diyen manevi mürşidi Haciveyiszade Mustafa Kurucu Hocaefendi'nin gittiği yolu takip etmiştir. Onun da eserleri talebeleri olmuştur. Hocamızın, gerek halka dönük vaazlarında ve gerekse özel sohbetlerinde çok tatlı ve gönüllere hitap eden bir anlatım tarzı vardı. Cuma vaazına çıkmadan önce iki rekât tahiyetü'l-mescit namazı kılar ve arkasından dua ederdi. Vaaz kürsüsüne çıktığı zaman konuşmalarında bir edep ve gönül dili hâkim olurdu.

Salih Büyükcem Hocamızı 23 Mayıs 2001 baharında dar-ı bekaya tevdi ettik. Bu vesile ile onu bir kere daha rahmet ve minnetle anıyor, Yüce Allah'tan rahmetini onun üzerine sağanak sağanak yağdırmasını niyaz ediyorum.

Eğitime Adanmış Bir mr: Vaiz Rıza ölloğlu

Prof. Dr. Mustafa Aşkar

Sanma her ilme varan tlip olur

Sanma her tlip olan âlim olur

demin binde biri âlim olup

Nice yüz binde biri kâmil olur

Vaiz Rıza ölloğlu Hoca Efendi, Ankara'nın Kızılcahamam ilçesi Korkmazlar köyünde, 1928 yılında dünyaya gelir. Babasının adı Hüseyin, muhtereme valideleri Zeliha Hanımefendidir. Hoca Efendi, altı yaşında din eğitiminin o zor döneminde köyün imamı ve aynı zamanda dayısı Mehmet Karataş Hoca'nın yanında Kur'an-ı Kerim'i öğrenir ve hatmeder. On yaşına kadar zamanın şartlarından dolayı farklı hocalardan okumaya devam eder. 1939 yılına gelindiğinde babası, ailenin altı çocuğundan dördüncüsü olan Hoca Efendi'yi o zaman nahiye olan amlidere'ye Hafız Halil Okur Hoca Efendi'ye gönderir. Bu zat, Fatih Camii'nin Osmanlı Dönemi meşhur kurrasından Arap Hafız'ın talebesidir. Halil Hoca Efendi ve talebelerine crmmeşhut tehlikesi üzerine, hafızlığına Ziya Tığlıoğlu Hoca Efendi'de devam eder. On altı yaşına geldiğinde, babasının maddi durumu sebebiyle köye döner ve imamlık yapmaya başlar.

1945 senesinde 17 yaşında İstanbul'a gider. Nuruosmaniye'de Hafız Hasan Akkuş Hoca Efendi'den kıraat okumaya başlar. 17 yaşında girdiği imtihanı birincilikle kazanarak Nuruosmaniye Camii'ne vekil müezzin, 18 yaşında yine imtihanı birincilikle kazanarak Beyazıt Camii'nde asil müezzin olarak göreve başlar. 1949 senesinde Fatih Camii'nde müezzinlik görevine devam eder. İstanbul hayatında; reisl kurra Hamdi Efendi'den "Cezeri", kurra hafız Mahmut Kuşcu Hoca Efendi'den, "Tecvit dersleri", Trabzonlu Haydar Efendi'den "Tecvit ve tashih-i huruf dersleri", Fatih Camii Başımamı ve Mushafları İnceleme Kurulu Başkanı Ömer Aköz Hoca Efendi'den "İzhar, Kafiye", Kerküklü Abdullah Kazancı Hoca Efendi'den "Fıkıh dersleri" okur.

Rıza ölloğlu İstanbul'da ilim tahsil ederken, talebe okutmaya da başlar. 1949 senesinde İstanbul'da Nihal Hanım ile evlenir. Nikh şahidi Emin Saraç Hoca Efendi'dir.

1949 senesinde Ankara'ya döner. Askerliğini nce Kütahya sonra Ankara'da yapar. Askerliği esnasında ve sonrasında hem ilim tahsiline hem de talebe okutmaya devam eder. ankaya Müftüsü Sadullah Efendi'den "Mülteka ve Eml", şehit Oral Hoca Efendi'den "Mirkt", Yozgat Müftüsü Hulusi Efendi'den "Telhis", Müşavere ve Dinî Eserleri İnceleme Kurulu Başkanı Hasan Fehmi Başoğlu Hoca Efendi'den "şerh-i Akaid", Diyanet İşleri Başkanı Hasan Hüsnü Erdem Hoca Efendi'den "Fıkıh-ı Ekber", Mustafa Runyun Hoca Efendi'den "Mantık" dersleri okur. Ankara'da Yuva Hatibi Mehmet Bilgin Hoca Efendi'den ilmî ve manevi olarak istifade eder.

Ankara'da önce 01/01/1949-01/05/1950 tarihleri arasında Kağnicioğlu Camii'nde müezzin-kayyımlik görevi yapar. 1950-1952 yılları arasında vatani görevini tamamlar. 10/11/1952 tarihine kadar Bahçelievler Camii İmam Hatibi olarak görev yapar. Ardından aynı camide atandığı Kur'an ğreticiliğini 29/01/1954 tarihine kadar sürdürür. 30/01/1954 tarihinde aday olarak başladığı vaizliğe, 29/01/1957 tarihinde asaleten atanır ve emekli olduğu 06/07/1976 tarihine kadar devam eder. Aday vaizlikle birlikte 1954 senesinde özel bir kadro ile Yenimahalle avuşoğlu Camii İmam Hatiplik görevini de yürütmeye başlar. (Merhumun bu görev tarihleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivindeki zlk dosyasından alınmıştır.)

1960'lı yıllarda Mahmut Sami Ramazanoğlu'na intisap eder. Kendisi şöyle anlatır; "Efendi hazretlerine intisap ettikten sonra hayatımın şekli değişti ve yaşantım bir anlam kazandı. Bir görüşme esnasında

Sami Efendimiz bana şöyle dedi: Rıza Efendi evladım! Hafızları başına taç et, hafızı her zaman başköşeye oturt. Zamanımızda vaaz etmek çok zordur. Hakkı söylersin başına gelmedik kalmaz, söylememek de olmaz, yumuşatarak söyle ve 45 dakikadan fazla konuşma, insanın alma gücü bu kadardır.”

Ankara’da 1976 senesinde emekli oluncaya kadar vaizlik görevi esnasında ve sonrasında İmam Hatip Liseleri ve üniversite öğrencilerinin ihtiyaçları ile ilgilenir, Hacı Bayram Camii ve diğer merkezî camiler başta olmak üzere vaazlarına devam eder. Türkiye’nin çeşitli illerinde vaaz ve irşat görevlerinde bulunur.

Merhum Kemal Yılmaz ve Hüseyin Özgün Hoca Efendi, Abdullah İşler Hoca Efendi, Şevket Yardımedici Hoca Efendi, Mehmet Yüce Hoca Efendi ile 25 yıla yakın birlikte Tefsir ve Hadis dersleri takrir ettiler.

Daha önce başlatmış oldukları Kur’an kursu ve eğitim hizmetlerini 1978 senesinde Mustafa Kalfaoğlu Hoca Efendi ile kurdukları Muradiye Kültür Vakfı ile sürdürdüler. Bu satırların yazarı olarak 1985’li yıllarda hem vakfın yurtlarında kalan bir öğrenci, hem de Hoca Efendi’nin yanında naçizane koşturan biri olarak Hoca Efendi’nin talebeleri uğruna ne çileler çektiğine şahidiz. 1985 senesinde eğitim faaliyetlerine ağırlık vererek kreş, anaokulu, ilköğretim okulları, Kız-Erkek Kolejleri, Fen Liseleri, Kız Meslek Liseleri ve öğrenci yurtları ile devam ettiler ve Kur’an kurslarını yaygınlaştırdılar.

2007 senesinde ailesi Nihal Hanım vefat etti, 2008 senesinde Havva Hanımla evlendi.

2011 senesinde ciddi bir ameliyat geçirerek uzun süre tedavi gördü, 2013 senesinin ocak ayında 2’nci bir ameliyat geçirdi. 10 Eylül Salı günü rahatsızlanarak hastaneye kaldırıldı, 12 Eylül Perşembe saat 17.15’te Rabbimizin rahmetine kavuştu. Cenazesi, 13 Eylül Cuma namazını müteakip Ankara Demetevler Sami Efendi Külliyesinde kılınarak Karşıyaka mezarlığına defnedildi. Kendisi şöyle söylerdi; “Din namına, dinde olmayana dindendir demek, dinde olanı inkâr etmek kadar tehlikelidir.”, “Derviş gece şarj olacak, gündüz ise deşarj olacak.” Zamanın korkunç gidişatını iyi okur; “Sel insanımızı sürükleyip götürüyor, kaç kişi kurtarabilirsek o kârımız olur inşallah.” derdi. Hizmetin her türlüüne amade oldu. “Eğer eğitim işine girmeseydim, bomboş gidecektim bu fani dünyadan” diyerek gayret ederdi. Bütün bir Ankara’nın hocası ve dert babası idi. 28 yıl resmî görevinin karşılığında bir o kadar da karşılıksız hizmet etmeye söz verdi, sözünü yerine getirerek 34 sene hasbi olarak vaaz ve irşat faaliyetlerine devam etti.

Sert görünür, lakin çok mütevazı idi. Yüz bine yakın talebenin yetişmesine vesile oldu. Son derece düşündürücü nükte ve esprilerle cemaatin seviyesine iner ve gönüllerine girerdi. O sadece bir vaiz değil, özellikle bir eğitim gönüllüsü ve geleneği günümüze taşımış, geleceğe hazırlama yolunda toplumu dönüştürmüş bir önderdi. Bu vesile ile kısa bir süre önce Cenab-ı Hakk’ın rahmetine tevdi ettiğimiz Hocamızı rahmet ve minnetle anıyor, ilahî rahmete gark olmasını niyaz ediyorum.

Bestekâr Din Görevlilerimizden Râkım Elkutlu (Râkım Hoca)

Ahmet Şahin Ak

Hoca Râkım Elkutlu 1872 (Mehmet Nazmi Özalp'e göre doğum tarihi 1869'dur. İbnülemin Mahmut Kemal İnal'a göre 1872'dir. Hoş Sadâ s. 240)'de İzmir'de doğdu. Babası İzmir'in tanınmış ailelerinden Hisar Camii İmam ve Hatibi Şuayb Efendi, annesi Sıdika Hanım'dır. İlkokulu mahallesinde bitirdikten sonra orta öğrenimini İzmir İdadisinde tamamladı. Zağralı Müderris İsmail Efendi'den dinî ilimler, amcası İzmirli Şeyh Neyzen Emin Dede Efendi'den de musiki öğrendi. Yine Mevlevi şeyhi olan dayısı Şeyh Nurettin Efendi'den de teşvik görmüştür. 1892'de babasının ölümü üzerine 20 yaşında Hisar Camii'ne imam ve hatip olmuştur. (Mustafa Rona, 50 Yıllık Türk Mûsikîsi (İlaveli 3. Baskı) s.157.) Ölüncüye kadar bu görevde kalmıştır. Amcası Şeyh Nayi Emin Dede'nin vefatından sonra Tanburi Ali Efendi'den beş yıl, Santo Şikâri'den on yıl eser meşk etmiştir. Klasik Türk Musikisinin büyük bestekârlarından olan Zekâi Dede'nin öğrencisi Aziz Efendi'den de faydalanmıştır. (Dr. Mehmet Nazmi Özalp, Türk Mûsikîsi Tarihi -Derleme- II. cilt s. 59-60.) Musikimizin amelî ve nazari inceliklerini böyle büyük hocalardan öğrenen Râkım Elkutlu, bestekârlığında bunu açıkça ispatlamıştır. Hepsî Mevlevî tarikatına mensup olan aile büyükleri ile Mevlevihane de yapılan ayinlere katılarak musikimizi tanımaya çalışmıştır. Bundan dolayı dinî musikimizi ve Mevleviliği öğrenmiş, daha sonraki yıllarda Kudümzenbaşı olmuştur. Uzun yıllar İzmir Musiki Cemiyetinin başkanlığını yapmıştır.

Çok hızlı beste yaptığını ve şiir seçmekte çok titiz olduğunu, en çok Nahit Hilmi Bey, Orhan Rahmi Gökçe ile yeğeni Advîye Hanım'ın şiirlerini seçtiğini öğrencisi Hüseyin Mayadağ'ın anılarından öğreniyoruz. Her zaman yakınlarına bestekâr olarak İsmail Dede'yi rehber aldığını, büyük bestekâr olabilmek için her formda eser vermenin gerektiğini söylemiş.

Otuz beş yaşlarında iken dayısı şeyh Nurettin Efendi bir güfte vererek bir ayin bestelemesini istemiş. Ayinin bestesini bir gecede bitirerek ertesi gün tekkede ayinin hazır olduğunu söylemiş. İşi ciddiye almadığını ve baştan savma bir beste yaptığını zanneden dayısı Râkım Hoca'yı kovmuş; fakat yakınlarının ısrarı ile okunmasına razı olmuş. Ayin okunup bittikten sonra çok beğenilerek gönü alınmış. Karcığâr makamındaki bu ayin, Mevlevihaneler kapanıncaya kadar hemen her dergâhta okunmuş ve Konya Mevlevihanesince de beğenilmiştir. Râkım Hoca dinî ve dindışı musikimizin hemen her formunda 450'ye yakın eser vermiştir. Râkım Hoca 1948'de Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Tanburi Ali Efendi'den sonra İzmir'de musikimizi tanıtan ve musikiden anlayan bir çevrenin oluşmasına yardımcı olan bu yüzyılın en dikkate değer bestekârlarındandır.

Son derece esprili bir kişiliği olan Râkım Hoca'ya bir gün, o zamanki değerine göre, 200 bin lirası olursa ne yapacağını sormuşlar, Râkım Hoca da "İlhamım kaçardı" demiş. (Özalp, a.g.e., s. 59-60.)

HAYATLAR Bir yıldız daha kaydı “Kutuz Hoca”

1965 yılı sonbaharında Güneyce Büyük Camii yanında Kutuz Hoca'nın devam ettirdiği fahri Kur'an Kursunda derse başladım. İlk defa hocadan ders alacaktım. Dört sayfadan gidiyordum. Sabah erkenden hocanın huzuruna varıp dersimi okumaya başladım. Hafızlıkta dersi okurken motive olmak çok önemlidir. Bu sebeple genel olarak hocanın yüzüne bakardık. Onun jest ve mimikleri, başını sallaması, kaşlarının durumu, tespih çekiyorsa yavaş veya hızlı çekmesi hatta nefes alış okuyanın okuyuşunu duruma göre kolaylaştırır veya zorlaştırırdı. Hocamız orta uzunlukta siyah sakallı, gür kaşlı, keskin çakır gözlü idi. Sert ve anlamlı bakışları vardı. Çoğu kez duruşuyla dinlediği hafızı yönlendirirdi. Tutukluk yapan veya yanlış okuyanı işaretle düzeltmeye çalışır, yine açılmazsa Kur'an metnini çok ciddi bir ses tonu ve mehabetli bir edayla dinlediği hafıza hatırlatırdı.

Bizi okuttuğu yıllarda kırk beş-elli yaşlarında idi. Cemaat tarafından kendisine “Hocam imamet görevini zor yapıyorsun bari şu hafızlık yaptırdığın çocukları bırak” denildiğinde kendisi “Ben bu hafızlarla ilgilenmezsem İstanbul'da okuyan oğlum Mustafa ile de onun hocaları ilgilenmez” derdi.

Hocamız köyümüzün hem başımamı hem de doktoru idi. Askerliğini sıhhiye olarak yaptığından hasta olan, yaralanan ilk önce Kutuz Hoca'ya gider, o ilk müdahaleyi yapar, gerekirse doktora gitmeyi tavsiye ederdi. İğne ve pansumanları da o yapacaktı.

Hocamız öğrenci okutmayı, hafız yetiştirmeyi çok önemserdi. 1967 yılında Rize İmam-Hatip Okulunun açılacağını öğrenince hafızlığını bitirmek üzere olanları özel takibe aldı. Mezun olanları hızını kuvvetlendirmeye çağırırdı. Güneyce'nin resmi Kur'an Kursundaki öğrencileri de yönlendirdi. Hocamız bizleri İkişdere Müftülüğüne gönderdi. Müftülükte hafızlık diplomalarımız hazırlanıp bize verildi. Hocamız diplomaları bize verirken şu nasihatlerde bulundu:

“Hafızlarım, evlatlarım! Hafız olmakla, bir küp veya bir teneke balı sırtınıza yüklendiniz demektir. İlim ve Arapça öğrenerek taşıdığınız o baldan önce siz tadınız. Tatmazsanız ömür boyu bal küpü taşıyan ama hiç tatmayan hamal gibi olursunuz. Haydi, gidin ilim öğrenin ve taşıdığınız baldan önce siz yiyin, sonra başkalarına da yedirin.”

Kutuz Hoca beldemizin kapağı sonuna kadar açık manevi bal küpü idi. Köydeki herhangi bir cenazeye katılıp eve döndüğümde annemin “Cenazeyi kim kıldırdı?” sorusuna “Kutuz Hoca” cevabını verince annem: “Ne mutlu o kimseye ki cenazesini Kutuz Hoca kıldırdı, Allah bize de nasip etsin” diye söylerdi. 1990 yılında hocamın hasta ve yorgun halde annemin cenazesine geldiğini görünce “Allahım, cenaze namazını Kutuz Hoca'nın kıldıracağını annemin ruhuna ilham et!” diye dua ettim.

İmamet görevine engel teşkil etmediğinden sıhhati elverdiği ölçüde arıcılık yapardı. O sebeple evinden bal eksik olmaz, onu yaz kış ziyaret edenler bal şerbeti içmeden evinden ayrılmazdı. Hocamız emekli olduktan sonra bir müddet daha Güneyce Merkez Kur'an Kursunda fahri olarak görev yaptı ve bu kez kız öğrencilerin hafız olmalarını sağladı. O yıllarda (1978) hac farizasını yerine getirdi.

Kutuz Hoca züht ve takvasını, tasavvufi hayatını halktan gizlerdi. Dershanenin üstünde biraz büyükçe tek bir odada kalırdı. Dershane sabahtan öğleye kadar hafızlar için kurs, diğer zamanlarda cemaatin oturma ve sohbet yeri olarak kullanılırdı.

Merhum Hocamız ilim, hilm, züht ve takva örnekleriyle dolu halkalardan biriydi. Öyle olduğuna dair onlarca duyum ve müşahedelerimden bazılarını zikretmek istiyorum.

2002 yılı ocak ayında yıl içinde okunmasını tavsiye ettiğimiz kitaplar listesini Sungurlu Müftülüğü panosunda ilan ettik. Onlardan biri hocamın oğlu, hafızlıktan beri arkadaşım İsmail Kara tarafından

hazırlanan hayatını anlatan kitap idi. (Kutuz Hoca'nın Hatıraları - Cumhuriyet Devrinde Bir Köy Hocası, İstanbul, Dergâh Yayınları.)

Kutuz Hocamız emekli ikramiyesini infak ettiği gibi emekli maaşından da son derece rahatsızdı. "Bu nasıl iş, hükûmet bize çalışmadan, görev yapmadan maaş veriyor" diye bu konuda rahat olmadığını ifade ederdi. Bir defasında kış aylarını geçirmek üzere bir oğlunun yanına gitmişti. Evinin penceresinden çarşı veya sokağa bakarken ağlamaya başladı. Yanındakiler köyden geldiğine üzüldüğünü sanarak üzülmeye, yazın köye gideriz inşallah diye teselli etmeye çalışırken onun cevabı şöyle olmuş: "Ben köyden geldiğime üzülmiyorum. Şu dışarıda tenekeyle kömür taşıyan işçilere imreniyorum. Allah bana sıhhat verse de ben de onlar gibi kömür taşıyarak helal para kazansam da şu emekli maaşını almasam."

Kutuz Hocamız son aylarda iyice düşkün hale gelmişti. Kemik erimesi sonucu bir ayağı hafif bir düşmede kırıldı. Ankara'da tedavi olduğu sırada kendisini ziyarete gittiğimde, oğlu Hüseyin'e kalkabilir miyim deyip "Babacığım ayağın kırık, kalkamıyoruz" cevabını alınca "Ya! Demek günahlarım o kadar çok ki ayaklarım kırılıyor" dedikten sonra "Allahümme havvil hâlena ila ahseni'l-hâl" diyerek dua ediyordu. Hocamız şair Fuzulî'nin;

Öyle zâif kıl tenimi firkatinde kim

Vaslına mümkün ola yetürmek sabâ beni

mısraındaki gibi günahlarını eritmenin yanında zaten zayıf olan bedenini de eriterek rüzgâra gerek kalmaksızın 8 Aralık 2011 Perşembe akşamı 23.30'da 94 yaşındayken "Refik-i Alâ'sına" uçup gitti. Rahmetullahi aleyh.

Hacı Veyiszade Mustafa Kurucu (1887-1960)

Mustafa Özdamar

İç ve dış ilişkiler ağının odağında kendine (nefsine) hâkim olan insan, hakîm olur. Hakîmin gönlü Hak Teala'nın hikmet ambarıdır. Bu hikmet ambarında Allah'ın halifesi için lazım olan her türlü malzeme vardır. Bu kutsal malzemeyi Allah'ın muradına uygun şekilde kullanma marifetine sahip olanlar, yüce Allah'ın ilim sıfatına, âlim ve alîm ism-i şeriflerine mazhar oldukları için, onlar, Allah'ın ailesi olan mahlûkâta -cümle yaratılmışa- rahmet, merhamet ve mağfiret tavrı ile bakarlar. Her şeye ve herkese şefkatle muamele ederler. Haklılara haklarını, haksızlara müstehaklarını verme konusunda son derece kavi ve zarif davranırlar. Herkesi kendi diyarında kendi huyu suyu ikliminde, fitratı doğrultusunda idare etme sanatının sanatkârı olan bu insanlar, yüce Allah'ın celal ve cemel tecellilerinin tevhidini yaşayan bilge kahramanlardır.

Böyle bir bilge kahraman olan Hacı Veyiszade Mustafa Kurucu (1887-1960), sadece Konya'nın değil dünyanın medar-ı iftihar (övünç kaynağı) kâmil bir şahsiyettir. Kendilerini yakından tanıyanlar çok iyi bilirler ki onun hiç gevşek tarafı ve kendi (nefsi) için harcanmış bir dakikası yoktur. Her durumda hep kavi ve yapıcı bir özelliği vardır. Torunu Prof. Dr. Mustafa Fayda, Hazretin bu özelliğini şöyle ifade ediyor:

“Dedemin boş ve gevşek geçen bir vakti yoktu. Abdestsiz yere bastığı sanmam ki vaki olsun. (Konya İmam Hatip Okulunda öğretmenlik yaptığı yıllarda) iki ders arasında boş bir saati varsa, o saat içinde; eğer böyle bir boşluk yoksa teneffüslerde derhal abdest tazeler ve bol bol nafile namaz kılardı. Bir odası vardı bu işe mahsus. Daha doğrusu hademelerin odasında yapardı bunu.

Dedem kendisi çok nafile namaz kılardı ama öğrencilerini nafilelerle uğraştırmazdı. Hatta şöyle bir şey anlatırlar. Babasını dedemin ziyaretine getiren bir öğrencisi nafileden sormuş da: “Baban kılsın” demiş. Sen nafileyle uğraşma! Dersine çalış sen! Ders çalışma farzı dururken, nafileyle uğraşamazsın sen.

İlim talipleriyle bir başka türlü meşgul olurdu dedem. Nesi var nesi yoksa her şeyini, var gücünü sererdi onlar için. İslah-ı Medaris-i İslamiyye'de başlamış dedemin eğitimciliği. En yasakçı devirlerde bile daima özel öğrencileri olmuş. Ve onların her şeyiyle ilgilenirmiş.

Çok farklı bir tarafı vardı dedemin. Bir şeyi sadece yapmazdı, hem yapar hem de yaşardı onu. Yaşamadan yaptığı bir şey yoktu.

Gerek okuldaki, gerek okul dışındaki eğitim öğretim hizmetleri ve diğer faaliyetler yanı sıra, nişan, düğün, ölüm doğum hadiseleri, hasta ziyaretleri, fukaraya yardım büyük yer tutuyordu dedemim hayatında. Herkesin her şeyine koşan bir insandı dedem. Tatili yoktu. Ben tatil yaptığını pek hatırlamam dedemin.

Herkesle ilgilenir, herkese dua eder, herkese selam verirdi. Dedemin selamı meşhurdu; çoluk çocuk, kadın erkek, yaşlı genç, ölüye diriye, önüne gelen herkese selam verirdi. Hatta öyle ki, dedemin bu selamları çocuklar için bir eğlence vesilesi bile olurdu. Dedem daha onlara selam vermeden, onlar dedeme selam verirler, dedem de başlarını okşaya okşaya: Aleyküm selam, aleyküm selam, der giderdi. Elindeki çerez torbasından çetnevîr dağıta dağıta giderdi. Çetnevîr dediğim de çifte kavrulmuş sarı leblebi.

İyiliğe çok sevinir, kötülük karşısında şöyle bir irkilerek kaş çatar, üzülür ve sanki o kötülüğü içinde yakıyormuşçasına değişik bir ürperme içine girer, ama işin gıybetini etmez ve ettirmezdi. Şikâyeti sevmezdi hiç. (M. Özdamar, Hacı Veyiszâde, Kırkkandil Yayınları, s. 13-17.)

Büyük insanlık ailesinin iki cihan azizliği için gerekli olan bütün sistemleri bünyesinde barındıran güzelim İslamiyetin şeriat, tarikat, marifet ve hakikat boyutlarının hiç birini ihlal ve ihmâl etmeden halka hizmetkâr olmak, Hacı Veyiszade'nin Habib-i Hüda Hz.lerinden tevarüs ettiği bir şuur ve şiarın uzantısıdır.

Din-diyanet, ilim-irfan camiasının çok iyi tanınması ve dikkate alması gereken bu kâmil ve mükemmil zat, peygamber vârisi olmanın bütün özellik ve güzelliklerini yaşayarak günümüze taşıyan müstesna bir örnektir. Onu çok özel ve güzel kılan ana haslet, onun bütün hayatı boyunca hep ve daima Habib-i Hüda Hz.lerinin izinde, Habibullah Hz.lerinin sünnet-i seniyyelerini giyinip kuşanan "emrolunduğun gibi dosdoğru ol" ayetini yirminci yüzyılda yaşayan canlı bir abide olmasıdır. Habibullah Hz.lerinin "Beni kocalttı" buyurduğu bu ayet, hem her şeye ve herkese hoş bakmayı, hem de üstüne vazife olan olmazsa olmaz kuralları ihlal ve ihmâl etmeden hayata geçirmeyi, hak ve hukuk üstünlüğünü koruyup kollama gayreti içinde olmayı zorunlu kılıyor.

Zorluk ve kolaylık iç içedir. Zorluğun içindeki kolaylığı yakalamak hünerdir. Bu niyet, gayret, himmet, hamiyet ve dirayetin doruklarında çalışıp çabalamak kolay değildir ama imkânsız da değildir.

Çeşitli katmanlardan oluşan toplumsal hayatın çalkantıları içinde kaderin yorumsuz kavranmaz akışı içinde müslim veya gayrimüslim önüne gelen herkese selam veren, müslimleri: Selamün aleyküm ketebe rabbiküm alâ nefsihi'r-rahmeh: Selam size, rabbiniz rahmeti kendi (nefsi)ne farz kıldı!" Gayrimüslimleri de: Selamün alâ menittebeal hüda! Hüda'ya -en doğruya tabi- olanlara selam olsun!" ayetleriyle selamlayan bu büyük bilge, Habib-i Hüda tavrında yaşadığı için her durumda zuhuru zorunlu olan kahırların zamirindeki lütfu kollama dirayetinin doruklarında yer almıştır.

Bulduğu makam ve mertebelerin hep üstünde seyreden bir bilge Hacı Veyiszade. Bu gayret ve dirayet az rastlanan bir özelliktir. Habib-i Hüda Hz.lerinden tevarüs ettiği bir tavır bu. Gerçek anlamda Allah adamlığı bu...

Hacı Veyiszade Hz.lerinin Konya'da hem imamlık hem öğretmenlik yaptığı yıllarda bir gün, Aziziye Camii'nin imam odasında ziyaretçiler arasında İmam Hatip Okulu Müdürü de vardı. Müdür Bey sonradan geldiği için kapı eşiğine yakın bir yere çömelivermişti. Hacı Veyiszade Müdür Bey'in eşiğe çömeldiğini görünce:

- Müdür Bey, dedi tatlı mütebessim bir sesle. Müdürün yeri orası değil... Siz orada (okulda) da müdürsünüz, burada da. Şöyle buyurun!

Müdür Bey'i kendi yanına aldıktan sonra konuşmayı şöyle sürdürdü:

- İmam Hatip Okuluna müdür olmak sıradan bir iş değildir. Bu memleketi müdür Bey'in idare ettiği mektebin talebeleri ihya edecek. Bu çocuklar meleklerin kanatları üzerinde gidiyorlar. Bu memleketi onlar ileri götürecek. Bu milletin sönen, söndürülen kandillerini onlar uyandıracak.

Namaz sonrası sohbet sona erip de Müdür Bey ve cemaat dışarı çıkınca, Hoca'nın yanında yöresinde çok bulunanlardan biri olan astsubay Mehmet Başçavuş:

- Hocam, elini öpeyim... Bu adam değmez bu iltifata!... Bu müdür, Talim Terbiyeye sizin hakkınızda müspet rapor vermiyor. Hoca Efendi asrını anlayamamış, talebelere günün icabı bilgileri veremiyor diye rapor etmiş sizi, deyince, Hacı Veyiszade:

- Mehmedim, evladım, bilirim, farkındayım, fakat ben, bir insanın yetişmesi için bin münafığın kahrını çekerim! İnsan bahçivanıyız biz, bu kahrı seve seve çekeriz! (A.g.e., s. 107-108.)

Yâr için ağyâra minnet ettiğim ayb eyleme!

Bâġibân bir gl için bin hâre hizmetkâr olur!

Yâr için başkalarına minnet etmemi ayıplama!

Bahçivan bir gl için bin dikene hizmet eder!

Reisülkurra Abdurrahman Gürses (1909-1999)

Yrd. Doç. Dr. Fatih Çollak

Ülkemizin Kur'an ve mihrap hizmetleri alanında yetiştirdiği mümtaz şahsiyetlerden biri hiç şüphesiz Hendekli Hafız Abdurrahman Gürses Hoca'dır. Yirminci asrın meşhur Kur'an okuyucularından ve kıraat ilmi alanında yetişmiş üstatlarından olan Abdurrahman Gürses Hoca, güzel Kur'an tilaveti ve kıraat ilmine vukufiyeti ile hem kâri hem mukrî olarak İslam âleminde haklı bir şöhreti ihraz etmiştir.

Abdurrahman Gürses Hoca, kendine has tavrı ve güzel sesiyle okuduğu Kur'an'larla milyonların gönlünde taht kurmuş bir kurra-hafız, mihrap hizmetlerindeki liyakatıyla "haza imam" olarak nitelendirilen bir din görevlisi, kıraat tedrisinde riyaset makamına ulaşmış bir hoca ve bütün bunların ötesinde üstün ahlak sahibi örnek bir şahsiyettir.

Abdurrahman Gürses Hoca 1 Temmuz 1909 (1325 Rumi)'da Adapazarı'nın Hendek ilçesine bağlı Soğuksu köyünde dünyaya gelmiştir. Hafızlık eğitimiyle birlikte ilk tecvit derslerini aynı zamanda köyün imamı olan babası Hafız Sait Efendi'den almıştır. Hafızlığını tamamladıktan sonra iki sene ramazan ayında köy camiiinde mukabele okumuş ve on beş yaşında iken Hendek'e gitmiştir. Bir taraftan ilçe camilerinde cüz mukabelesi okurken bir taraftan da yörenin meşhur Kur'an ustası Abdurrauf Efendi'nin tashih-i huruf ve tecvit derslerine iştirak etmiştir.

Abdurrahman Gürses Hoca 1919-24 tarihleri arasında Hendek Yeni Cami Medresesi'nde dönemin müftüsü Ali Niyazi Konuk Hoca'dan Arapça ve fıkıh okumuş, bu derslere devam ettiği günlerde İstanbul'a gelerek Daru'l-Hilafeti'l-Âliyye'ye girmiş, Ayasofya Soğuk Çeşme medreselerinde bir müddet okumuştur. Bu dönem bir taraftan medresede eğitim görürken zaman zaman İstanbul'un muhtelif camilerinde mihrabiyeler okumuş, güzel sesi ve tavrı Erbilli Esad Efendi'nin kulağına kadar gitmiştir. Abdurrahman Hoca'nın Esad Efendi ile tanışması bu tarihte olmuştur. Medreselerin kapatılmasının (3 Mart 1924) ardından Abdurrahman Gürses Hoca Hendek'e dönmüş ve ilim tahsiline burada devam etmiştir. 1934 senesinde tekrar İstanbul'a gelerek Üsküdar'da Selimiye Camii imam-hatibi kurra Hafız Fehmi Efendi'den İstanbul tariki üzere kıraat okumuş ve icazet almıştır. 1938 senesinde ilk imamet görevini Edirnekapı Mihrimah Sultan Camii'nde ifa etmiş, burada bir ay vazife yaptıktan sonra Teşvikiye Camii'ne tayini yapılmıştır. Bu camide beş yıl vazife yaptıktan sonra 1944 senesinde Beyazıt Camii ikinci imamlığına getirilmiş, 1949'da da aynı caminin başımamı olmuştur.

Abdurrahman Gürses Hoca Beyazıt Camii imam-hatipliğini yürüttüğü yıllarda çeşitli vesilelerle Mısır, Tunus ve Fas'ı ziyaret etmiş, hac ibadeti maksadıyla da birçok kez Mekke'ye gitmiştir. Beyazıt Camii'nde bir taraftan imamet hizmetlerini yürütmüş bir taraftan da cami bünyesindeki resmi kursta Kur'an eğitimi vermiştir. Bu kursta (bendeniz de dahil olmak üzere) birçok talebe yetişmiştir.

Abdurrahman Gürses Hoca 1974 senesinde ilk kez Ankara'da açılan kıraat ihtisas kursunda aşere ve takrip okutmak üzere görevlendirilmiş, kısa bir süre sonra rahatsızlanıp İstanbul'a dönmüştür. Tedavisi İstanbul'da devam ettiğinden kurstaki hizmetlerini sonuna kadar sürdürememiş ise de kursun kapanış programına iştirak etmiştir. Daha sonra 1976 yılında İstanbul Haseki Eğitim Merkezinde açılan Aşere-Takrip-Tayyibe İhtisas Kursu'nda kıraat hocası olarak görevlendirilmiş, burada İstanbul tariki ile uzun yıllar kıraat okutmuştur. 1979 senesinde Beyazıt Camii imamet vazifesinden resmen emekli olmuş, bundan sonraki ömrünü gerek Haseki'de gerekse özel mahfellerde talim-tecvit-tashih-i huruf ve kıraat dersleri okutarak geçirmiştir.

Abdurrahman Gürses Hoca'nın bütün bu hizmetleri ömrünün son yıllarına kadar devam etmiş; beş sene Teşvikiye, otuz beş sene de Beyazıt Camii'nde olmak üzere toplam kırk yıla ulaşan resmi imamet vazifesinin sona erdiği tarihten (1979) üç yıl evvel başlayıp yirmi iki yıl süren Haseki'deki ilm-i kıraat

hizmetleri de 1998 senesinde hastalanıp evinde yatak istirahatına çekilmesiyle sona ermiştir. Tedavisi bir buçuk yıl sürmüş, iyice yaşlanmış olmanın ve geçirdiği prostat hastalığının verdiği rahatsızlıkla bitap düşmüş, nihayet 10 Ağustos 1999 Salı günü Teşvikiye'deki evinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Cenaze namazı 11 Ağustos 1999 Çarşamba günü ikindi namazına müteakip kılınmış ve aynı caminin haziresinde Beyazıd-ı Veli türbesinin sağ tarafında cami mimarı Hayrettin Efendi'ye tahsis edilen yere defnedilmiştir.

Abdurrahman Gürses Hoca'nın hayatında öne çıkan iki temel hususiyetten biri mihrap hizmetlerindeki üstün liyakati, diğeri Kur'an ve kıraat ilmindeki vukufiyet ve dirayetidir. Mihrap ve Kur'an hizmetleriyle birlikte dini konularda dönemin çeşitli mecmualarında yayımlanmış derleme veya tercüme türünden makale çalışmaları da vardır. Hayatını Kur'an hizmetine adanmış ve çok sayıda talebe yetiştirmiştir.

Abdurrahman Gürses Hoca'nın milyonlarca Müslümanın muhabbetine mazhar olmasının sebebi onun mihrap ve Kur'an hizmetlerindeki gayretleri olmakla birlikte bunun da ötesinde sahip olduğu üstün ahlaki vasıfları ve din adamına yakışır güzel meziyetleridir.

Abdurrahman Gürses Hoca hâl ve hareketlerinde davranış ve münasebetlerinde daima Kur'an'ın izzetini korumuş, hizmetleriyle Kur'an'ı infak etme yolunda zirveye ulaşmış müstesna bir şahsiyettir. Osmanlı ilim âleminin örnek mensuplarından ve zamanımızdaki son çınarlarından biridir. Kur'an ve mihrap hizmetlerini her daim yüceltmüş, bir Kur'an üstadının ve mihrap adamının sahip olması lazım gelen izzeti en iyi şekilde temsil etmiştir. Hocalarına ve dostlarına karşı vefalı, talebelerine muhabbetli, dünya nimetlerine karşı istiğna duygusuna sahip numune-i imtisal bir insandır. Şahsında vakar, edep, gayret-i diniye, zahiri ve batını temizlik, nezaket, intizam ve sabr-u's-sebat gibi üstün meziyetler toplanmış bir insandır. Vakar ve tevazuyu ahenkli bir şekilde mezcetmiş bulunan Abdurrahman Gürses Hoca'nın bir asırlık ömründe tebessümü aşan bir üslupla güldüğünü, Kur'an öğretiminde yorgunluk veya bezginlik gösterdiğini, dünya mal, mevki ve unvanlarına alaka duyduğunu söylemek mümkün değildir. Kur'an hocalarına ve mihrap hizmetlilerine yönelik sohbetlerinin birinde onlara şu tavsiyelerde bulunmuştur: "Kur'an hizmetlerinden emekli olunmaz. İnsan her ne kadar resmen veya resen görevinden emekli olsa da Kur'an hizmeti ölünceye kadar devam eder. Bizim bu görevimiz de Allah ömür verdiği, sıhhat verdiği müddetçe devam edecektir."

Hülasa, "Ümmetimin en hayırlıları kendisi görülünce Allah hatıra gelendir" hadis-i şerifinde ifade edildiği üzere, Abdurrahman Gürses Hoca görüldüğünde cami, mihrap ve Kur'an hizmeti akla gelen mümtaz bir şahsiyet idi.

Ruhu şad olsun.

Çanakkale gazisi bir müfessir: Adıyamanlı Mustafa Hayri Efendi (1889 -1970)

Doç. Dr. Ahmet İnan

Adıyamanlı Gazi Müfessir Mustafa Hayri Efendi, (Mustafa Hayri Coşkun), 1889 yılında Hısnımansur (Adıyaman)'da doğdu. İbtidaiyye ve Rüşdiyye'yi Hısnımansur'da okuduktan sonra Gaziantep'e giderek dört yıl boyunca Abdullah Hoca'dan eski medrese usulü dersler aldı. Gaziantep'teki hocasının teşviki ile İstanbul'a giderek II. Meşrutiyet Döneminin yeni medreselerinde okumaya başladı. Genç Mustafa, önce İstanbul'daki iki yıllık Medresetü'l-Vaizin'i bitirdi. Daha sonra da yine İstanbul'da dört yıllık Medresetü'l-Kudat'ı bitirdi.

Mustafa Hayri, Medresetü'l-Kudat'ı bitirdiğinde "Efendi" unvanını aldı. (O yıllarda; Tanzimat'ın modern mekteplerinden mezun olanlara "Bey", medrese mezunlarına da "Efendi" deniliyordu.) Medresetü'l-Kudat'ı bitirdiğinde henüz bir görev almamıştı ki, 1. Dünya Savaşı patlak verdiği için askere alındı; 5. Kolordu, 13. Fırka 13. Topçu Alayında Çanakkale muharebesine katıldı. Bir süre sonra Çanakkale'den İstanbul'a 46. Topçu Alayına tayin edildi ve bu alay ile birlikte önce Makedonya muharebesine katıldı, sonra da aynı alay ile Bağdat Cephesine geçti. Burada bütün alay ile birlikte İngilizlere esir düştü. Esarete iken okuma yazması olmayanlara okuma yazma öğretiyordu. İki yıl iki ay esaretten sonra İngilizlerle yapılan esir mübadelesi gereği İstanbul'a getirildi ve burada serbest bırakıldı.

Mustafa Hayri Efendi, esaret sonrasında zayıf ve bitkin düşmüştü. Bir hava değişimi yapmak niyeti ile Türkiye pasaportuyla Bulgaristan'a gitti. Mustafa Hayri Efendi'nin Bulgaristan'a gitmesinde Bulgaristan Türklerinden bir arkadaşının da tavsiyesi etkili olmuştu. Onun Bulgaristan'a gittiği 1920 yılında, Bulgaristan'ın Osmanlı'dan ayrılışının üzerinden henüz on küsur yıl geçmişti ve Bulgaristan Türkleri arasında Osmanlı kültürü hâlâ tüm canlılığını korumaktaydı; Osmanlı vakfiyeleri hâlâ ayakta idi. Müslüman Türk azınlığın dinî eğitimi, burada Osmanlı'dan kalan vakıflar desteği ile sürdürülmekteydi. Bulgaristan Krallığı, Müslüman Türk azınlığının temel haklarını, kısmen kabul etmişti. Sofya'daki Başmüftülük, Müslümanların ruhani liderliği konumundaydı. Başmüftülüğün çabalarıyla Şumnu'da Nüvvab Medresesinin açılması faaliyetleri başlamış ve bu medresede ders verecek öğretmenlere ihtiyaç hâsıl olmuştu. Mustafa Hayri Efendi'ye Nüvvab Medresesinde muallim olmayı teklif ettiler. O da bu teklifi kabul etti. Mustafa Hayri Efendi, kendi el yazısı ile Osmanlıca kaleme aldığı tercüme-i hâlinde bu konuyu şöyle anlatmıştır:

"(...) Tam o arada Şumnu'da Mekteb-i Nüvvab Okulu açıldı. Öğretmene ihtiyaçları vardı. Bana rica ettiler. Ben de kendi milletim olan Türk ve Müslümanlara muvakkaten bir hizmet emeliyle kabul ettim. (...)"

Mustafa Hayri Efendi, Nüvvab Medresesinde 1922'de göreve başladı ve bu görevini 1939 yılına kadar sürdürdü. Burada Arapça, Farsça, Ulum-u Diniyye, Mecelle, Feraiz, Fıkıh, İlmî'l-Usul, İlamat-ı Şer'iyye/Usulu'-Sakk ve Ahkâm-ı Evkâf derslerini okuttu.

Mustafa Hayri Efendi, ilim tahsili, katıldığı savaşlar ve askerlik görevi gibi sebeplerle evlenmeye imkân ve fırsat bulamamıştı. Şumnu'da Nüvvab medresesinde göreve başladıktan sonra, burada yerleşik Tokoğulları ailesine mensup, Rüşdiye mezunu ve bir süre Şumnu'daki ilk mektepte Kur'an muallimesi olarak görev yapan Cemile Hanım ile evlendi.

Mustafa Hayri Efendi'nin Fıkıh ilmindeki derinliği bilindiği için, 1939 yılında Sofya Başmüftülüğüne bağlı Şer'i Divan-ı Âli Hey'et Azalığına (Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeliği) naklen atandı ve 1965 yılına kadar yaklaşık 26 yıl bu görevini sürdürdü. 1941 yılında Sofya'da basılan el-Muktataf fi'l-Fıkh adlı basılı eserinin kapağında "Sofya Müftüsü" ibaresi yer aldığına göre, Başmüftülükteki Şer'i Divan-ı Âli Hey'et Azalığı görevinin yanında Sofya Müftülüğü görevini de deruhte ettiği anlaşılmaktadır.

Mustafa Hayri Efendi, Bulgaristan'daki Müslüman Türkler arasında, "Kürt Mustafa Efendi" lakabı ile anılırdı. Zira onun içinde yaşadığı Müslüman Türk azınlığı, Osmanlı bakiyesi bir topluluk olması hasebiyle, etnik tanımlamalar tenafüre değil; tearüfe müncer olmaktadır.

Mustafa Hayri Efendi, 1922 yılından 1965 yılına kadar 43 yıl boyunca Bulgaristan'daki Müslüman Türk azınlığa din hizmeti verdi. Bir yandan Müslüman Türk azınlığın bürokratik ve hukuki sorunları ile uğraşırken, diğer yandan da dinî eserler yazmayı ihmal etmedi. 1964 yılında el-Muktetaf min Uyuni't-Tefâsir adlı tefsirinin yazımını tamamladı.

Kraliyet döneminde kısmen daha rahat günler geçiren Bulgaristan Müslüman Türk azınlığı, 1948'deki yönetim değişikliği ertesinde yoğun baskılara maruz kaldı. Bu sebeple Bulgaristan'dan anavatanına muhaceretler başlamıştı. 1950 yılında üç ay zarfında 250.000 Türk'ün Bulgaristan'dan Türkiye'ye muhacereti kararlaştırıldığında, 160.000 Türk, arazi ve emlakini terk ederek Türkiye'ye göç etti. Muhaceretler daha sonra da sürdü. Mustafa Hayri Efendi'nin aile fertleri de Türkiye'ye hicret etmek zorunda kalmıştı. Bu sebeple Mustafa Hayri Efendi bir süre tek başına Sofya'da kalarak görevini sürdürdü. Nihayet 1965 yılında serbest göçmen statüsü ile anavatanına dönerek, İstanbul'da yerleşmiş olan ailesine kavuştu. Ömrünün son beş yılını İstanbul'da ailesi ile birlikte geçirdi. 30.03.1970 tarihinde gece 22 sularında Beyoğlu İlyardım Hastanesinde hayata veda etti. Ertesi gün Fatih Camiinde ikinci namazını müteakip cenaze namazı kılınarak Topkapı Eski Kozlu Mezarlığındaki ebedî istirahatgâhına defnedildi.

Gaziantep'li Abdullah Hoca ve Elmalılı Hamdi Yazır, müfessirimiz Mustafa Hayri Efendi'nin hocaları arasında yer alır. İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Eski Müdürü Ahmet Davudoğlu, İbrahim Tanır, Osman Kılıç ve Osman Kesioğlu gibi tanınmış simalar ise, müfessirimizin öğrencilerinden bazılarıdır. Emrullah Feyzullah Efendi, Yusuf Ziyaeddin Ersal, İsmail Ezherli gibi simalar da müfessirimizin akranları arasındadır.

Mustafa Hayri Efendi birçok eser yazmıştır. Eserlerinden iki tanesi basılıdır. el-Muktataf fi'l-Fıkh adlı eseri, 1941 yılında Sofya'da basılmıştır. Fıkhın furuatına ait olup, 150 sayfadan ibarettir. Eserin dili Arapçadır.

Gazi müfessirimiz, 1964 yılında Sofya'da yazımını tamamladığı tefsir kitabını sağlığında basmaya imkân bulamamış; ancak yakınlarına, yazdığı tefsirin basılmasını vasiyet etmişti. Müfessirin yakınlarından biri, eserin yazma hâlini Suudi Arabistan'da Muhammed Ali es-Sabuni'ye ulaştırır. Eser, es-Sabuni tahkiki ile 1996 yılında beş cilt olarak, el-Muktetaf min Uyuni't-Tefâsir adıyla neşredilmiştir.

Hafız Abdullah Nazırlı Efendi

Celal Sürgeç

Hafız Abdullah Nazırlı, 1920 yılında Elazığ'ın Hoş köyünde dünyaya geldi. Babası Diyarbakır'ın Hani ilçesinde İmamzadeler'den Sufi Abdülfettah Efendi'nin oğlu Hacı Ali Efendi; annesi Elazığ'ın Hoş köyünde Çuvalcızadeler'den İbrahim Efendi'nin kızı Hatice Hanım'dır. Hafız Abdullah Efendi, daha kundakta iken bir hastalık sebebiyle sağ gözünü kaybeder. Dört veya beş yaşına geldiğinde ailesiyle birlikte babasının memleketi olan Hani'ye taşınırlar. Çocukluğu ve gençliği Hani'de geçer. Burada babası Hacı Ali Efendi'den Kur'an-ı Kerim öğrenir ve hafızlığa başlar. 12 yaşında iken hafızlığını tamamlar ve babası tarafından Elazığ'a getirilir. Elazığ'da Çarşı Camii İmam-Hatibi olan enişterisi merhum Hafız Mehmet Erçağ'dan tecvit, kıraat ve makam dersleri alır. Daha sonra Hani'ye dönerek amcası Müderris Hafız Muhammed Efendi'den ders almaya başlar. Kendisinden Arapça, tefsir ve Şafii fihri derslerini okur. Bu arada kendi azim ve gayretiyle Osmanlıca'yı da öğrenir.

Hafız Abdullah Efendi, bin bir zorlukla hıfzını tamamladıktan sonra Hani, Lice ve Diyarbakır gibi şehirlerin merkezi camilerinde aşr-ı şerif ve mukabele okumaya başlar. Edası ve sedası güzel olduğundan dikkatleri üzerine çeker ve her geçen gün dinleyicileri çoğalır. Merhum Celal Güzelses, Diyarbakır eşrafından ve Hacı Reşit Bey Hocaefendi'yi sık sık dinlemeye gelenler arasındadır.

Yıl 1941... Ramazan-ı Şerifin on altısı... Hafız Abdullah Efendi Diyarbakır'ın Ulu Camii'nde mukabele okuyordu. 16. cüzü okuyup kürsüden indiğinde tanıdığı Hanili Hacı Reşit Efendi ile tanımadığı sekiz-on kadar yaşlı zevatın kendini beklediklerini ve yanlarına çağırıldıklarını gördü. Bunlar Diyarbakır'ın eşrafından, âlim ve fadil kimselerdi... Davetlerine icabet eder; yanlarına giderek kemali edeple diz üstü oturur. Merhaba ve hoş sohbetten sonra kendisine bir kâğıt uzatılır ve 'bu sana bir hatıra, bir hediyedir evladım... Sen mukabele okurken yazıldı' denilir ve okuması istenir... Bu, Diyarbakırlı âlim, yazar ve şair Abdülgani Bulduk Bey ile Fahri Bey tarafından Hafız Abdullah Efendi için yazılan bir methiye idi:

Hafız-ı hoş lehçe Abdullah'a yüz bin aferin

Çünkü Kur'an okur tecvid ile tertil ile

Vakfe, vasle, medlere gayet riayet eder

Ehl-i irfan yad eder bu tarzını tebcil ile

Eyler istihsan melekler şive-i elhanını

Zannedersin feyz almış himmet'i Cibril ile

Hak nazardan saklasın avazı hub bu hafızı

Kâbe'ye gitsin, yüzün sürsün gani takbil ile

Bütün hayatını "Okudum ve okuttum" kelimeleriyle özetleyeceğimiz Hafız Abdullah Nazırlı Hoca, amcasından aldığı bir fetva ile ilim uğrunda yolculuğa başlar. Soğuk ve dondurucu bir hava... Ve Diyarbakır'a kadar yaya olarak süren zorlu bir yolculuk... Daha sonra Malatya ve Sivas üzerinden trenle Kayseri yolculuğu... İstanbul'un tanınmış kurrularından Hafız Âciz Mustafa Râgıp Efendi'nin talebesi Kayserili Darü'l-Huffaz Muallimi Kurra Hafız Mahmut Kuşçulu'dan Kur'an-ı Kerim'in on kıraat üzere okunmasına yönelik olan aşere dersi, Kayseri Müftüsü Abdullah Develioğlu'dan talim, tashih-i huruf ile şiir ve edebiyat dersleri alır. Kayseri'de bulunduğu yıllarda, daha derslerini bitirmeden askere çağırılır.

Çorlu Askeri Hastanesi'nden tezkere aldıktan sonra tekrar Kayseri'ye döner ve Kayseri'de eğitimini tamamlayıp 1946 yılı Mayıs ayının 3'ünde icazetini alır. İcazetini aldıktan sonra Hani'ye döner. Hani'de

iken Malatya'ya davet edilir. Bu davet üzerine Malatya'ya gelir ve Malatya Söğütlü Camii müezzinliğine atanarak ilk resmî görevine başlar.

Burada bir yıl kaldıktan sonra boşalan Malatya Yeni Camii müezzinliğine naklen atanır. Burada üç yıl kadar görev yapar. Malatya'da iken Kangal Müftüsü Abdullah Apaydın'la tanışır ve kızıyla evlenir.

1949 yılında Kur'an-ı Kerim öğretmeni olarak Kangal'a atanır. Bu görevine ilaveten Kangal Abdurrahman Paşa Camii imam-hatipliğini de üstlenir. Burada görev yaptığı sırada kayınpederi Abdullah Apaydın hocadan sarf ve nahiv dersleri ile Hanefi fikhî derslerini alır. Böylece Kangal'da kaldığı dört yıl boyunca kendisinden bir hayli faydalanır. 1953 yılında kayınpederi Abdullah Apaydın Hoca Efendi'nin Sivas Müftülüğüne atanması sebebiyle Hafız Abdullah Efendi de onunla birlikte Paşa Camii imam-hatipliği ve Kur'an kursuna atanır. 1955 yılına kadar burada kalır. Sivas'ta kaldığı yıllarda Hacı Hamid Efendi'den Hanefi fikhına ait İbrahim Halebî'nin Mülteka el-Ebhur'unu okur ve çok sayıda hafız yetiştirir.

Hafız Abdullah Efendi Elazığ Müftülüğünün isteği ile Kur'an kursu öğreticisi ve Şıra Meydanı Camii'ne tayin edilir. Bir yıl sonra yine istek üzerine İhsaniye Camii'ne naklolunur. Yirmi yıl boyunca bu camide Kur'an kursu öğretmeni olarak görev yapar, hafız yetiştirir, tashih-i huruf, talim ve kıraat okutur. Çok sayıda talebe yetiştirir ve yirmi yıl boyunca bu camide sabah cüzleri okur, on altı yıl boyunca da hatimle teravîh namazı kıldırır... İhsaniye Camii'ndeki görevi süresince, yatsıdan sonra yetişkinlere, özellikle çalışanlara başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere tefsir ve fikh dersleri verir. İkindiden sonra ise Arapça sarf ve nahiv dersleri okutur. Ayrıca 1958-1959 yıllarında İmam-Hatip Lisesinde Kur'an-ı Kerim derslerine girer.

Hafız Abdullah Efendi, 15.10.1975 tarihinde emekli olunca Kubbeli Camii'nde fahri olarak vaaz vermeye başlar. 2000 yılına kadar bu göreve devam eder.

1976 yılında Elazığ Merkez Vaizi Cemalettin Emiroğlu Hocaefendi'nin ilk müdürlüğünü yaptığı Elazığ Site iş hanında açılan Diyanet Eğitim Merkezinde Kur'an-ı Kerim kıraat ve tecvit derslerine girer. 1994 yılında ibadete açılan Harput Ulu Camii'nde beş yıl boyunca yaz aylarında vaaz eder.

Yaptığı vaazları 40 ciltlik Arapça ve Osmanlıca olarak yazdığı kitapta toplamıştır.

İlmi şahsiyeti ve eserleri

“Bana bu dünyada dört şey çok sevdirdi. Bunlar: okumak, okutmak, anlatmak ve yazmak” diyen Hafız Abdullah Efendi, 1975 yılında emekli olunca boş durmamış ve sürekli yazmıştır.

Hafızlığının yanında aruz ve hece veznini kullanarak halk ve divan tarzında manzum eserler veren Hafız Abdullah Efendi, iman ve güzel ahlakı telkin gayesi ile aruz ve hece vezninde şiirler yazar. Yazdığı şiirleri GAYE başlığı ile bir kitapta toplar. Bir gece yatmak üzere iken, herkesin bir şeylere meftun olup onları methettiğini düşünür, kendisine “sen niye sevgililer sevgilisi Efendimizi methetmiyorsun?” diye sorar. Ve hemen kalkıp bir naat yazar:

Ey resul-i mücteba sen rahmeti Rahman mısın?

Ey Habib-i Kibriya sen zübde-i ihsan mısın?

Ey hakikat ma'deni ey din ü iman mahzeni

Ey ilm ü irfan menbaı sen mekteb-i irfan mısın?

Hak-i payinle semavat cilvelendi aşk ile

Sen huzur-ı rabbi izzetde duran bir can mısın?

Bu ne devlettir ki; nazlı ümmetin olmuş senin

Ben gibi mücrim olana sen şefaata-kan mısın

Hafız Abdullah Efendi hüsnühat ve musiki ile de ilgilenir.

Bütün ömrünü Kur'an eğitim ve öğretimine vakfeden hocamızın yüreğinde Kur'an-ı Kerim'e ve ehl-i Kur'an'a karşı tarifi mümkün olmayan bir aşk ve muhabbet vardır. Bu aşk ve muhabbet sebebiyledir ki, 30 yıl resmî ve 30 yıl fahri olarak hizmet etmiş, 1000 civarında hafız yetiştirmiş ve 5000 civarında insana Kur'an-ı Kerim'i öğretmiştir.

Hafız Abdullah Hocaefendi, okumak, okutmak ve vaaz etmenin yanında yazmaya da ayrı bir önem vermiştir. Maddi durumu müsait olmadığı için insanların istifadesine sunulmak üzere cami, çeşme benzeri hayratlar bırakmadığından yakınmıştır. Ancak onlar istifade ederler ümidiyle; bir gören gözü ve bir titreyen eliyle 90 cilde baliğ kitaplar yazmıştır.

O, Kur'an ehli bir hoca, usta bir hattat, içli bir şair, irfan ehli bir yazar ve merhametli bir nasihatçi, şefkatli bir uyarıcıdır.

Karaca Hafız

İsmail Özgören

Hafız Rabbin muştusu,

Hafız cennet kokusu,

Hafız Kur'an yolcusu,

Hafız Kur'an demektir...

Bilecik ili Söğüt İlçesi Küre Köyü'nde 1888 tarihinde Mehmet Çakar isminde bir çocuk dünyaya gelir... Yıllar sonra bu çocuğun Küre Merkez Camii'nde doksan hafız yetiştirebileceğini kim bilebilirdi!

Hafızlık eğitimini çocukluk yıllarında İstanbul medreselerinde tamamlayan Mehmet Çakar, halk arasında Karaca Hafız olarak bilinmektedir.

Mehmet Çakar'ın doğduğu Küre Köyü, 1242 m. yılında Mamure adıyla kurulmuş, Kurtuluş Savaşı'nda bir yıldan fazla esareti yaşamış, 6 Eylül 1922'de Yunanlıların Bilecik'ten kovulmasıyla esaretten kurtulmuştur. 12 Ekim 1991 tarihinde merhum Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın imzasıyla Küre Köyü, Küre Beldesi olarak kayıtlara geçmiştir.

Küre Köyü'nde Şeyh Edebalı'nın damadı, Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in bacanağı (Çetin, İsmet, Tursun Fakih, Hayatı ve Edebi Şahsiyeti, s.7, Ankara, 2008.) ve Osmanlı'nın Cihan Devleti olduğunu ilk hutbeyle ilan eden, fakih, şair, tefsir, hadis, fıkıh âlimi (İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, c.10, s.7, İstanbul 1994.) Dursun Fakih'in kabri de burada bulunmaktadır. Balkan, Çanakkale ve Kurtuluş Savaşı'nda yaklaşık 137 şehit veren bu köy, birçok gazinin metfun bulunduğu yerdir.

Karaca Hafız, Çanakkale Savaşı'nda yedek subaylık yapmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda Yemen'e asker olarak görevlendirilmiş, Yüzbaşı rütbesine kadar yükselmiş, İstiklal Savaşı'ndan sonra terhis olmuştur. Kurtuluş Savaşı'nda Bilecik, Söğüt yöresinde kurulan Gündüzbey Taburu'nda görev alan Karaca Hafız, Söğüt Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kâtip muavinliğine 27 Haziran 1920 tarihinde, 1000 kuruş maaşla görevlendirilmiştir. (Sarıkoyuncu, Ali, Milli Mücadelede Söğüt ve Çevresi, s.61, Söğüt, 2009.) Bu görevlendirmenin hemen ardından 73 nolu kararla 1000 kuruş maaşla tayin edilen kâtip muavininin "bu maaşla hizmet imkânı olmadığından" bahisle, 13 Temmuz tarihinden itibaren ilgiliye 1200 kuruş ödenmesi kararlaştırılmıştır. (Söğüt 6. Osmanlı Sempozyumu, s.60, Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri Vakfı Yayınları, No 6, Ankara, 1992.)

Karaca Hafız'ın da aralarında bulunduğu Gündüzbey Taburu 400 kişilik bir müfreze ile Haziran 1920'de kurulmuştur. Bu tabur, Yunanlıların Anadolu toprağını işgal edeceği düşüncesinin sonucunda, Söğüt ve çevresinde yaşayan, gönüllü, emekli subay ve orduya alınmayan yaşlı kimselerden oluşturulmuştu. Taburun silah ve teçhizatı Söğüt ve çevresindeki halktan temin edilmekteydi. Karaca Hafız bu gönüllü subaylardan biridir. Karaca Hafız, Gündüzbey Taburu'nda görevli iken askerlerini cesaretlendirmek için "Geri çekilmeyin, güçlü olun, korkmayın, evlatlarınızı eşinizi düşünün, Allah'ın izni ile biz, bu savaşı kazanacağız. Allah hepimizin yardımcısıdır." diyerek, emrindeki askerlerini cesaretlendirmiştir.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Karaca Hafız sivil hayatına Bilecik Söğüt Maliyesinde tahsildar olarak devam etmiştir. Memurluktan kendi arzusuyla ayrılarak, imamlık yapmak için Küre köyüne geri dönmüştür.

Karaca Hafız, Küre Merkez Camii'nde 14 yıl imamlık yaparak hafızlar yetiştirmiştir. Tarihî değeri de bulunan Küre Merkez Camii, II. Abdülhamit'in Koruması Küreli Kolağası Ali Bey'in desteğiyle inşa edilmiştir. Karaca Hafız, 1948-65 yılları arasında tarihi ehemmiyeti büyük bu camide doksan öğrenciyi hafız olarak yetiştirmiştir. Dönemin zor şartlarında, Kur'an öğrenmenin ve öğretilmesinin zor

zamanlarında tabiri caizse “taşın altına elini koyarak” öğrenci okutmuştur. Hafızlarına, sabırla, hoşgörüyü ve azimle eğitim vermiştir. Okuttuğu öğrenciler arasında Hafız Mustafa Kavurmacı, Maratoncu Mehmet Terzi'nin babası Hafız Nuri Terzi de vardır. Küre Beldesi'nde ve Türkiye'nin değişik vilayetlerinde onun öğrencisi olan hafızlar bulunmaktadır. Aynı anda 4-5 öğrencinin hafızlığını dinleyebilen Karaca Hafız, Kur'an-ı Kerim'i sevdirerek öğretmiştir.

Karaca Hafız'ın öğrencileri, Küre Merkez Camii'nde her sene temmuz ayında bir araya gelerek hocalarını anar, onu ve vefat etmiş arkadaşlarını yâd eder ve tüm Müslümanlar için Kur'an-ı Kerim okurlar, dualar ederler.

Karaca Hafız, 19.01.1966 tarihinde Küre köyünde Hakk'ın rahmetine yürümüştür. Kabri, Küre belde mezarlığında bulunmaktadır.

Aynı rahle-i tedristen geçen iki Kur'an Aşığı : Ali Kemal Saran - Ali ŞÜKRÜ Sula

Elif Arslan

10 Aralık 2010 Cuma günü basın yayın organlarından elim bir haber duyduk. Haber, Karadeniz'in yetiştirdiği özü sözü bir, inandığı gibi yaşayan âlim bir zat; Ali Kemal Saran Hoca ile ilgiliydi. Ali Kemal Hoca İstanbul'da bir trafik kazasında vefat etmişti. Aynı kuşaktan, kendisiyle aynı rahle-i tedristen geçmiş, merhum Hasan Rahmi Yavuz Hocadan ders almış olan Şükrü Sula Hoca'nın vefat haberini alalı daha kaç gün olmuştu ki... "İnna lillâh ve inna ileyhi raciûn" derken, Ali Kemal Saran Hoca'nın hayatını düşünmeye başladık:

Kendisini din hizmetine adanmış, yoğun geçen çalışma hayatının ardından gelen emekliliği daha fazla hizmet etmek için fırsat olarak görmüş bir gönül adamı, hizmet adamı...

Ali Kemal Saran, 8 yaşında bir yandan köyünden ilçe merkezinin üstündeki ilkokula 11 kilometrelik bir yol aşım giderken bir yandan da Çaykara eski Müftüsü Yusuf Bilgin'den hafızlık dersleri alır. 11 yaşında hafızlığını tamamlar, arkasından ilim tahsiline devam eder.

1957 yılında müftülük imtihanını kazanarak Konya'nın Cihanbeyli ilçesinde göreve başlar. Çankırı'nın Orta ilçesi, Kastamonu'nun Çatalzeytin ilçesi, Erzurum'un Horasan ilçesi ve Trabzon'un Arsin ilçesinde müftülük yapar. 1982 yılında emekli olduğundan önceki son görev yeri, şimdi il olan Bartın Müftülüğüdür.

Artık torunlarıyla, çocuklarıyla geçireceği rahat ve huzurlu dinlenme günleri değildir elbette niyetindeki ve hayalindeki emeklilik günleri. Çünkü bir din adamı için emekliliğin söz konusu olamayacağı inancındadır ve bu sorumluluk duygusuyla birçok din hizmetine önyak olur. Sosyal içerikli hizmetlerinin yanı sıra birçok gazetede dinî içerikli yazılar yazan Ali Kemal Saran Hoca'nın bir telif, üç tercüme, bir de şiir kitabı vardır. "Omuzumda Hemençe: Cumhuriyet Devrinde Bir Medrese Talebesinin Hatıraları" isimli hatıra kitabı bir otobiyografi olmasının yanı sıra, halk kültürümüz açısından da çok kıymetli bir eserdir. Vefatından önce yazdığı son kitap budur Ali Kemal Saran Hoca'nın. Vefatından önce yazdığı son yazı ise yazımızın ilk satırlarına ve bizdeki hayret duygusuna sebep olan, kadim dostu Şükrü Sula Hoca'nın vefatı üzerine bir gazetede köşesinde yayınlanmak üzere yazdığı yazıdır.

O yazısında Şükrü Sula Hoca Efendiyi hem hemşerisi, hem dostu, hem akranı, hem de meslektaşısı olarak anlatır.

1933 yılında Çaykara'da doğan Ali Şükrü Sula'nın ilk hocası, babası Cafer Efendi olur. Babasından sonra da Hacı Hasan Rahmi Yavuz'dan dinî ilimleri tahsil eder. İcazetini aldığı 1953'ten sonra Türkiye'nin çeşitli ilçelerinde vaizlik ve müftülük görevlerinde bulunur. Dostu, hemşerisi, ders arkadaşı Ali Kemal Saran Hoca Efendi, onun vefatı üzerine yazdığı yazıda merhumun hizmet aşkına vurgu yapar. Onu tanıdığı kadarıyla ve başka tanıyanların şahitliğine göre hiç boş yere gezmediğini, her zaman Allah'ın rızasını kazandıracak hayırlar peşinde koştuğunu, her zaman kafasında bir hayır düşüncesi olduğunu ifade eder.

Şükrü Sula Hoca Efendi de kendisi gibi yıllarca Diyanet camiasında görev yapmış, son görev yeri olan Turgutlu Müftülüğünden emekliye ayrılmıştır. Ancak emeklilik onun için de dinlenme zamanı değil, daha şevkle ve daha çok hizmet etmek için bir fırsattır. Ali Kemal Saran Hoca yazısında onun bu yönüne vurgu yapar ve der ki: “Zeytinburnu, Bakırköy ve çevre ilçelerinde yapılan hiç bir cami, imam hatip lisesi, yurt ve benzeri hayır kurumları yoktur ki, onlara fiili veya manevi katkılarda bulunduğu gibi, yaz tatillerinde memleketimiz olan Çaykara’daki din eğitimi hizmetlerine de yetiştirdi... Şükrü Sula Hoca Efendi görünenlerin dışında, sessiz ve derinden hizmet eden bir kişilikti.”

Ali Kemal Saran Hoca, dostu Şükrü Sula Hoca’ya son görevini yaptıktan; cenazesine katıldıktan sonra gazeteye göndermek üzere, “Geçen Çarşamba günü beklenmedik elim bir trafik kazası sonucu aramızdan ayrılan Ali Şükrü Sula, pek az insana nasip olabilecek bir özgeçmişe sahipti. O, ölüm meleği Azrail (a.s.)’in âdeta üstlenemediği bir tecelli ile yürüyerek camiye giderken bir başka zahiri sebeple, bir minibüsün kendisine çarpması sonucu ölüm şerbetini içti.” sözleriyle başlayan yazısını yazar. Ancak bu yazının yayınlandığını görmek kendisine nasip olmayacaktır. Çünkü Trabzon’da başlattığı Sultan Murat Külliyesi inşasıyla ilgili maddi destek bulmak için geldiği İstanbul’da dostunun cenazesine de katıldıktan sonra yine hayır işleri için koştururken bir aracın çarpması sonucu vefat eder. Tarih 10 Aralık 2010’dur. 11 Aralık 2010’da ise artık beka âleminde olan Ali Kemal Saran Hoca’nın gazetede ki köşesinde son yazısı yayımlanır: “Şükrü Sula Hocanın Ardından.” Bu yazıda kendisi, maksadının merhumu abartılı övmek olmadığını, Hz. Peygamberimiz’in, “Ölülerinizi hayırla yâd edin” buyruğuna uymak ve kendisiyle aynı duyguları paylaşanların duygularına tercüman olmak olduğunu belirtir. Biz de aynı duygu ve düşüncelerle hocalarımızı yâd ediyor ve uzun yıllar hizmet verdikleri Diyanet İşleri Başkanlığı olarak kendilerine olan vefa borcumuzu ifade etmek ve sevgili Peygamberimiz’in tavsiyesini yerine getirmek istedik.

Mevlâ her ikisine de rahmet eylesin ve onlar gibi gönül adamlarını, hizmet adamlarını eksik etmesin aramızdan...

Kur'an'a adanan bir ömür

Hafız-Kurra Harun Soydaş Hoca Efendi'nin ardından

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Öcal

- * Ümmetimin ibadetinin en faziletlisi Kur'an okumaktır.
- * Evlerinizi namazla ve Kur'an okumayla nurlandırınız.
- * Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir.

* İbn Abbas'tan, Rasulü Allah'ın şöyle dediğini duyduğu rivayet edilmiştir: "İnsanların ve yeryüzünde yürüyenlerin en hayırlısı Allah'ın kitabını öğretenlerdir. Çünkü onlar, eskidikçe dini yenilerler. Onlara veriniz ve onlarla çekişmeyiniz. Öğretici çocuğa; "Bismillâhirrahmânirrahîm de!" deyip de çocuk onu söylediği zaman, Allah çocuk için bir, öğretici için bir ve ebeveyni için de cehennemden bir kurtuluş yazar."

Kur'an-ı Kerim'i okuma ve okutmanın faziletlerini anlatan bu hadisler, Cumhuriyet döneminin meşhur kurrallarından Ömer Aköz merhum tarafından, 16 Rebiülevvel, sene 1371/1951'de Harun Soydaş Hoca Efendi'ye verilen 'Kurralık İcazetnamesi'nden aktarılmıştır. Harun Soydaş Hoca Efendi de 86 yıllık ömrünü, hadislerin anlamına uygun olarak önce Kur'an öğrenmek sonra da onu öğretmekle tamamlamıştır.

Kur'an hizmeti ile dolu bir hayat

Bursa'ya gelip yerleştiğim 1976 yılından itibaren Harun Hoca Efendi ile aynı mahallede, Emirsultan mahallesinde ikamet ettik. Emirsultan Camii'ndeki görevinin son iki yılında burada, 5 yıl boyunca da zaman zaman gittiğim Ulu Camide kendisine tabi olarak namaz kılmak nasip oldu. Harun Hoca Cumhuriyet döneminde yetişmiş kiraati mükemmel az sayıdaki kurralarımızdan biri idi. Kendisi, yıllar önce videokasetlerine okuduğu hatm-i şerifini son yıllarda CD'ye aktartmıştı. Biraz titrekçe diyebileceğimiz sesiyle okuduğu Kur'an'ı can kulağıyla dinleyenlerin yüreği ürperirdi.

Kendisini en son, Kurban Bayramı'nın ikinci gününde (17 Kasım 2010 Çarşamba) Prof. Dr. Ahmet Lütfi Kazancı Bey'le evinde ziyaret ettiğimizde ameliyat geçirdiği hastaneden yeni çıkmış olduğunu öğrenmiştik. O hâliyle bizi ayakta karşılamış ve yine ayakta kapiya kadar uğurlamıştı. Bir müddet sonra tekrar hastaneye yatmak mecburiyetinde kalmıştı. Onu hastanede en son ziyaret edenlerden biri de asistanlık döneminde kendisinden bir süre Aşere ve Takrip kursları alan Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (emekli) Kur'an-ı Kerim Öğretim Üyelerinden Yrd. Doç Dr. Mustafa Öztürk olmuştur. Hastane odasında vefat etmek üzere olduğunu anlayan Mustafa Öztürk kendisine Yasin okuyarak veda etmiştir. 2 Aralık 2010 Perşembe gününün ilk saatlerinde Harun Hoca Efendi 1924 olan asıl doğum tarihine göre 86 (nüfus cüzdanındaki 1928'e göre 82) yıllık ömrünü tamamlayarak rahmet-i Rahman'a kavuşmuştur.

Cenazesi vefat ettiği günün ikindi vaktinde, 28 yıl boyunca İmam ve Hatiplik görevi ifa ettiği Emirsultan Camii'ne getirilmiştir. Cenaze namazını aynı camide 16 yıl birlikte imam hatiplik yaptığı arkadaşları Münir

Cengiz Hoca Efendi kıldırmiştir. Bursa İl Müftüsü Mahmut Gündüz ve ilçe müftüleri, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı, Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı ile binlerce seveni, Kur'an öğreterek yetiştirdiği talebeleri tarafından kılınan cenaze namazından sonra Düzce'ye götürülmüştür. 3 Aralık Cuma günü ise eski adıyla Abzah Mehmet Efendi, şimdi adı Duraklar olan köyünde babasının yanına defnedilmiştir. Vefatı, Bursa'da olduğu gibi Düzce ve bütün Türkiye'de, hatta yurt dışında olup da kendisini tanıyanları hüzünlendirmiştir. Arkasından talebeleri ve sevenleri tarafından yüzlerce Hatim, binlerce Yasin, Tebareke ve Fatiha okunmanın yanında sınırsız sayıda dua ile ebedi âleme yolcu edilmiştir. Kabrinin cennet bahçelerinden bir bahçe, ebedi istirahatgâhının cennet olmasını Yüce Rabbimden niyaz ediyorum.

Köy imamından başlayan Kur'an öğreniminin kuralıkla taçlanması

Köylerinde okul olmaması dolayısıyla normal yaşında ilkokul öğrenimine başlayamayan Harun Hoca Efendi Kur'an öğrenmeye başlamıştır. İlk Kur'an hocası, kendi köylerinin imamıdır. Sonra kendi köylerine yakın Kızılıçık köyünde bulunan ve daha sonra Çiftlik köyüne geçen ehl-i Kur'an ve ehl-i ilim Mahmut Ezan'dan Tecvit, Talim ve İlmihal dersleri almıştır. Aynı zamanda hafızlık yapmaya başlamış ve 13 yaşında hafız olmuştur.

Harun Soydaş Hoca Efendi'nin Hocası Mahmut Efendi, ileri görüşlü ve muhterem bir zattır. Hafız olarak yetiştirdiği öğrencisi Harun'un babasını ikna eder ve onu 1941 yılında İstanbul'a götürürler. Orada Nur-u Osmaniye Camii İmam ve Hatibi Hafız Hasan Akkuş Hoca Efendi'ye teslim ederler. Bu kıymetli Hoca Efendi'den yeniden tecvit dersleri alarak 'talim' yapar. Artık çalışmaları belli bir yeterlik seviyesine ulaşan Harun Soydaş için Nur-u Osmaniye Camiinde yapılan 'Tashih-i Huruf Cemiyeti' (tören)nin sonunda Hasan Hoca kendisine;

"Oğlum Harun, benim sana 'Aşere ve Takrip okutacak zamanım yok. Görüyorsun talebe de çok kalabalık. Ben seni Fatih Camii Baş İmamı Hoca Ömer Efendiye götüreceğim. O beni kırmaz. Kendisi çok ehil ve feyizli bir zattır." der. Sonra birlikte Fatih Camii'ne giderler.

Rahmetli Ömer Aköz Hoca Efendi Harun'u talebeliğe kabul eder. Kendisinden önce "Kıraat-ı 'Aşere" okur, sonra Takrib'ini tamamlar. Bursa'ya gelerek Emirsultan Camii'nde İmam ve Hatiplik ve ayrıca aynı camide Kur'an Hocalığı yapmaya başlar. Bu görevi devam ederken 1371/1951 senesinde İstanbul Fatih Camiinde Harun Soydaş için "İcaze Cemiyeti" düzenlenir. Bu cemiyet, dönemin kurruları huzurunda imtihan vermesi anlamına gelmektedir. Başarı ile tamamlanan cemiyet sonunda Hocası Ömer Aköz Efendi Harun Hocaya kendi el yazısı ile bir 'İcazetname' yazar. Yazımızın başında yaptığımız alıntı o icazetnamedendir.

Kur'an öğreniminde yaşanan zorluklar

Kendisi ile yaptığımız bir söyleşide, 1930'lu, 1940'lı yıllarda Kur'an ve din eğitimi öğrenimi konusundaki yaşanan zorluklarla ilgili bir sorumuza karşılık şöyle bir olay anlatmıştı:

Sene 1939 veya 1940 idi. Düzce'nin Çiftlik Köyünde hafızlık yapıyordum. Hocamız Mahmut Hoca Efendi camide bize Kur'an okuturken bir gün jandarmalar baskın yaptı. Hocamızı yakalayıp ellerini kelepçelediler ve ite kaka hakaretler yağdırarak ifadesi alınmak üzere Beyköy Nahiyesindeki / Beldesindeki Jandarma Karakoluna götürdüler.

Hocamız Çerkez asıllı idi. Ben de Çerkezim. O bunu biliyordu. Jandarmalar hocamızı alıp götürmeden bir fırsatını bulup Çerkezce olarak benden; "Durumu Düzce Müftüsü Kürtzade Mehmet Efendi'ye bildirmemi" istedi. Ben de hemen Düzce'ye gittim, Müftü Efendi'ye haberi ulaştırdım.

Müftü Efendi Daru'l-Fünun İlahiyat Fakültesi mezunu idi. İlmî, idari ve siyasi ağırlığı olan bir kişiydi. Düzce'nin siyasilerinin ve idarecilerinin kendisinden çekindiği otoriter bir yapısı vardı. Hatta Atatürk ve İsmet İnönü ile doğrudan görüşebilen birisiydi.

Müftü Efendi, haberi alır almaz hemen jandarma komutanlığına gitmiş. Kendisini izzet ü ikbal ile karşılamışlar, kahve ikramında bulunmuşlar. Oturup sohbet ederlerken jandarmalar Mahmut Hocamızı içeri getirmişler. Jandarma komutanından önce Müftü Efendi davranmış ve sanki olaydan hiç haberi yokmuş gibi hayret ifade eden bir ses tonu ile:

"- Hayrola Hoca Efendi, geçmiş olsun, bu ne haldir? Hırsızlık mı yaptın? Yoksa adam mı öldürdün? Böyle yaka paça ne işin var burada?" diye sorar. Hocamız üzgün bir halde:

"Efendim, camide çocuklara namaz dualarını öğretiyordum, yakalayıp, getirdiler."

Bunun üzerine Müftü Efendi Karakol Komutanı Yüzbaşıya dönerek:

"Bu ne iştir Yüzbaşı? Biz Müslüman değil miyiz? Bu çocuklara namazı kim öğretecek?" diye hafif yollu çıkmış. Bunun üzerine Yüzbaşı, Karakolun tuttuğu ifade tutanağını getirtip okutmuş. Meğer tutanakta: 'Arapça okuturken suçüstü yakaladık.' diye yazılmış.

Müftü Efendi, Mahmut Hocaya sorar:

"Sen Arapça biliyor musun Hoca Efendi?"

"Hayır efendim, ben Arapça bilmem. Sadece Kur'an okumasını bilirim."

Bu cevap üzerine Müftü ile Yüzbaşı göz göze gelirler. Kısa bir sükûttan sonra Müftü Yüzbaşıya:

"Kendisi Arapça bilmeyen birisi nasıl Arapça okutur komutan?" diye sorar. Tabii Yüzbaşının vereceği cevap olmadığı için hocamızı serbest bırakmışlar.

İmamet hizmetine başlaması ve ilk maaşı

Bir sohbet esnasında kendisine yönelttiğimiz bir soru üzerine Harun Hoca merhum, imamlığa başladığında 50 lira maaş aldığını ifade etmişti. Sadece Diyanet İşleri Başkanı ile Müftülerin maaşlarını devletin ödediği o dönemde Harun Soydaş ve kendisi gibi imam olanların maaşlarını Evkaf (Vakıflar) Müdürlüğü vermektedir. Üstelik akranı sayılabilecek memurlara göre çok düşük seviyede maaş... Çünkü o dönemde sadece Diyanet İşleri Başkanı ve Müftüler memur sayılmaktadır ve emeklilik hakları vardır. Memur sayılmayan imam hatiplerin emeklilik hakları da yoktur. 1965 yılında çıkan 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Personel Kanunu ile imam hatipler de memur sayılır ve ondan sonra emeklilik haklarına kavuşurlar.

İmam-hatiplik dışındaki bazı hizmetleri

Harun Soydaş Hoca Efendi, imam hatiplik ve Kur'an öğretimi görevi dışında fahri görevler de yürütmüştür. Mesela 1951'de Bursa'da bir grup arkadaşıyla 'Kur'an-ı Kerim Öğretimini Koruma Derneği'ni kurarak İsmail Hakkı Dergâhını Kur'an Kursuna tahsis ettirmişlerdir. Buradan yetişen ve hıfzını tamamlayan talebeleri -o yıllarda Bursa'da İmam-Hatip Okulu açılmadığı için- önce İzmir, daha sonra da İstanbul İmam-Hatip Okuluna göndererek oralarda tahsil yapmalarına yardımcı olmuşlardır.

Ulu Cami İmam Hatipliği

Harun Hoca Efendi Emirsultan Camii'nde 28 sene İmam ve Hatip olarak görev yapar. 1978 yılında, dönemin Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç'ın emri üzerine Bursa Müftüsü Fazlı Can tarafından Ulu Cami Baş İmamı olarak görevlendirilir. Harun Hoca 5 yıl da burada görev yaptıktan sonra 1 Mart 1983 tarihinde emekli olur. Emekliliği üzerine, kendisine Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç imzasıyla bir "teşekkür" yazısı gönderilir. Kendisi bu teşekkür yazısını "büyük bir incelik" olarak değerlendirecektir.

Emeklilik sonrasındaki hizmetleri

Bilindiği gibi, dini ve ilmi hizmetlerde bulunan insanlar her ne kadar resmen emekli olsa da, fiilen emekli olamazlar. Harun Hoca Efendi de bu kural gereği resmen emekli olmakla birlikte vefat ettiği günlere kadar Kur'an öğretimine devam etmiştir. Resmi emekliliğinin hemen akabinde bir süre Antalya'daki Diyanet Eğitim Merkezinde kursiyer Kur'an Kursu hocalarına Ta'lim-i Kur'an, Mehâric-i Hurûf ve Sıfat-ı Hurûf dersi vermiştir. Ayrıca, İmam-Hatip Lisesi öğrencilerini mesleğe hazırlama kurslarında görev yapmıştır. Zaman zaman Avrupa'ya gitmiş orada hizmet yapmıştır. Son yıllarda Kestel Kur'an Kursunda, Manticı Kur'an Kursunda dersler vermiştir. Ayrıca kendi evinde de kız öğrencilere Kur'an dersi vermeye ömrünü tamamlamıştır.

Yetiştirdiği ilk ve tek bayan kurra

Harun Hoca Efendi bir sohbetimiz esnasında; Emirsultan Camii İmam Hatipliği döneminde Sevgül Koca isimli kız öğrencisinin, 1979 yılının son günlerinde hafızlığa başlayıp, 1982 yılının ilk günlerinde hıfzını tamamladığını ve ayrıca 'kuralık' payesine eriştiğini anlatmıştı. Harun Hoca, öğrencisinin cemiyetini bizzat kendisinin düzenlediğini de eklemişti. Cemiyete, kendisine 'Reisü'l-Kurra' sıfatı verilen ve Gönemli Mehmet Efendi olarak bilinen Mehmet Öğütçü Hoca Efendi ile Diyanet İşleri Başkanlığı Mushafı Tetkik Hey'eti Başkanı Fikri Aksoy Hoca efendi de katılmış. Sevgül Hocahanım'ın dışında kadınlardan kuralığa cesaret eden olmamış. Erkeklerden ise, zaman zaman heveslenip kuralık payesine

ulaşabilmek için kendisinden ders almaya başlayanlar olmuş fakat onlardan da hiçbiri sabredip sonuna kadar tahammül edememişler.

Talebelerinden tek beklentisi dua

Harun Soydaş Hoca Efendi merhum ile yaptığımız görüşmelerden birinde; ‘bunca yıllık emek ve hizmetin sonunda neler hissettiğini, neler düşündüğünü, neler beklediğini’ sorduğumuzda şöyle cevap vermişti:

“Yüce Rabbim bana böylesine kutsî görevler nasip etti. O’na sonsuz şükürler olsun. Yetiştirdiğim hafız talebeler arasından Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığına kadar yükselenler oldu. Diyanet İşleri Başkanlığında müfettişlik ve müftülük görevi yapanlar var. Ben onların hepsiyle iftihar ediyorum. Benim onlardan tek isteğim var; dualarını eksik etmesinler.”

Harun Soydaş Hoca Efendi kimdir?

1924’te Ordu ili Koçboynuzu köyünde doğdu. 1925 yılında ailece Düzce’ye yerleştiler. Kur’an okumayı Düzce’deki köyleri olan Abzah Mehmet Efendi (Duraklar) Köyünün İmamından öğrendi. Kızılılık ve Çiftlik Köylerinde imamlık yapan Mahmut Ezan isimli Hocada hıfzını tamamladı ve 13 yaşında hafız oldu. 1941’de İstanbul’da Hasan Akkuş’tan tecvit dersleri alarak Kur’an talimi yaptı. Ömer Aköz’den Aşere ve Takrip okudu ve 1951’de ‘Kurralık İcazetnamesi’ aldı. Bir süre İstanbul’da Yeşildirek Surûri Dâye Hatun Camii müezzinliği görevinde bulundu. 1947-1948’de Denizli’de Kur’an Kursu Hocalığı yaptı. 1948-1950 arasında askerlik görevini ifa etti. 1951 yılında Bursa Setbaşı İlkokulundan (dışarıdan) İlkokul diploması aldı. 1951-1965 arasında Bursa Emirsultan Camii İmam ve Hatipliği görevi ile birlikte Kur’an Kursu Hocalığı da yaptı. 1965-1978 arasında Emirsultan Camiinde (yalnızca) İmamet ve Hatiplik görevini sürdürdü. 1978-1983 arasında Bursa Ulu Cami İmam ve Hatipliği görevinde bulundu. 1 Mart 1983’te emekli oldu. Emeklilikten sonra (1983’te) DİB’nin Antalya Eğitim merkezinde bir süre Kur’an Kursu Öğreticilerine Talim-i Kur’an, Maharic-i Huruf ve Sıfat-ı Huruf dersleri verdi. Bursa ili dâhilinde zaman zaman açılan mesleki eğitim kurslarında din görevlilerine “Kıraat” dersi verdi. Vefatına yakın günlere kadar kurslar vererek hizmete devam etti. 2 Aralık 2010 Perşembe günü rahmet-i Rahman’a kavuştu.

Yirminci yüzyılda yetişmiş bir Kur'an bülbülü

Hafız Esad Gerede

SÖYLEŞİ: Elif Arslan

Esad Gerede 1917 yılında Bolu'nun Gerede ilçesinin Ağızöregüney Köyü'nde dünyaya gelir. Babası köyün ileri gelenlerinden olan Zaim Mehmet (Esat Ağa) oğlu Ali'dir. Annesi ise Gerede'nin ileri gelenlerinden Hüseyin Avni (deli molla)'nin kızı Fatma'dır. Çocukluğunda medrese tahsili alır. Babasından akait, felsefe, fıkıh dersleri almış, aynı köyden Abdurrahman Efendi, Salih Efendi ve Muharrem Hocadan dersler almış. Hafız olmasıyla devam eden Kur'an eğitimi ömrü boyunca değişik şehirlerde farklı hocalarla devam etmiştir. Otuzlu yaşlarda okuyuşunun güzelliği ve duruluğu, sosyal ilişkilerde başarısı, hafızlığının hakkını veren oturmuş kişiliği, giyimine özeni ve temsil ettiği makamların hakkını vermesiyle Türkiye'nin her yerinde tanınan ve sevilen, halkın gönlünde taht kuran genç bir hafızdır. Ancak askerlik yıllarında yakalandığı böbrek yetmezliğinden muzdariptir. Bu rahatsızlığı sebebiyle kırkbir yaşında aramızdan ayrılır. Vefatıyla Türkiye'nin her yanından sevenlerini yasa boğan merhum Hafız Esat Gerede'nin oğlu Galip Gerede ile görüştük, Esat Gerede'yi oğlundan dinlemek istedik.

Babanızı Hafız Esat Gerede yapan, yetişmesinde emeği geçen insanlar kimlerdir?

Galip Gerede: Babam ilk Kur'an eğitimini doğduğu yerde Bolu'nun Gerede ilçesindeki Ağızöregüney köyünde Abdurrahman Efendiden almış. Tabi babam Gerede'de kalmamış İzmir, Trabzon (Trabzonda askerlik yapmış), Konya, Ankara, İstanbul, Diyarbakır, Eskişehir, Malatya, Mardin, Urfa ...Türkiye'nin pek çok iline gitmiş, oralarda yaşamış ve çalışmış, gittiği hemen her yerde oranın âlimlerinden dersler almış. İzmir'de bir camide görev yaparken aynı zamanda İzmir müftü muavini Ali Rıza Hocadan dersler almış, hoca kendisini Eşrefpaşa musiki cemiyetine kaydettirmiş. İzmir'de ayrıca Neyzen fieyh Cemil, Muallim İsmail Hakkı, Hisar Camii Hatibi Rakım Erkutlu'dan musiki dersleri almış. İstanbul'da Nuruosmaniye Camii İmamı Hafız Hasan Akkuş, Hafız Necati ve Fatih Camii Baş İmamı Hafız Ömer'den dersler almış, bu zatlardan çok istifade ettiğini anlatırdı.Yine Konya'da Kapı Camii Hatibi Postalzade Hacı Rahmi Efendiden Kur'an ilimleri ve kıraat dersi almış.

Hafız Esad Gerede, Kur'an ve kıraat ilimleriyle birlikte yoğun bir musiki eğitimi de almış görünüyor.

Galip Gerede: Evet öyle. İstanbul'da meşhur Hafız Sami Efendinin cenaze merasiminde Kur'an okurken Sultanahmet Camii imamı olan Hafız Saadettin Kaynak'ın dikkatini çeker. Hafız Saadettin Kaynak bu sese hayran olur ve onunla ilgilenmeye başlar. Yavuz Sultan Selim Camii'nin imamı olarak tayin edilir ve Sadettin Kaynak'tan musiki usul ve makam derslerini almaya başlar.

Yine Saadettin Kaynak'ın tavsiyesiyle Devlet Konservatuvarı Türk musiki fasıl heyetine iki yıl boyunca devam eder. Ayrıca Neyzen Süleyman Ergüner ve Hafız Ali Rıza Sağman'dan özel dersler almıştır.

Bazen bizim evde bazen Ulvi Ergüner'in evinde, bazen de Saadettin Kaynak ve Zeki Altın'la Özbekler Tekkesi'nde meşk ederlerdi.

Haftanın iki günü Hafız Saadettin Kaynak'ın evinde hafızlar, bestekârlar, müzisyenler toplanır, güfteler bestelenir, yeni veya mevcut besteler icra edilir, kasideler, mevlitler okunurdu.

Siz hiç buldunuz mu bu toplantılarda, bu meşklere şahit oldunuz mu?

Galip Gerede: Tabii ki Özbekler Tekkesi fiyhi Necmettin Beyin eşi Kudret Hanım babamı çok sever ve haftanın bir günü bize gelirdi. Biz de her hafta tekkeye giderdik, ayda bir kere de Özbekler Tekkesinde meşk edilirdi. Bu tekkeye dönemin hafızları, bestekârları, saz üstatları katılırdı. Bu toplantılara Dr. Alaaddin Yavaşca, Cüneyt Orhun, Mecit Sesigüzel, Münir Nurettin Selçuk, Sadi Hoşses, Ulvi Ergüner, Niyazi Sayın, Kani Karaca, Zeki Altın, Aziz Bahriyeli, Halil İbrahim Çanakaleli gibi dönemin ustaları katılırdı, kasideler icra edilirdi.

Hafız Esad Gerede aynı zamanda iyi bir hatip...

Galip Gerede: Elbette, hitabete başlaması 1948 yılında İstanbul Edirne Kapı Mihrimah Sultan Camii'ne İmam Hatip tayin edilmesiyle aynı zamana denk geliyor. O günlerde dostları ve hocaları imamlıkla birlikte hatiplik yapmasını arzu etmişler, o da imtihana girmiş ve kazanmış. Bu vazifesi sırasında verdiği hutbeler, Başkanlık ve cemaat tarafından beğenilmiş ve takdir görmüştür. Dönemin Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki'nin de dikkatini bu dönemde çeker ve onunla tanışır.

O günlerde Diyanet İşleri Başkanı olan merhum Ahmet Hamdi Akseki ile Hafız Esad Gerede'nin sık sık görüşmelerini biliyoruz.

Galip Gerede: Evet, bu görüşmeler rahmetli Akseki'nin babamı Ankara'ya davet etmesiyle gerçekleşiyordu. Tabii bu görüşmelerde dinî konuların, din hizmetlerinin günün icaplarına göre düzenlenmesi üzerinde mütalaada bulunuyorlarmış. Bu görüşmelerde pek çok fikir gelişmiş, din hizmetlerinin daha verimli, daha etkin yürütülmesiyle ilgili planlar yapılmış.

Bir keresinde babam, o günkü adıyla Diyanet Riyasetinin düzenlediği ve Ahmet Hamdi Akseki imzasıyla bir mektup alır. Mektupta, belirtilen günde öğle namazında Süleymaniye Camiinde bulunması, sarık ve cübbesini de yanında getirmesi istenir. Süleymaniye Camiinde Kore şehitlerimiz için düzenlenen bu mevlitte ilk kez İstanbul Radyo spikerleri ve radyo mikrofonu ile tanışır. O gün okunacak mevlidi Başkan, babamın organize etmesini istemiştir. Daha sonra bu program radyoda yayınlanmıştır. Babam, programın kendisinin tanınmasında katkısı olduğunu söylerdi.

Mevlit kandili münasebetiyle Ankara Radyosunda ilk mevlit okunması...

Galip Gerede: O da ilginç bir şekilde olmuş. Yine plan ve çalışmaları önceden yapılmamış, yarım saat içinde yapılan bir hazırlıkla program gerçekleştirilmiş. Rahmetli, radyo yayınının kısa bir süre içinde olması aynı zamanda namaz vakitlerinin sıkışık bir zaman bırakması sebebiyle mevlidin okuyacakları bölümlerinin kaç dakika süreceği konusunda önceden tecrübe etmediği için yaşadığı heyecanı adeta tekrar yaşarak anlatırdı. O program sırasında Mehmet Akif Ersoy'un Çanakkale Destanını hemen orada besteleyip okumuş, 'Güfteler bile aklımda değilken nasıl besteledim, nasıl okudum da güzel oldu, bu kadar beğeni aldı, bunu Allah'ın yardımından başka bir şeyle açıklayamıyorum.' derdi.

Türkiye radyolarında her Cuma Kur'an-ı Kerim okuma nasıl gelişti?

Galip Gerede: Yapılan bir imtihan sonucu Hafız Hasan Akkuş, Hafız Abdurrahman Gürses ve Hafız Esad Gerede sınavı kazanmış ve Esad Gerede radyoda her Cuma Kur'an-ı Kerim okuması için görevlendirilmiş.

Babasıyla birlikte çeşitli ortamlarda bulunan, gittiği bazı meclislere kendisiyle birlikte giden bir evlat olarak babanızı nasıl hatırlıyorsunuz?

Galip Gerede: Babam ailesini çok severdi, bizlere karşı çok müşfikti ve çevresi tarafından da çok sevilirdi.

Kur'an okuyuşu ve o okumaya eşlik eden karakteri ve ahlakıyla, insanların kalplerindeki Kur'an sevgisini perçinlemişti. Giyimine, kuşamına her zaman özen gösterirdi. Kur'an okuyan, Kur'an'ı temsil etme konumunda olan birinin temiz ve şık giyinmesi gerektiğini söylerdi.

Son günleri nasıldı?

Galip Gerede: 1958 yılının Mayıs ayının son günlerinde müzmin hastalığı onu yatağa düşürüyor ve hastaneye yatırılıyor. O dönemde herkes seferber oluyor. Dr. Alaaddin Yavaşca bizzat ilgileniyor. Maalesef 1 Haziran günü kurtulamayarak hayata veda ediyor. Vefatı Türkiye radyolarından haber olarak veriliyor, ülkede sevenleri tarafından büyük bir üzüntü ile karşılanıyor. Büyük bir kalabalıkla Fatih Camii'nde öğle namazına müteakip cenaze namazı kılınıyor. Naaşı doğduğu yer olan Bolu'nun Gerede ilçesi Ağızöregüney Köyü'nde toprağa verilmek üzere yine büyük bir kalabalıkla yola çıkıyor. Yol boyunca Kocaeli, Düzce, Bolu'da sevenleri tarafından cenaze namazları kılınmış, yine büyük bir kalabalık ve salâvatı şerifelerle ebedi mekânına defnedilmiştir. Allah rahmet eylesin.